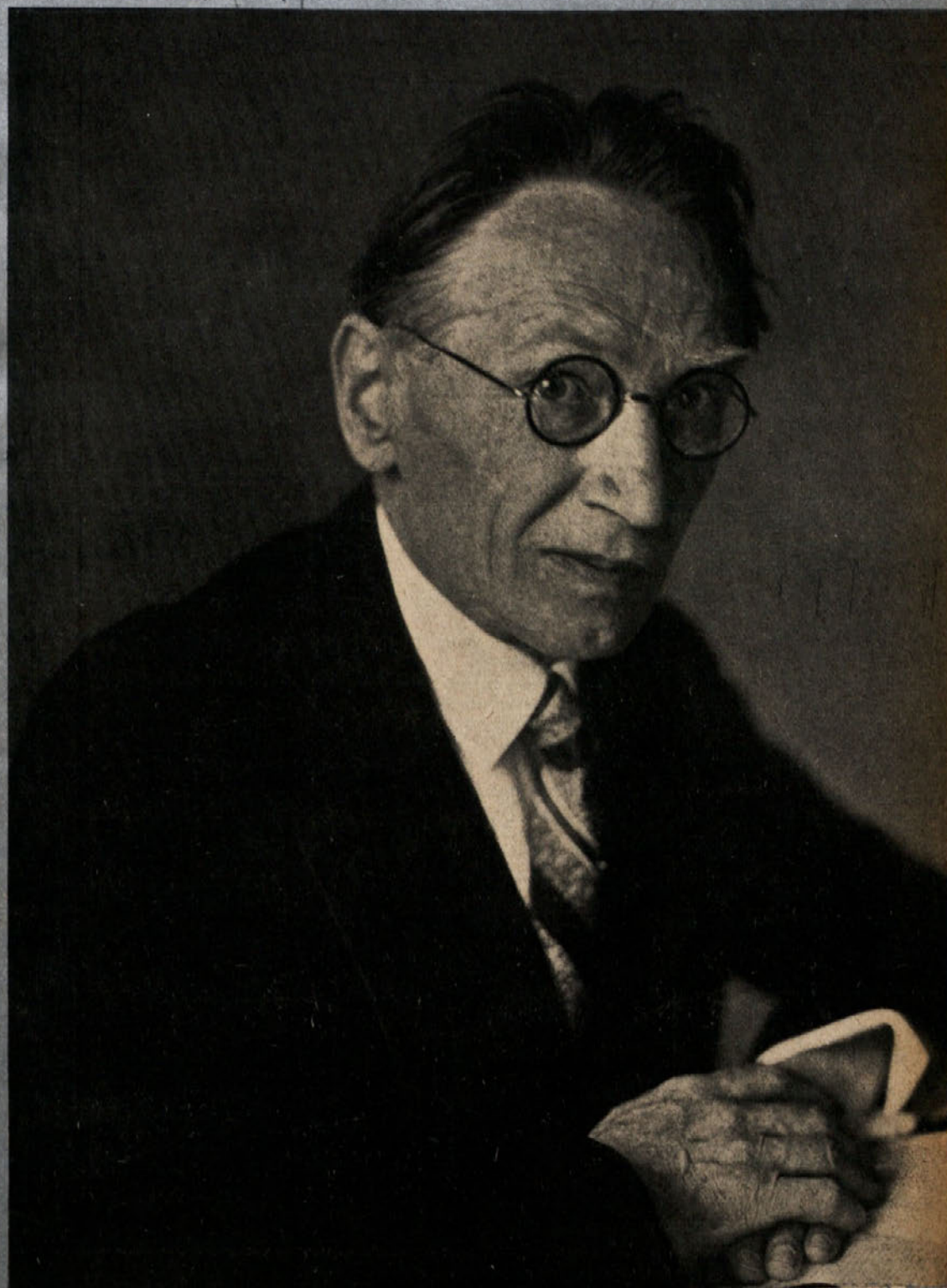

PRIJATELJ

ŠTEV. 2 * FEBRUAR 1938 * LETO XII.

12, 1,

OTON ŽUPANČIČ

Ne bodite neprijateljica sama sebe!

Mar ne veste, da je

HERSAN-čaj

pri obolenjih želodca, jeter in ledvic dobro sredstvo?

Obolenja ob premeni in bolečine pri mesečnem perilu (menstruaciji) ublaži **HERSAN-čaj**!

Ali Vas ovira debelost? Ali hočete biti vitki?

Potem pijte **HERSAN-čaj**!

Čemu bi trpeli bolečine zaradi revmatizma in protina, če ni treba?

HERSAN-čaj je sredstvo, ki Vam lahko olajša muke.

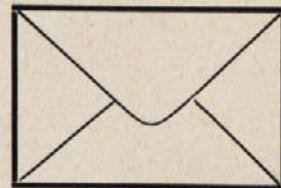
HERSAN-čaj pomaga pri poapnenju žil (arteriosklerozi) in zlati žili (hemoroidih).

HERSAN-čaj se dobiva v **vseh lekarnah** samo v originalnih omotih.

Zahtevajte brezplačno brošuro od tvrdke

RADIOSAN, Zagreb, Dukljaninova ulica 1

Reg. min. soc. pol. in nar. zdr. št. 19 434/3.

KUVERTA

konfekcijska tvornica
družba z o. z.

v Ljubljani

*izdeluje kuverte
vseh vrst, pisemski
papir najmodernejših
oblik, vrečice
itd.*

Tyrševa cesta št. 67

Telefon

28-07

Tri nove knjige:

Anton Ingolič: **Mlada leta**, vez. v platno 40⁻, broš. 30⁻ din

Ljuba Prenner: **Življenje za hrbtom** „ 60⁻, „ 50⁻ „

Edo Deržaj: **Gruh** „ 50⁻, „ 40⁻ „

dobite pri založbi „Evalit“, Ljubljana, Dalmatinova ulica 8

Kateri mož nima rad lepih las?

Želja vsake žene je, da bi bili njeni lasje taki, da bi vsem uga-
jali. Čudovito lepe lase dobi
lahko vsaka žena, samo če jih pra-
vilno neguje.

KAMILOFLOR
Specijalni Shampoo za pla-
volaske, ne vsebuje alkalija.
Daje lasem čudovit sijaj.

ELIDA

BRUNETAFLO
Specijalni Shampoo za temne
lase, ne vsebuje alkalija,
daje lasem čudovit sijaj.

SHAMPOO

Bolnik.

Gospod Skočir je zbolel. Poklicali so zdravnika, ki ga je preiskal ter mu dal skatlico kroglic in mu razen teh zdravil predpisal še majhno čašico konjaka po vsaki jedi. Ko pa je prišel zdravnik čez pet dni spet pogledat svojega pacienta, je gospod Skočir tožil, da mu ni nič bolje.

«No, pa ste redno uživali kroglice, ki sem vam jih predpisal?» je vprašal zdravnik.

«Hm, s kroglicami sem malo v zaostanku, zato sem pa s konjakom za pet tednov naprej.»

Palica.

Ondan je Ivanček z zanimanjem vprašal:

«Mama, kaj pa išče očka?»

«Palico, Ivanček.»

«Ali pojde na izprehod ali je videl moje izpričevalo?»

Angel varuh.

Gospod Smola je umrl in je na poti v nebesa srečal angela varuha: «Torej vi ste moj angel varuh? Kje ste pa bili pred štiridesetimi leti, ko sem spoznal svojo ženo?»

Poceni.

Mac Tavish se ustavi s svojo nevesto pred restavracijo, kjer imajo za oknom napis: «Obed od 12. do 15. ure, 40 centov.»

«Sem pojdeva, Mary,» pravi, «obed za 40 centov, ki traja tri ure, to se že splača!»

Skandinavske.

Gospa, ki se pelje prvič čez ocean: «Povejte mi, gospod kapitan, ali se takšna ladja večkrat potopi?»

«Ne, samo enkrat.»

*

Tat vlomi oprezno v stanovanje, toda gospodična Amalija ga zasači in zakriči.

Tat: «Molčite, ne gre mi za vas, ampak za vaš denar.»

Amalija: «Da, vi močje ste vsi enaki!»

*

Greta: «Moj zaročenec mi ni posebno všeč, ima tako vdrté oči...»

Mimi: «Le počakaj, ko te bo vzel, jih bo že izbuljil!»

*

«Zakaj pospravljate sami, gospod Fous, ko imate vendar postrežnico?»

«Vi brzkone ne veste, da sem se z njo oženil.»

Literarna.

Založnik: «Članki bi ne bili slabi, toda preden jih sprejem, jih morate napisati tako, da jih bo razumel tudi neumnež.»

Literat: «In kaj vam ni jasno, prosim?»

Izletí.

Tik pred odhodom vlaka je prišel potnik k blagajni in zaklical: «Dajte mi vozni listek!»

«Kam, prosim?» je vprašal blagajnik.

«V roko vendar, ampak hitro, da mi vlak ne odide!»

Dober trgovec.

«Pavelček, daj mi poljubček, dam ti dinar.»

«To je premalo, teta; toliko dobim za vsako žličko ribjega olja.»

Po talentu.

Malega Igorja, sinčka bančnega ravnatelja, so nekoč vprašali, kaj bo. Odgovoril je:

«Če se bom dobro učil, bom Indijane, če se bom slabo učil, bom bančni ravnatelj kakor očka.»

Neredna stolica

upliva na ves organizem.
Dobro sredstvo za odva-
jati, ki zanesljivo deluje
in ima prijeten okus, je

DARMOL

Ugl. rcj. 5. Br. 27946/36

Slovníška.

«Jedel bom. Kakšen čas je to, Mar-
ko?»

«Prosim, nedoločen.»

«Kaj praviš? Kakšen nedoločen čas?»

«No, mi jemo včasih ob dveh, včasih
ob eni, gospod učitelj.»

Ima prav.

Učitelj hoče otrokom pojasniti raz-
liko velikosti in vpraša:

«Kakšna je razlika med slonom in
muho, Tonček?»

«Muha lahko sedi na slonu, slon pa
ne na muhi.»

Dve otroški.

«Očka, kaj je to gospod šef?»

«To je človek, ki pride v pisarno vse-
lej zelo pozno, kadar pridem jaz zgo-
daj, in ki pride zgodaj, kadar pridem
jaz pozno.»

*

«Pa je gospod učitelj spoznal, da
sem ti pomagal pri domači nalogi?»

«Mislim, očka, da ie, ker je rekel:
Toliko napak vendar ne more napra-
viti en sam človek!»

Rešitev ugank iz 1. številke

Posetnica: Ravnatelj jetniš-
nice.

Skrivalnica: Slaba glava, slab
nasvet.

Črkovnica: Vzemi najprej v prvi
vrsti prvo in zadnjo črko, potem dru-
go in predzadnjo, tretjo in tretjo od
zadaj itd., nadaljuj to v drugi in tretji
vrsti, pa boš dobil: Volk dlako
menja, krvoločen pa le osta-
ve.

Magičen lik: Komet, opera,
mesar, Erato, tarok.

Izpopolnilnica: Tri ženske ali
tri srake, pa je semenj.

Zložilnica: Vsaka pesem je le
nekaj časa lepa.

Premikalnica: Kolivan, Apeni-
ni, Palavan.

Uganka št. 2

KRIŽANKA.

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. del Španije; zver;
2. žito; narobe predlog; indijansko zna-
menje; 3. oseba iz Jurčičevega romana;
kemična spojina; nota; 4. ujeta; ne-
besno znamenje; zabavišče; 5. kopati;

Potrpežljivi gost.

«Gospod plačilni,» je zasikal gost v
izletniški gostilni, «na tisti zrezek ča-
kam že celo uro.»

«To ste res prijazni, gospod. Ko bi
bili vsi gostje tako potrpežljivi, bi se
z veseljem delalo!»

Dobra žena.

Mož: «Tukajle sem se dal zavarova-
vati za četrt milijona. Če bi se mi
zdaj kaj primerilo, si preskrbljena.»

«To je dobro. Zdaj ne boš pošiljal
precej po doktorja, če te bo kje le
malo zbadlo, kajne, ljubček?»

Gos.

Krištof je rekel v šoli: «Gospod uči-
telj, oče je vprašal, ali radi jeste gosjo
pečenko.»

«Seveda, Krištof!» je veselo odvrnil
učitelj.

Gosi pa ni bilo. Čez teden dni je spet
vprašal Krištofa:

«Povej mi vendar, kaj je z gosjo!»

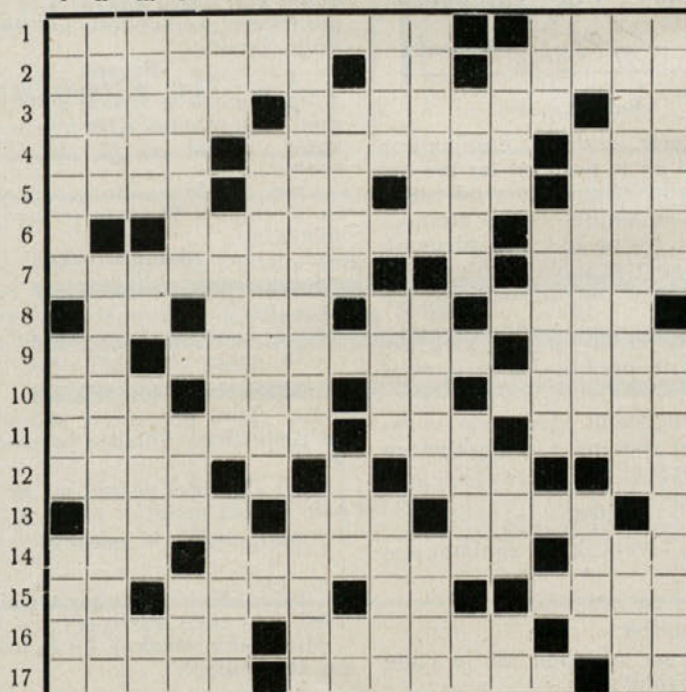
«Ne bo nič. Zdaj je že spet zdrava»,
se je odrezal Krištof.

časomer; žensko ime; vprašalnica; 6.
mesto v Srbiji; vzdih; 7. ženska oseba
iz mitologije; tibetski menih; 8. nota;
sredina jeseni; sibirski reka; filmska
igralka; 9. vprašalnica; uslužbenec užit-
ninskega urada; država v Aziji; 10. oče;
soj; ploskovna mera; nestrokovnjak;
11. izumrl narod; ptica; kristjani pod
Turki; 12. Mojzesov brat; afriška reka;
latinski predlog; 13. Evin mož; dolina;
šahovska figura; 14. srbsko ime; Ev-
ropec; angleško ime; 15. zaimek; Jako-
bov brat; zaimek; japonski admiral;
16. ptica roparica; kamenina; mesec;
17. meč; poljedelec; nota.

Navpično: 1. redka gorska žival;
vulkanski izmeček; sibirski reka; 2.
portugalsko otočje; izraz iz stihoslovja;
3. pokrajina v srednji Aziji; romanski

spolnik; izraz iz elektrotehnike; pesni-
tev; 4. ime tragično izginule letalke;
številka; moško ime; 5. kralj iz Shakes-
pearejeve tragedije (fonetsko); brezbož-
nik; obrtnik; 6. zaimek; prepričanje, ki
ga komu vsilimo z močjo svoje volje;
zaimek; 7. razpoloženje; švicarsko gor-
sko letovišče; 8. sultanov razglas; kos
lesa; francoski spolnik; 9. tuje vseučil-
išče; patriarh; prvina; 10. barvilo; ple-
mič; nizozemski otok; 11. razširjena ča-
sovna vprašalnica; oseba iz «Veronike
Deseniške»; italijanski spolnik; 12. ži-
valska noga; koristna rastlina; nikal-
nica; 13. cesta; umetnik; 14. nota; me-
sto na nizozemskem kolonialnem otoku;
del prvine; 15. bolešno hvalisanje sa-
mega sebe; stik dveh ploskev; 16. del
sveta; znanstvena ustanova.

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII XIII XIV XV XVI

Vaša kava

je boljša
in cenejša

s Pravim Franckom

Da — dokler.

»Ali misliš, da more moški naenkrat
ljubiti dve ženski?»

«Seveda, — dokler ena izmed njiju
tega ne odkrije.»

Doba tehnike traja že tisočletja

Govoriti o sedanosti kakor o dobi tehnike je vsaj toliko neupravičeno, če hočemo s tem poudariti nasprotje med današnjim časom in prejšnjimi tisočletji. Vsaka doba ima pravico do tega naslova, tudi kamena doba, ki je poznala precej tehnike, čeprav od nje ni mnogo ostalo. Tehnični izumi so dandanes samo zaradi tega tako pomembni, ker je postala človeška delovna sila v primeri s prejšnjim časom dražja in išče svet zanjo nadomestilo v strojih.

Nič bi pa ne bilo bolj zgrešeno, kakor če bi sebično prilaščili sebi vse in trdili, da rodovi, ki so živeli pred nami, niso imeli sposobnosti in nadarjenosti za izume. Vsakdo ve, da je bil Rim v cesarski dobi na zelo visoki stopnji civilizacije. Visoka civilizacija zahteva zmerom tudi visoko stopnjo tehnike. Udobja pa Rimljani niso poznali samo v palačah velemeda in v vilah bogatinov. Dobrote vodovoda in drugih pridobitev tehnike so uživali tudi meščani, in najnovejše izkopine na ozemlju rimske Germanije so dokazale, da so imeli Rimljani ob Renu vojašnice, ki so bile kurjene s toplim zrakom!

Najbrž mislite, da je dvigalo čisto nov izum. Motite se! že v dobi Julija Cezarja so uporabljali v Rimu na forumu dvigala, da so dvigala iz podzemeljskih prostorov težja bremena, gladiatorje in divje zveri. V nekem velikelem podzemeljskem rovu so dobili štiri manjše hodnike in v vsakem izmed njih so bile po tri celice za dvigalo in po trije navpični rovi. V dvanajstih celicah se vidijo še zdaj velike kamnite kocke, ki so spadale k dvigalu. Vemo tudi, kako visoko so se dvigala ta dvigala in kako so jih uporabljali. Vseh dvigal je bilo dvanajst in v vsako je šlo do šest ljudi. Tako so lahko hkrati dvignili najmanj 60 ljudi.

Malo pred začetkom peloponeške vojne so postavili v Atenah zvezdarski steber, na katerem je bila nekakšna solnčna ura. Z nje ste lahko prebrali, kdaj bo zašlo solnce. O kurjenju s plinom poročajo iz leta 400 pr. Kr. V Karamaniji so zemeljski plin, ki je uhajal iz tal, uporabljali za kurjavo v hiši. Izkopine v južni Palestini pričajo skoraj zanesljivo, da so že pred 3000 leti poznali izdelovanje pihanih steklenic. O morda največjem in najbolj znanem tehniku starega veka Arhimedu vemo, da je sestavil škripec, s katerim je bilo mogoče dvigati zelo težka bremena.

Da je uporabljal stari vek topove v boju, je znano; celo topovi, ki so imeli več cevi, niso bili redkost. Odkrili so ostanke nekakšnih rimskih topov, ki so nesli 88 centimetrov dolgo puščico s kamnito ali železno konico 370 metrov daleč. Drugi taki topovi so vrgli poldrugi kilogram težek kamen 184 metrov in 1 kilogram težko svinčeno kroglo 500 metrov daleč. Takšni in podobni vojni stroji upravičujejo trditev, da so že v starem veku imeli tehnične čete v armadi.

Da je bila v starem veku umetnost zidanja mostov in predorov na višku, priča Mandrocles, ki je perzijskemu kralju Dariju zgradil most čez Bospor. Stoletje nato je stavbenik Farfelos napravil še več. Premostil je Helespont. V šestem stoletju je Depalinos zgradil pri otoku Samosu 1000 metrov dolg predor skozi skalo, da je mesto dobilo vodo skozi hrib. Začel je vrtati s severa in z juga in z malenkostno razliko sta se oba rova srečala. To bi bilo nemogoče, če bi ne bili znali takrat že dobro računati. Tudi rimski vodovodi so bili tehnično na višku. Zelo izumljiv je bil stari vek pri sestavljanju avtomatov. Takrat so sestavili premikajočega se polža, železnega orla, ki je mahal s perutmi, lesenega goloba, ki je nekaj časa lahko plaval po zraku. Toda razen teh igrack so imeli tudi praktične avtomate. Heron iz Aleksandrije, ki je živel v drugem stoletju pr. Kr., poroča o avtomatih z blagoslovljeno vodo v svetiščih. Vanje je bilo treba vreči kovanec in voda je pritekla. V rimski Galiji so imeli steklena okna, v Rimu cestno razsvetljavo, v Herculanu stebre za reklamo,

Konec na strani 90.

ELIDA MILA

*- ljubijo celo najbolj
razvajene žene*

- Bogata mehka pena blagodejno vpliva na nežno kožo.
- Radi svoje izbrane sestavine polepšujejo polt in negujejo kožo.
- Obilni vonj ostane v milu do zadnjega ostanka in se še dolgo občuti na koži.

ELIDA MILO
CVETIC

posebno blago in učinkovito čudovitega vonja

Izpreobrnjeni kanibal

Bili so «belec s škornji na rokah», oblečen v cunje, a z rokavicami, ki je prišel v Afriko, da bi spoznal še neraziskano reko, «belec ljubega Boga», misijonar, ki je cenil pijačo in smotke, in «kraljevi mož», angleški uradnik. Rumena reka je presenečeno žuborela, kajti še nikoli ni nosila hkrati toliko belih ljudi. Bartal, angleški uradnik, je rešil svoja tovariša iz zelo nerodnega položaja. Hultona, raziskovalca, je našel onemoglega zraven avta, ki se je nekaj pokvaril. Vzel ga je s seboj in nekaj ur nato sta oba srečala patra Florencea, ki je čakal ves premočen na majhnem otoku sredi reke. Čoln se mu je bil prevrnil in le z veliko težavo se je rešil. Zdaj so sedeli vsi trije zadovoljni v Bartalovem čolnu. Ko so pokosili — imeli so opičje meso z rižem — so se začeli pogovarjati.

Pater Florence je govoril o svojem upanju in izkušnjah. «Dežela je seveda barbarska in ni je mogoče v enem dnevu izpremeniti in izpreobrniti. Toda...»

Bartal se je posmejal:

«Kmalu? Niti v dvajsetih letih!»

«Da, niti v dvajsetih letih», je potrdil «belec ljubega Boga». «Jaz sem že tri leta tu, pa moram reči, da moji divjaki niso več takšni, kakršni so bili ob mojem prihodu.»

Pokazal je na štiri črnce, ki so na obrežju zbijali iz štirih debel splav.

«Zdaj niso več tako surovi in plašni in manj podivjani so tudi. Napredujejo. Mnogoženstvo, trgovina s sužnji in ljudožerstvo že izginjajo.»

«Tako, tako,» je posmehljivo odvrnil Bartal, «spomnil bi vas rad samo na pojedine, ki jih prireja Betu, eden naj-mogočnejših poglavarjev in naših zaveznikov.»

«Čemu pa jih prireja?» je vprašal Hulton.

«Povod je zmerom stotrideseta ali stoštirideseta ženitev poglavarja,» je odvrnil Bartal, «in vsaki nevesti podari za poročno darilo pet zdravih, lepih, dobro raslih sužnjev!»

Pater je rekel Bartalu:

«Kakor vidim, poznate Bajelaha. Vedeti morate tudi to, da je bil kanibal in da je imel sedem in dvajset žena.»

«Da je bil kanibal?» je posmehljivo vprašal Bartal.

«Da, bil je. Po dolgih tednih pregovarjanja in pridigovanja se mi je posrečilo dobiti od njega obvezno obljubo, da se bo odrekel ljudožerstvu in mnogoženstvu. Ko sem bil zadnjič pri njem, je imel le še dve ženi. In danes...»

«Danes?»

«Danes sem svoj namen že dosegel, je ponosno odvrnil duhovnik. «Vedeti morate, da sem bil namenjen k njemu, ko mi je odneslo čoln. Pisal mi je namreč in me prosil, naj pridem k njemu.»

Iz žepa je vzel zmečkano in umazano pismo ter ga pomolil Bartalu.

L. & C. HARDTMUTH^{ovi} SVINČNIKI

se izdelujejo zdaj v novo osnovani
tovarni svinčnikov

L. & C. HARDTMUTH
V ZAGREBU

so torej domač izdelek

Vsakdo,
kdor
prvega
poskusi,

tudi stalno uporablja odlična

HARDTMUTH^{ova}
PERESA

IN HARDTMUTH^{ove} R A D I R K E

KI SO TUDI DOMAČI IZDELKI

TOVARNA KOH-I-NOOR SVINČNIKOV
L. & C. HARDTMUTH
ZAGREB

«Gospod pater Florence,» je bral na glas Bartal, «živi naj gospod pater. Jaz poslati tebi prašič v dar. Ti mene napraviti kristijan. Jaz zdaj imeti le ena žena. Pridi! Prašič stati za tebe le 30 frank.»

Podpis na pismu se je glasil: Poglavar Bajeleh. Oba nejeverna Tomaža sta umolknila. Pismo je bilo brez dvoma pristno. To so pričali vsebina, pisava, slog.

Čez dobro uro so se res ustavili pred poglavarjevo vasjo. Bajeleh jih je sprejel na obrežju z velikimi slovesnostmi.

Ko so malo nato sedeli še vsi zmečeni od hrušča v poglavarjevi hiši pri sladkem pivu, je pogovor kmalu nanesel na namen obiska.

«Torej,» je začel pater Florence, «si se odločil?»

«Sem se, gospod pater.»

«Samo še eno ženo imaš?»

«Samo eno, gospod pater.»

«Lepo, Bajeleh, zelo lepo.»

«Najboljšo sem obdržal.»

«To je prav, dragi moj, čisto prav. Ali si druge poslal domov?»

Bajeleh, dobrovoljen, debel zamorec, je duhovna začudeno pogledal.

«Domov poslal? Ne!»

«Ne razumem te prav. Ali imaš še drugih šest in dvajset žena ali ne?»

«Saj sem ti rekel, gospod duhoven, da jih nimam več!»

«Kaj si pa storil z njimi, če jih ni več in jih tudi nisi poslal domov?»

«Ha, pojedel, seveda!» je odvrnil Bajeleh, pri tem ogorčen. «Saj bi bilo vendar škoda, ako bi se bile brez koristi postarale!»

Dr. Iv. Lah:

Oton Župančič

Nekdo je zapisal, da so Srbi epiki, Hrvatje dramatik in Slovenci liriki. V splošnem je to naravno, kajti za epiko je treba borb in dogodkov, za dramatiko gledališča in razkošja, za liriko pa sanj in čustev. Zato je srbski del naroda, ki je v polni zavesti preživel svoje največje in najtežje zgodovinske dogodke, razvil s svojimi guslarji najlepšo, še zdaj živo epiko v Evropi, Hrvati so dobili v duhovniškem slovstvu sijajna dramatična dela in so od časa preporoda do danes krepko razvijali svojo dramatično umetnost, Slovenci pa smo peli svoje narodne lirične pesmi in iz njih se je razvijala naša pevska in pesniška umetnost. Sicer so Srbi poleg epike ustvarili svojo narodno dramo in bogato moderno liriko, Hrvatje so prav tako razvili svojo epiko in liriko in tudi Slovenci so ustvarili nekaj dramatike in epike, toda v splošnem prevladuje vendarle pri Srbih epični, pri Hrvatih dramatični in pri Slovencih lirični element in smo ustvarili na teh poljih vsak nekaj svojega in svetovnega.

O svetovnosti je pri malih narodih težko govoriti, vendar moremo Slovenci reči s Stritarjem:

Ako bi Bog poklical narode pred sodni stol in zahteval odgovora, kako so ravnali s svojimi talenti, bi mogli Slovenci brez bojazni stopiti pred njega z drobno knjižico, ki ji je naslov: Prešernove Poezije.

Kar je bilo prej, je le nekaj Vodnikovih in drugih pesmi in popevk.

Prešeren je umrl leta 1849. Politični in drugi dogodki so šli preko njegove poezije. Šele leta 1858., ko je začel izhajati «Slov. Glasnik», se razvija nova doba v slovenskem slovstvu. Leta 1866. so izšle Prešernove pesmi v drugi izdaji z obširnimi Stritarjevim uvodom. Nova generacija s Stritarjem na čelu se je borila v znamenju Prešerna. Iz nje je izšla vrsta pesnikov, med njimi epik A. Aškerc in lirik S. Gregorčič. Vsaka generacija se preživi v dobi 30 let. Po l. 1900. je — kakor drugod v Evropi — tudi pri nas nastala kriza. Začutili smo svetovno revolucijo, pohod moderne. Prva je novo dobo začutila mladina, ki je študirala na ljubljanski gimnaziji in se zbirala v raznih literarnih krožkih, med katerimi je bila najbojevitejša «Z a d r u g a», v kateri sta se razvijala dva naša talenta: Cankar in Kette. Mladina je nastopala v znamenju kritike, s spisi in predavanji, ter se pripravljala za svoj nastop. Preživljali smo težko politično in kulturno krizo. Mladi revolucionarji so iskali novih poti iz gnilih domačih razmer in nejasnega ozračja. Leta 1895. je akademska mladina v Zagrebu javno zažgala madžarsko zastavo in odšla iz Zagreba v Prago, kjer se je vzgajala pod vplivom prof. Masaryka in čeških modernih smeri. Milan Marjanović je začel izdajati «N o v o N a d o» in v njej so se združili mladi

bojevniki novega napredka na slovanskem jugu. «Nova Nada» je postala glasilo dijaštva in na srednjih šolah so se razvijale živahne politične in literarne borbe. Iz tega kipečega mladega vrvenja sta izšla še dva pesnika — Josip Murn Aleksandrov in Oton Župančič, ki tvorita s Cankarjem in Kettejem slovensko moderno četvorico.

Bližal se je konec stoletja, ko so se pojavljala ta štiri imena, prej prikrita pod raznimi psevdonimi, v naši javnosti. Vsi štirje so nastopali z modernimi liričnimi pesmimi, ki se jim je po duhu in obliki poznal pečat dekadentstva. Najbojevitejši talent med njimi je bil Ivan Cankar, ki ga je usoda določila, da postane velik mejnik na polju slovenske literature in ustvari dela, ki bodo spričo svoje visoke umetniške vrednosti prestopila ozke meje domačije. Leta 1899. je izdal zbirko pesmi «Erotika», ki je vzbudila tako pohujšanje, da je ljubljanski škof kupil vse izvode in jih sežgal. Obenem z «Erotiko» je izšla knjiga feljtonov pod naslovom «Vinjete», pred katerimi so sedeli kritiki v težkih premislekih, filistri, ki modernih stvari niso čitali, so rekli, da je postala literatura nerazumljiva, vzgojitelje pa so obhajale težke skrbi za mladino.

Tik za «Erotiko» je izšla prva zbirka pesmi Otona Župančiča «Č a š a o p o j n o s t i». Slovenski literaturi se je obetala nova pomlad. Razumela jo je mladina in vsi, ki so bili še mladi po srcu in so imeli oči odprte za svetovni razgled. V «Ljubljanskem Zvonu» so odmevale radostne pesmi novega življenja, smeha in vriska, obupa in nad — novi svetovi so se razgrinjali in duše poetov, bolne od moreče atmosfere, so izpovedovale brezobzirno svoj konfiteor, padajoče pod težo lastne boleti, boreče se s svetom in življenjem, iskajoče iz bojazljivosti in negotovosti jasne poti navzgor. Vsi štirje so bili še mladi. Cankar je bil rojen leta 1876. na Vrhniki, Kette 1876. na kraškem Vremu, Župančič 1878. na Vinici v Beli krajini, Murn Aleksandrov 1879. v Ljubljani. Javnost je gledala nanje kot na mlade, neizkušene ljudi, ki delajo slabe verze brez ritma in rim, najbrže zato, ker ne znajo delati pravih pesmi v pravih rimah in kiticah. Najhitreje med njimi se je razvijal Cankar, ki je zapustil pesništvo in že leta 1900. postavil na slovenski oder svojo prvo moderno dramo «J a k o b R u d a». Živeč na Dunaju in boreč se za obstoj se je zvesto zavedal svojega velikega poslanstva in v kljub težavam leto za letom izdajal knjige, romane, drame, satire. Cankarju po duhu in srcu najbližji je bil Dragotin Kette, mojster modernega soneta, ki je v sebi najprej premagal krizo dekadence in poln življenjske sile in poguma, šale in radosti prodiral v središče modernih problemov. Žal, da je že leta 1899. umrl v ljubljanski cukrarni. Dve leti pozneje je umrl v isti sobi, ki je bila shajališče potujočih študentov in literatov - bohemov, Murn Aleksandrov, pesnik cvetočih polj, tihih sanj in kmečke dobrovoljnosti. Naravno je, da se je v tej družbi mnogo čitala ruska lite-

ratura in da so v njej odmevali gogoljevski smeh, lermontovska pesem in koljcovska tiha otožnost. Tako sta iz četvorice mladih bojevnikov ostala dva, ki sta nadaljevala svoje delo.

Grobovi tulijo...

je pel Oton Župančič v pesmi «Manom Josipa Murnova Aleksandrova».

Grobovi tulijo...

šumé in tulijo razpokani
kot nenasitna žrela, zevajoča
v polnočni mrak... kaj hočete od nas?
Imeli smo ljudi — v poljani cvet,
imeli smo jih — vrhu gore hrast
imeli smo jih — dali smo jih vam —
kaj hočete, grobovi, še od nas?

In je spoznal, da je treba premagati boleost in smrt in da je treba iti naprej v novo življenje.

In dvignila se senca je visoka
iz groba tvojega, temna do zvezd,
in kot je bila bela njena roka,
spoznal sem jo — ime ji je B o l e s t.

In šla sva, kjer najtišja je tihota,
polja in najsvetlejši čar noči,
pogledal tuje njene sem oči,
spoznal sem jo, ime ji je — S a m o t a.

In šla sva, kjer je luč pregnala mrak,
kjer bil je množic valujočih šum,
in kot je samosvoj bil njen korak,
spoznal sem jo — ime ji je: P o g u m.

Župančič je prinesel s seboj iz Bele krajine, kjer meji slovenska zemlja s Hrvaško in se je ohranilo še mnogo narodnih šeg in običajev, pesmi in besedi, novo bogastvo jezika in oblik, ki daje poseben čar njegovim prvim pesmim. Iz teh pesmi je nastala njegova mladinska zbirka «Pisanice», ki ji je pozneje pridal še ljubko zbirko «Ciciban» in «Sto ugank», ki tvorijo danes tri najbolj priljubljene knjižice slovenskih otrok in se mnogo deklamirajo po šolah.

Študiral je gimnazijo v Ljubljani in nato filozofijo na Dunaju. Nekaj let je preživel kot domači učitelj v Švici in se je potem vrnil v Ljubljano, kjer je postal intendant slovenskega gledališča.

Župančič se je v svojih prvih pesmih najbolj nagibal k dekadentstvu, kar je gotovo dokaz globokega liričnega talenta. Svojo prvo zbirko «Čašo opojnosti» je poslal v svet s predgovorom:

Oj pesmice, ubožice,
ki morate med svet,
trgali vas bodo kritiki,
ej, kritiki, to so hudi možje,
oni imajo nazore...

A že v tej zbirki se kaže bleščeča lepota verzov in peva-joča zvočnost notranjih melodij.

«Čaša opojnosti» je bila šele pozdrav mladega pesnika, ki je bil opojen od njene skrivnosti in je komaj našel iz-raza omamljenim mislim, iskajočim poti skozi življenje. Čutil je samo, da se mora preboriti iz kaosa do jasnine, da bo mogel govoriti narodu, ki je taval po temi.

Kvišku plava moje hrepenenje
sredi polnoči.
Zvezda zlata seva na azurju —
zvezda ta si ti.

Ne usliši me! Ne padi k meni!
Moja mlada moč
naj razvije, naj razmahne krila,
naj premaga noč.

Leta 1900. je praznoval slovenski narod stoletnico Prešernovega rojstva in iz njegovega duha je vrela nova pesem, «carmen saeculare», ki jo je izrazil Župančič najprej v slavnostni budnici «Pesem mladine» in nato v proroški himni «Vseh živih dan».

«Mi gremo naprej, mi gremo naprej,
mi strelci»,

je zaklical v «Pesmi mladine» mlademu rodu, ki je čul nje-gov klic,

in pred nami plamen gre skoz noč
kot Bog pred Izraelci!

Na nebu je dan, nad gorami je dan,
a zarjo zakriva nam jata vran,
ona rada bi orle prevarila,
za solnce jih osleparila —
zaman:

sokoli in orli vedo, da je dan!

Mi gremo naprej, mi gremo naprej,
na vrancu oblaku jahaje,
in kadar pade njegov udar,
nebo se in zemlja zamaje.

Da malo nas je! Preštejte nas!
Borilci stoletij minolih —

— — —

Preštejte nas, pregledajte nas:
vsi veliki vaši svetniki,
vsi naši sobojevniki.

Mogočen plamen iz davnine šviga —
vekov preletel je koprné,
in plamen naš se druží z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne...
in v nove zarje ji hlepé oči —
tako mladina pesnika slavi.

To je bil pohod slovenske moderne mladine, ki je krenila za mladim pesnikom-klicarjem. Tej mladini je veljal «Vseh živih dan», ki ga je slutil pesnik v prenavljanju sveta.

«Ne čujete? — Tam od mračnih lesov vrši vihar
poln srditih gromov,
in izza meglá zdaj pa zdaj vzplapola
krvavordeč plamen kot meč —
to dneva je novega žar.

O, bratje, na pot, življenju naprot!
Ne bojte se meča krvavega,
ta meč ni namerjen na zdravega,
na pravega moža.
Ta meč divja čez grobove le,
požiga razpale domove le,
kar je čilega, to obvelja.

In poln globoke skrbi vprašuje pesnik:

O bratje, bratje — kako je v vas?
Ali so vaše njive zorane?

Vedel je, da

«po bliskovo gre vseh živih dan,
kdor ga je zamudil, ves klic zaman,
doživi ga le, kdor je pripravljen nanj!

Tako je mladina v znamenju nove umetnosti slavila stoletni jubilej Prešerna in čim dalje bolj razumevala veliki čas, ki jo je klical iz sanj k dejanjem.

L. 1904. je izdal Župančič drugo zbirko «Čez plan». Njegov motto je značilen za vso njegovo umetniško vero:

Predaj se vetrom — naj gre, kamor hoče!
Naj srce se navriška in izjoče!
Vendar mornar, ko je najvišji dan,
izmeri daljo in nebeško stran...

Ta zbirka je polna intimne lirike, pesnikovo poldne, zmaga nad dvomi, polet skozi svetove, erotika stopa v ozadje, pevec življenja razgrinja zastore noči in oznanja novo jutro onstran sedanje resničnosti.

Pesnik se otrese sentimentalnosti in postane fantovsko vesel.

Vi drugi imate ljubice,
vi drugi imate denar,
a jaz imam po strani klobuk,
pa kaj mi vse drugo mar.

Po strani klobuk, pokonci glavo,
v molk srca zagrne mrak,
ne javkaj, poet, in rože bolne
naj vrag si zatakne za trak.

To je bil Župančič v letih mladega pohoda. Kaj čuda, da je večina teh njegovih pesmi našla tudi svoje skladatelje, ki so ubrani pesmi srca in jezika dali izraza tudi v petju in glasbi.

Mladina je odšla na politično in kulturno polje ter se borila za svobodni svet, ki ga je oznanjal njen poet. On sam pa se je zopet zamislil vase in leta 1908. izdal zbirko »Samogovori«, globoko zasnovano v meditacijski naravi pesnikovi, v samoti iskajoč »varljivko resnico« in pre-mišljajoč prave poti za sebe in svoj narod. Motto zbirke je zopet pristno Župančičev:

Duša je od tebe bolna
in brez tebe ne ozdravi,
ah, kako se tebi pravi
roža ti, skrivnosti polna?

Zbirko zaključuje globoko zamišljena »Duma« o domovini, sanjajoči pod Triglavom in razkropljeni po svetu.

Prišla je zrela doba pesnikove žrtve. Prišel je čas, ki ga je oznanjal »Vseh živih dan«. Zadijala je vojna. Pesnik jo je preživel v Ljubljani in skušal krepiti omahujoče s trdno vero v silo kulture in naroda. V tej dobi so nastale pesmi, ki so izšle leta 1920. pod naslovom »V zarje Vidove«. Bolest naroda in domovine odmeva iz pesmi, ki kažejo skrb,

Kaj z vami, bo mejniki štirje?
Celovec, Ptuj, Gorica, Trst?

Leta 1918. je bil pesnik v Pragi pri majniški slavnosti. V svoji skromnosti ni stopal v ospredje, užival je krasoto Prage in gledal s smehljajočim se obrazom navdušene množice na ulicah. Nekoč sem ga zagledal; ko je stal dolgo pri slovanski lipi pred »Zlato huso« in gledal otroke,

ki so venčali lipo, a so jo policaji vsake pol ure zopet očistili raznih zastavic. Stopil sem k njemu: »Kaj pa tako gledaš?« — Ugaja mi, kako ti otroci vztrajno krasijo lipo vkljub temu, da jo policaji sproti čistijo. V tem je nekaj posebnega, nekaj češkega, ta nepopustljivost. Vsak vrši svojo dolžnost, a zdi se mi, da bodo otroci zmagali.»

In zmagali so — kakor vedno...

Leta 1920. je pesnik izbral cvet svojih pesmi in jih izdal v zbirki »Mlada pota«. To je knjiga, ki bo za vselej ohranila v našem slovstvu vodilno silo na poti v bodočnost.

Na čelo zbirke je del pesnik zaključno pesem iz zbirke »V zarje Vidove«:

Da mi je za zarje blesteče pogledati
in kaj ljubega, dobrega ti povedati
v teh težkih dneh,
o domovina.

Zdi se, da ga je ta misel spremljala na vsej njegovi poti. Povedal je svoji domovini mnogo ljubega in dobrega, preživel je z njo težke dni in prej od vseh drugih je gledal za zarje blesteče, ki so oznanjale novi dan.

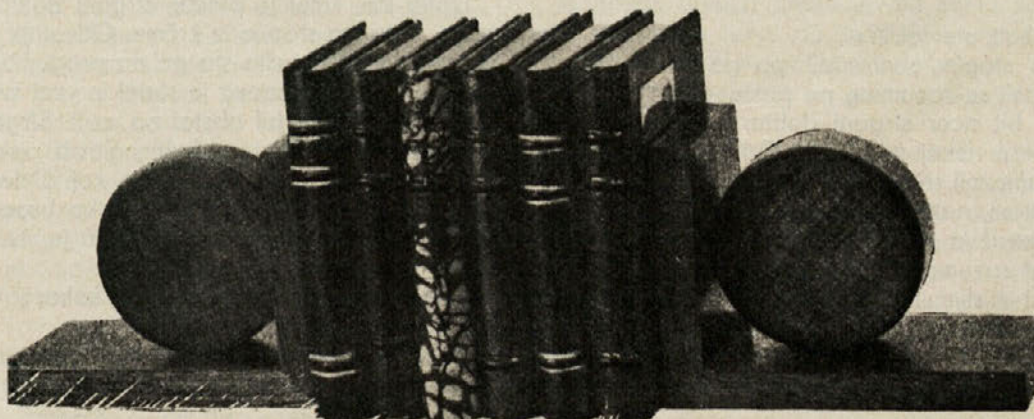
S tem je Župančič izvršil svoje pesniško delo. Leta 1918. je odšel v večnost Cankar in ostal je sam od četvorice, obdan od sodelavcev in bojevnikov, ki so zadnjih 30 let obdelovali literarno polje slovensko in se borili za novo življenje, stopajoči zvesto za svojimi velikimi vzorniki.

Svoja zadnja leta je posvetil prevajanju Shakespeareja in podal nekaj dovršeno lepih, jezikovno bogatih prevodov. Namen ima prevesti vsa Shakespearejeva dela in želja vseh Slovencev je, da mu čas to delo omogoči. Dobili bi s tem slovenskega Shakespeareja, umetnino naše vrste, delo svetovnega genija, ožarjenega z jezikovno lepoto bogatega slovenskega poeta. V tej dobi je nastala tudi njegova drama »Veronika Deseniška«, umetniško delo, bogato misli in jezikovnih lepote, a bolj lirično vzneseno kakor dramatično silno.

Župančič je postal s svojim delom tako splošno naš narodni pesnik, da po vsej Sloveniji odmeva njegovo ime; poznajo ga enako otroci in odrasli. K 50. jubileju mu je narod poklonil svoj dar — kar je pri nas nekaj nenavadnega —, a kar je pesniku glavno, je to, da ima za seboj srce naroda in da njegove vedno premlajujoče ideje in večno oživljajoče misli globoko odmevajo v mladini. S tem je izpolnil svoj čas, ki mu je dal vodilno vlogo v burni dobi prehoda iz stoletja v stoletje.

Tik pred 60letnico je izdala Akad. založba pesnikovo zbrano delo v znak, da je to delo zaključeno. Pričakovati moremo le še vzornih prevodov, ki jih je od »Lepega strička« do »Cyranoja« in »Dav. Copperfielda« podal dolgo vrsto drugim za zgled.

Od mladostnega poleta slovenske moderne poteka četrto desetletje in zdi se, da čutimo še do zdaj njen mo-
gočni razmah.

Lvilocepec

Gregor Pust je s samote pod Osevcem, kjer se na širokem pologu stiska petero kmetij. Razen ob nedeljah k maši izlepa ni šel z doma, tistega zimskega dne pa je tri ure daleč pridrsal v trg. Prvi sneg je bil že skopnel, novega še ni bilo, toda zemlja je bila mrzla kakor kamen in je mrzlo velo po dolini. V hrbet je bil malce sključen, a se mu je tisto jutro le še huje upogibal od mraza. Lica so mu bila obrušena od vetra, izraz obraza šegav, izpod košatih obrvi so mu gledale živahne, zvijačne oči; videz, kakor da hoče vsak trenutek koga ukaniti.

Dospel je in obstal na trgu med hišami. Zaradi mraza niti psa ni bilo na cesti, kaj šele človeka. Vtaknil je palico pod pazduho, si pomel od mraza otrple roke in z enim očesom poškilil na cerkveno uro. Deseta! Nasmehnil se je, kakor da je s tem zadovoljen, in se za nekaj trenutkov zazrl v škornje, ki so se svetili od masti. Zopet je poškilil na uro, nato je krenil proti krčmi, ki je stala ob mostu.

Pred pragom je iznova postal, kakor da si še zmeraj pomišlja, nato je s precejšnjim hrupom stopil v vežo. Pogledal je proti kuhinji in odprl v izbo, kjer je za malo mizo pred prazno četrtinko sedel en sam gost in bolščal v neke papirje, ki jih je imel pred seboj.

«Saj sem vedel», je vzkliknil in postavil palico k peči. «Uganil sem.»

Gost je dvignil glavo. Bil je gosposki človek, dasi mu je bila obleka zelo ogoljena, skoraj beraška. Rdečkasti nos, kakor da se mu je zaradi Bog ve česa neznansko podaljšal, tudi gola brada mu je segala skoraj na prsi. Delalo je vtis, kakor da je njegova glava iz voska in jo je nekoč preveč izpostavil poletnemu soncu.

«O», je vzkliknil tudi on. «Ali niste Pust izpod Osevca? Seveda ste.»

Tako sta se pozdravila.

«Sem, Pust sem. Pa le brat tistega, katerega bomo praznovali v nekaj dneh», se je kmet zasmel in šegavo pomelžiknil.

«Prisedite! Ali boste?»

«Seveda bom, ako vam ni preveč nadležno», je rekel Pust in poškilil na prazno steklenico. «Ali ga bova merico?»

«Ako jo plačate?» se je zasmel mož z dolgim obrazom in porinil spise v stran. «Ali me poznate?»

«Kaj bi vas ne poznal. Iskal sem vas. Strgani dohtar! Pa ne zamerite.»

«Zakaj bi zameril? Priimek, ki ga dajo ljudje, bolj drži ko tisti, ki je zapisan v bukvah.»

Medtem so prinesli vino, pila sta. Od peči je vela toplota. Strgani dohtar ni izpustil kozarca iz rok, ne kmeta iz oči.

«Da ste me iskali, ste rekli?»

«Da. K 'Zajcu' stopim, sem mislil, pa ga bom našel. In res je bilo tako. Vi se razumete na postave?»

«Zakaj bi pa bil sicer strgani dohtar?» se je oni zasmel. «Seveda se nekaj razumem. Od tega živim.»

Kmet se je namuznil. Kozarca je iznova nalil do vrha, se ozrl proti vratom, nato na peč in se odkašljal.

«Neka sitna zadeva me je prignala», je izpregovoril. «Kmet sem in se razumem le na vile in na gnoj. Morda je prav, kakor si mislim, morda pa tudi ne. To je tako», je za trenutek premolknil in takoj nadaljeval. «Tu,» je pokazal na grčo v lesu, «je moja kmetija, a tu poleg sosedova. Najina vrata se stikata. Pa so mi uhajale v vrt

sosedove kokoši, mačke, pes, otroci, vsa golazen. Beseda nič ne pomaga, pa si mislim — čakaj! Grem in napravim zid prav na meji med svojim in sosedovim. Sosed pa pokonci, da tega ne smem, ne čisto na meji, ampak nekoliko v stran. Naj zid poderem, ali pa me gre tožit. Jaz zida nočem podreti, on pa na sodnijo. Ali bom izgubil? Po mojem ne. Zid je na mojem svetu in na svojem smem delati, kar hočem.»

Umolknil je, se namuznil, zvite oči so se mu uprle v strganega dohtarja. Ta je poslušal do konca, nato je uprl pogled nekam v kot izbe, kakor da po svoji veliki glavi brska za modrim odgovorom. Mož je sicer dobro vedel, da je stvar že naprej izgubljena, a mu je bilo žal ngrade, ki si jo je malo prej obetal. Iskal je primernih besed, s katerimi bi mu ne vzel vseh upov in bi mu pretrdo ne zavezal mošnje. Izpil je vino in pocmokal z ustnicami.

«Stvar je taka», je zategnil, premolknil in zopet povzel: «Stvar je taka, da paragrafi govorijo zoper vas. Vendar pa ni treba izgubiti vsakega upanja. Morebiti bi se našla kaka okolnost, kaka malenkost, ki bi zavrla zadevo v vašo korist. Na vsak način bi bilo za končno sodbo treba krajevnega ogleda...»

Kmet, ki ga ves čas ni izpustil iz oči, ga je izpregledal do dna.

«Kaj bi slepomišli!» mu je segel v besedo. Povejte naravnost — stvar je že naprej izgubljena, ali ni?»

«Izgubljena.»

Pust ni mogel zatreti zadovoljnega nasmeha.

«Ali veste čisto za gotovo?»

«To je kakor amen v očenašu, ako naj govorim po resnici. Roko v ogenj! Kaj sem imel samo enkrat opraviti s takimi rečmi? Stokrat! Vsak dan!»

Kmet mu je iznova nalil.

«Pijte!» je rekel.

Strgani dohtar je pil, obraz se mu je še bolj podaljšal. Čudil se je. Vse življenje ni srečal kmeta, ki bi se veselo muzal ob novici, da bo izgubil tožbo. Ta pa ga še zaliva z vinom. Iznova mu je vstalo upanje na nagrado.

«Ali ni tu v trgu odvetnik?» ga je vprašal Pust.

«Seveda je. Dva sta. Pa kaj bi z njim? Ta vam bo povedal isto, kar jaz. Nemogoče drugače, ako je pošten.»

«Vendar bi ga rad slišal», je kmet trmasto stresnil z glavo. «Dva žeblija bolj držita. Kateri je boljši? Peljite me k boljšemu! Saj ne bo zastonj.»

«Če ni drugače», je oni skomizgnil z rameni. «Če že tako hočete...»

Izpila sta, kmet je plačal, strgani dohtar pograbil svoje spise, nato sta stopila iz krčme. Odvetnik je stanoval takoj v sosednji hiši. Našla sta ga na pragu, bil je pravkar namenjen z doma. Iznova je sedel in vzel svinčnik v roko.

Gregor Pust je bil obstal za vrati. Strgani dohtar pa se je z obema rokama naslonil na rob pisalne mize in odvetniku zviška razlagal, kako in kaj. Odvetnik je poslušal, pogledoval kmeta, ki je lovil vsako besedo in čakal.

«Saj sem mu že jaz povedal, da je stvar izgubljena. Pa se je hotel še bolj prepričati...»

«Če je zadeva natančno taka, kakor jo opisujete, potem ste pogoreli», je pritrdil odvetnik.

Pustu je nov nasmeh izpreletel lica, prestopil se je za dva koraka in s klobukom zamahnil proti odvetniku.

«Ali ste za trdno prepričani o tem?»

«O tem ni dvoma. Postav ni mogoče izpreminjati. Ali potrebujete zagovornika? Zagovornika morate imeti kljub temu.»

«Ne potrebujem zagovornika», je kmet pristopil prav k mizi. «Pišite, gospod odvetnik! Vložite tožbo! Nisem jaz napravil zidu, sosed ga je napravil. Jaz tožim sosedu, ne on mene...»

Odvetnik ga je za trenutek debelo pogledal, nato se je nasmehnil in vzel polo papirja. Strgani dohtar pa je

Pavel Drobčina:

Maščevanje gospe Špelce

Polde Šmon je prečital tisto beležko, pregnil časniki in rekel:

— To mi boš pa že dovolila, ljuba Špelca, kajneda?

Špelca je položila precej mesnato desnico na kuhinjsko mizo in je kakor nevedna vprašala:

— Kaj pa spet, Polde? Kam te mika? Moški, moški! Ne strpite doma, pa naj vam strežemo spred in zad.

Polde Šmon je s prikupljivostjo pravega ljubeznivega zakonskega druga poiskal njeno desnico na mizi in jo pobožal:

— Tak vendar, saj moraš uvideti, da se premalo pre-gibam. V zimski kopališki tečaj se vpišem, pa konec.

— V zimski kopališki tečaj? Kdo je še čul kaj takega! Mar si se poleti sankal in smučal?

— Tisto ne. Ali kaj bi razlagal. Sama veš, kakšno po-letje smo imeli. Dež in dež in dež, pa večni črevesni ka-tar od slabega cvička.

— Me nič ne briga. Le kaj si misliš: zimski plavalni tečaj! Starejši ko ste dedci, bolj ste prismojeni.

Polde Šmon je po takih besedah vedel, da je na pravi poti. Pa je spet privzdignil z dvema prstoma pregnjeni dnevnik, ga položil predse na mizo, ga pogladil z dlanjo in potem pokazal s prstom:

— Tu! Ne boš nemara rekla, da sem jaz dal v liste... «Zimski plavalni tečaj v malem bazenu SK Ilirije s pri-pravo za smučarje, z gimnastičnimi vajami»... Kje bi meni kaj takega padlo v glavo! Rekel sem in trdim: pre-malo se gibljem... Sama pisarna, kosilo in večerja in postelja in ljubljanska brozga in sneg in megla... Pa vča-sih še tvoja sitnost povrhu, hudič naj vzame vse to!

Kar razhudil se je Polde Šmon, črno je gledal. In tista njegova desnica, ki je prej tako ljubeznivo božala ročico gospe Špelce, je bila zdaj stisnjena v trdo pest in pri-pravljena, da se kar odbije od kuhinjske mize.

— No, no, no, ihta ihtasta! Ne boš me ukanil! — ga je brž spregledala gospa Špelca. Že petnajsto leto jima je potekal zakon. Štoklja se tod ni izpozabila in tako sta zakonca imela dovolj priložnosti, da se vzajemno čim temeljiteje spoznata.

— Ne trpim ugovorov! Tudi moja mora enkrat obve-ljati! — je hotel dalje junačiti Polde Šmon.

V odgovor mu je zazvenel srebrn posmeh gospe Špel-ce, tisti uničujoči posmeh, ki mu je šel skozi ušesa in mo-zeg.

— Hahaha! Stori, kar hočeš, pa če se pri priči obesiš! Le potem mi ne prihajaj cmerav in betežen: «Majčkeno kamiličnega čaja, ženkec»... ali pa: «Senenega zdroba

stal brez sape, z odprtimi usti kakor bebec. Obraz se mu je tako neznansko podaljšal, da ni bil več podoben člo-veškemu. Kmet pa se je ozrl po njem in mu zvito po-mežiknil. Nato je segel v denarnico, vzel iz nje bankovec za deset lir in mu ga stisnil v roko.

«Ej, ti, zvitorerepec!» je vzkliknil oni in denar stisnil v žep. «Ej, ti, zvitorerepec! Zvitorerepec!»

Gregor Pust, kmet s samote pod Osevcem, se je samo muzal.

v krop... ta preteti revmatizem!» Po gumbih te poznam, mrha!...

*

Vsega tega si gospod kancelist Polde Šmon ni vzel kar nič hudo k srcu.

Vpisal se je v večerni plavalni tečaj.

Takoj naslednji večer je imel prvo uro.

Vrnil se je šele pozno ponoči. Neznansko dobro je bil razpoložen. Ženica ga je gledala izpod odeje in kar nič ni dvomila, da je Polde po napornem plavanju šel iskat nekoliko okrepčila v gostilno ali kavarno ali v oboje. Pozna ura njegovega povratka je pričala o tem.

Gospod Polde Šmon je legel in zaspal kakor ubit.

*

Gospod Polde Šmon je jako redno zahajal v plavalni tečaj. Trikrat na teden. In vselej se je vrnil nenavadno dobro razpoložen, vidno okrepčan, pri tem pa vendar tako zbit, da se je kakor ustreljen podrl v posteljo in zasmrčal.

Gospa Špelca ni silila vanj z vprašanji, kako in kaj je v tečaju. Sam se je časih razkoračil in uril nekakšne gibe in priklone. Tega mu ni zamerila. Pač pa je premišljevala in premišljevala in se ni mogla načuditi napornosti, ki Poldeta tako zmaga, da vselej po tečaju kar telebne v posteljo in smrči, smrči... Vsega tega prej ni bilo. Res da je že minilo petnajst let srečnega zakona. Ali da bi ravno ta preklicani zimski plavalni tečaj tako jemal go-spoda Poldeta — nak, to pa gospe Špelci ni in ni šlo v glavo.

*

Je gospa Špelca premišljevala sama zase in je napo-sled nasnovala tako, da se pojde enkrat sama preverit, kako je v zimskem plavalnem tečaju.

Mož brž po večerji tja gor po Gosposvetki cesti. Že-nica koj za njim.

Videla ga je nekaj časa v medleči svetlobi ulične raz-svetljave, nato je izginil v megli. Le kako je ubiral korake!

Gospa Špelca je počasi stopala proti kopališču Ilirije. Tam za železnico je našla pravi vhod k zimskemu bazenu. Notri je vladal smeh, čofotanje, pljuskanje, veseli vzkriki zdrave mladosti. Pogumni kopalci so se metali v vodo, zale kopalke so razkazovale lepoto svojih vitkih teles. Potem je zadonelo povelje in vsa družba se je ubogljivo spravila v vrsto. Padala so povelja, začele so se gimna-stične vaje.

Gospa Špelca je gledala in prebirala vse po vrsti in je ostrmela. Gospoda Poldeta ni bilo zraven.

— Oprostite, gospoda — je rekla spoštljivo, nikakor pa v zadregi — oprostite, prosim, ali gospoda Poldeta Šmona danes ni tukaj?

— Kako ste rekli? — je vprašal voditelj vrste. — Polde Šmon? Kdo pa je to? Jaz ga že ne poznam... Ali se je zapisal v tečaj? Ga kdo izmed vas pozna, tovariši?

— Ne! Ne! Ne! Ne!

— To je pa jako čudno — je nekoliko pomencala gospa Špelca in ličeca so ji lahno zardela. Toda nihče ni opazil, da jo je prevzela zadrega.

— Če ga še ni, lahko še pride. Svobodno vsakomur, nekaj jih še sprejmemo, — jo je potolažil vodja vrste.

— Tisto že, tisto že, — je potrto rekla gospa Špelca in se je tajila, kolikor se je mogla. — Ali da ga že zdaj ni tukaj, ne morem razumeti. Saj je vendar šel z doma naravnost sem. Ali ga še nikoli ni bilo tukaj? Prav zares ne?

— Tak verjemite, da ne.

— No, potem sem pa opravila. Hvala lepa. In zbogom.

— Zdravo! — ji je odvrnila vsa zdrava vrsta kopalcev in kopalk.

Prečudna otožnost se je naselila v srce gospe Špelce. Toda kmalu se je žalost umaknila tihi, vroči jezi. Goljufati jo je pričel, ji grdo lagati, se zvečer potepati! O, to raketano bo pa treba kar z radikalno operacijo izrezati!

*

Žalostna in huda je gospa Špelca stopala nazaj po Gosposvetski cesti. Tam na Ajdovščini je stal prometni stražnik, zastavni gospod Majeronček. Nekoč so skupaj stanovali za Bežigradom, od tam so ostali v dobrem prijateljstvu. Lej, lej, si je rekla gospa Špelca, k njemu stopim, na vse strani je razgledan, ta mi nemara razodene, kod in kam ubira mož skrivne stopinje.

— Dober večer, gospod Majeronček! Naporno službo imate, kaj?

— Že gre, že gre, — je salutiral gospod Majeronček. Z belo orokavičeno desnico je pokazal avtomobilu pot okoli otoka. — Najhujše je minilo. Veste, takole po osmi večerni uri promet močno upade. Samo še na pijančke moram paziti, da se ne zakotalijo pod kolesa...

— O, pa kakšne zaljubljene dedce opazujete, ki jo mahajo po skrivnih potih.

— Tisto tudi, gospa Špelca, seveda, tisto tudi, — si je zajetni gospod Majeronček privihal črne brke.

— Kaj sem hotela reči: — mojega moža nočej niste videli, ka-li? Veste, po večerji sem za trenutek stopila k sosedu, pa se je trenutek zavlekel. Mož je medtem odšel po opravkih, da res ne vem kam. No, sem rekla, pa stopim za njim pogledat, mogoče je samo v trafiki, ali pa pri Figovcu. Pa ga ni...

— Tja, — seveda ga ni! — se je hudobno namuznil gospod Majeronček in si iznova privihoval črne brke z belo orokavičeno desnico.

— Kaj pa to, gospod Majeronček, zakaj se muzate? O, pa ne da bi...

— Pač, pač, gospa Špelca, — je pritrdil Majeronček. — Ampak po pravici rečeno, nič rad ne raznašam čenč...

— Gospod Majeronček, pri ljubem Bogu vas rotim... saj ne bom delala škandala, samo vedeti hočem. Da, vedeti pa hočem, kod se mi zvečer potika. Ne bo me vlekel za nos! Ukaniti se pa ne dam. In sramota bo za vas, če mi ne poveste. Verjemite, da znam biti tudi huda, gospod Majeronček.

Stražnik se je nekoliko razkoračil, malo poštudiral, potem je kar prostodušno bleknil:

— Videl sem gospoda Poldeta, mahal jo je proti Šiški. Novo pisarniško moč so dobili v uradu, tako se pač govori — in gospod Polde ji na večer dela družino, ker je siroto strah v tisti samoti, v Šiški...

— Tako, tako... Lepa hvala, gospod Majeronček. Ne bom vam tega pozabila. Pa zdravi ostanite. Lahko noč!

*

Še nikdar v svojem življenju se ni gospa Špelca tako krotila kakor ta večer. Čakala je do polnoči, čakala je še dalje in vzdihovala v postelji. Ko pa se je v vratih obrnil ključ in se je gospod Polde prizibal primerno okrepcan, se je delala, kakor da spi. Spet je gospod Polde kar telednil v posteljo in že zasmrčal.

Ti šment, kako je drugo jutro prijazno ogovarjal svojo ženico. Ona pa samo «mhm» in «kakopa». Gospod Polde se je malo počehljajal za ušesom in skesan premišljeval, ali ni nemara že kaj prišlo ženici na uho. Toda tisti «mhm» in «kakopa» se je glasil samo zjutraj. Opoldne je bilo spet vse v najlepšem redu.

Minila sta dva večera, polna najlepše zakonske harmonije: ob kvartah in radiu. Tretji večer pa je moral gospod Polde iznova v zimski plavalni tečaj. Šel je... in ženica za njim. Tam na Ajdovščini je razločno videla, kako jo je ubral v sredino mesta, proti pošti. No, nemara ima pa nočej kakšno sejo, si je mislila. Ali iz previdnosti je vendar stopila do gospoda Majerončka. Spet je stal tam na otoku in dirigiral promet in si vihal brke.

— Ali ste ga videli, gospod Majeronček?

— Videl, videl...

— Oh, zakaj se pa danes spet muzate?

— Zato, ker je šel spet k neki drugi v vas... To je pa še stara ljubezen iz prejšnjih let... Vdova, brez otrok, pa uganite, če znate!

— Milost božja, moja prijateljica Tončka? Saj me bo božje!

— No, da ne bo hudega, kar lepo domov pojdite, si šilce konjaka privoščite in lepo zaspate. Naj se vam kaj imenitnega sanjčka in boste jutri spet zdravi vstali.

— To mi bo plačal, krvavo mi bo plačal! — se je zarotila gospa Špelca. Potem je bodro odšla domov in je vrlo upoštevala nasvet gospoda Majerončka. Ko je prišel soprog spet okrepcan daleč po polnočni uri domov, jo je našel sladko spečo. Pa je bil tako zbit, da se res ni utegnil prepričati, če se gospa Špelca ne pretvarja.

*

In sta spet minila dva večera in je prišel tretji. Sobota. Gospod Polde mora kakopa v plavalni tečaj. Gospa Špelca za njim.

Te hudir! Tokrat je zavil na desno tja gor proti kolo-dvoru.

— Ljuba sveta Katarina, jaz bom ob pamet! — je vzdihnila gospa Špelca, ko je pristopila h gospodu Majerončku. Tokrat si ni vihal brk, temveč je pravkar potegnil na otok pijančka, ki se je obotavljal na tračnicah, kakor da prostovoljno čaka junaške smrti pod ljubljanskim tramvajem.

— O, kaj pa že spet takega? — se je mahoma razvedril gospod Majeronček.

— Ali ste ga videli? — je hlipajoče vprašala gospa Špelca.

— Seveda sem ga videl. Drugače bi ga ne bil potegnil s tračnic.

— Tak poslušajte me vendar, ne mislim pijančka. Mojega dedca, — ga niste videli?

— Nisem. Kje pa utegnem še take reči! Saj vidite, da je sobota.

— Potem pa poslušajte: danes ni šel ne v Šiško, ne proti pošti, marveč tu gor proti kolodvoru.

— Tako? Proti kolodvoru... Tja, če tako dobro veste, zakaj pa potem mene vprašujete?

— Ampak, gospod Majeronček! Ne bodite vendar tako zagovedni! — ga je rotila gospa Špelca. — Vi ste ptič, vi natanko veste, kam jo je nocoj mahnil, čeprav ga niste videli.

— No, o tem bi se dalo govoriti, — si je gospod Majeronček privihoval brke, ogledoval gospo Špelco in požiral sline. — Če pojdete tule gor naravnost, potem pa na desno in malce na levo — kaj bi vam pravil! — Kar lepo za nosom stopite do gostilne »Pri petelinčku«, tam notri pokukajte in se vam bo vse lepo razodelo...

Tak, tak, tak! V trdem taktu kakor hraber vojščak, ki gre nepremagljiv nad ljutega sovražnika, da ga zdrobi v pepel in prah, tako odločno je stopala gospa Špela proti gostilni »Pri petelinčku«. Ni ji bilo treba dolgo oprezati, samo malce je pokukala ob oknu, tam, kjer je zavesa nekoliko propuščala pogled v majhno gostilniško sobo. Tam je pri peči sedel sam gospod Polde in v naročju mu je sedela brhka natakara Zalka...

Gospa Špelca ni niti omedlela, niti je ni zadelo božje, marveč se je lepo obrnila in šla domov. Spet si je zoper slabost postregla z dobrim starim konjakom in je sladko prespala pozni nočni povratek zbitega možička. Stol je zahreščal, ko je gospod Polde prirobantil domov. Gospa Špelca ni pogledala, pač pa je v polsnu prisluhnila in je čula, da so zvonovi v ljubljanskih zvonikih pravkar oznanjali jutro zimske nedelje.

*

Gospod Polde se je lahko v nedeljo temeljito prespal. Ženica ga ni budila k zajtrku. Ko se je šele h kosilu predramil in pogledal skozi okno, je zunaj rahlo naletaval sneg, po tlaku se je razlivala brozga.

Gospa Špelca je bila prijazna kakor že ves teden ne.

— Ali želiš popoldne v Zvezdo, srček? — se je prilizoval Polde. — Ali pa morda v nebotičnik? V gledališče, ali v kino?

— Če prav zelo želiš, zakaj ne. Ali čemu bi zapravljala! Jaz ostanem lepo doma, ti pa pojdi zvečer na svoj kvartinček. Tale plavalni tečaj ti je dal zadosti po grbi, saj si ves proč. Le pojdi na kvartinček!

Gospod Polde se je obotavljal, da ne in ne in da sam ne pojde nikamor. Toda hinavščine ni mogel tako skrbno prikrivati, da bi je gospa Špelca po izkušnjah zadnjih časov ne bila razbrala tako natanko, kakor da čita knjigo.

Ko se je bližal večer, se je gospod Polde imenitno praznje opravil. Gospa Špelca se je ravnala kolikor mogoče brezbrizno, zraven ji pa seveda ni ušlo, da je gospod Polde stopil tudi do njene omarice in se skrbno škropil s kolinsko vodo ter privoščil obleki nekaj kapljic mamljive dišave. Potem se je priliznjeno poslavljajal... Cop, cop, cop se je čul po stopnicah odmev, tako urno jo je Polde brisal v zimski večer.

Kmalu nato je bila tudi gospa Špelca pripravljena za odhod. Brž najlepšo svilen obleko, lepoticja in dišav, najlepši klobuk na glavo, črni plašč, ki se je sijajno prilegal zajetnim bokom, rokavice v desnico — že je bila na ulici. Dobro je vedela, da Polde ne bo zavil takoj k »Petelinčku«. Stopil bo morda še prej v Šiško, nemara pojde mimogrede potolažit osamljeno vdovo. Ali naposled bo prav gotovo prišel še na okrepčilo k lepi Zalki. Vsi zločinci se radi vračajo na kraj svojih grehov...

Je gospa Špelca tudi natanko vedela, kje bo nocoj iztaknila nepogrešljivega gospoda stražnika Majerončka. Kje drugje, kakor v dalmatinski kleti »Pri šibenškem bo-

kalu«. Tam bo sedel v stranski sobi, pri mizi v kotu, s tremi, štirimi tovariši, civilno opravljen, z namaziljenimi brki in lasmi, s svetlo iglo v kravati. No, to bo pogledal, ko bo v gostilno stopila ona, gospa Špelca sama.

Res je gospod Majeronček kar izbulil oči, ko se je na pragu pokazala in mu skozi dim pomignila, naj le stopi iz gostilne na kratek pomenek. Osupel jo je poslušal:

— Gospod Majeronček, ali imate veselo družino? Ali bi ne hoteli nocoj malo z menoj? Čisto sama sem, zapuščena. Ali naj umrem od žalosti?

Gospod Majeronček je požiral sline, brke si je pozabil privihati, kar zmedlo ga je in obrnil se je tako hudo, kakor da mora skočiti za najstrašnejšim zločincem. Tako rekoč po francosko se je poslovil od svojih tovarišev, nataknil trdo melono in že je pod roko poprijel gospo Špelco in sta šla tudi onadva v zimski večer.

Stopila sta v gostilno »Pri petelinčku«. V glavni sobi je sedelo nekaj pivcev, sosedna sobica je bila prazna. A kako prijetno je bilo tam! Naravnost k peči je velela sesti gospa Špelca. Gospod Majeronček ji je kavalirsko pomagal sleči plašč. Gospa Špelca je naročala in sta pila po sili in se smejala in se veselila življenja. Bolj ko je gospod Majeronček občudoval gospo Špelco, bolj je požiral sline in so se mu tresla kolena.

Minila je že cela ura njenega veselega pomenka, ko je gospa Špelca začula, da so se v glavni sobi odprla vrata. V gostilno je kanil nov gost in je sonorno pozelel dober večer... Tisti mah je gospa Špelca kakor obsedena planila gospodu Majerončku v naročje in ga začela pristrčno objemati. Gospod Majeronček je bil ves iz sebe. Toda vaje premnogih kočljivosti v službi, se je znašel tudi ta usodni trenutek in je pritisnil gospo Špelco s takšno silo k sebi, da je zavrisnila... Pivci iz sosednje sobe so iztegnili glave, da vidijo, kaj se dogaja. Pogledal je tudi gospod Polde in je kar pobledelel. Če bi bil moral pri tej priči izgovoriti besedo, bi bil gotovo jecljal. Slabost ga je obšla. Nekaj trenutkov je še buljil oči tja proti peči, da se je preveril: resnično, ta in ta neobzdana gospa je njegova žena Špela, in tisti tam, ki sedi na stolu na pol zakrit od nje, s svetlečimi se očmi, poljublja jo kakor nor, to je gospod Majeronček.

*

Gospod Polde Šmon je vihral domov, kakor da bi ga sam zlodej podil. Kmalu po polnoči je prišla žena Špela.

— Kod si hodila? — je besnel Polde in sikal kakor gad.

— Po tvojih sledovih, ljubi Polde, hahaha... Obiskala sem na primer prijateljico vdovo Ivanko in sem jo nabunkala... Pa sem hitela še v Šiško in sem nalasala novo pisarniško moč... in sva potem s prijateljkom zavila k »Petelinčku«, da pokažem lepi Zalki, da tudi jaz nisem od muh. Želiš kaj pristaviti, srček?...

Gospa Špelca se je grohotala, gospod Polde pa je pobledeval. Njegove skrivnosti so izdane, zdaj je treba igrati z odprtimi kvartami.

— Oprosti... nikoli več!... je prosil odpuščanja.

Toda gospa Špelca je bila neizprosna.

— Mevža! — mu je zabrusila v obraz. — Le zahajaj v zimski kopalni tečaj, ko si že vpisan in si plačal denarce! Ti po svoje, jaz po svoje. Jutri pojdem k advokatu. Konec besedi! —

S tem je zgodba končana. Kajti ločitvene pravde niso zanimive. V njih se prežvekuje tisto, kar je bilo premeleto v svetem zakonu. Glede gospoda Poldeta in gospe Špelce si pa sploh lahko dopustimo pomislek, da ne bosta gnala zadeve predaleč. Ne bo ne ločitve, ne skupnega vpisa v zimski plavalni tečaj. Njuno življenje se bo uravnalo v staro strugo, koder jima je teklo že polnih petnajst let. Da bi bilo srečno!

URA je obstala

♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

Ko buta zunaj veter zamolklo ob stene koč, sediva za mizo. Obliva naju rumenkast soj svetilke, ki se nama ziblje nad glavo. V dolini se razpušča vijoličasti mrak, zaliva gozdove z mrtvaško temo in daje snegu sladak nadih zasanjanega umiranja. V kotu koč stoje najine smuči. Časih udari pest vetra ob vrata. Kvartava, vmes pije grog, prisluškujeva v veter, ki grozi skoraj, da bo pritisnil najino koč ob gorsko steno. Drugače sva pa dobre volje. Dolga vožnja čez dan naju je utrudila, toda spati se nama še ne ljubi. Veter tam zunaj in neka tesnoba pri srcu nama branita. Če hočeva biti poštena, morava priznati, da ima najina samota danes nekajšen grenak postranski okus. Ne govoriva o tem, a oba čutiva medlo zapuščenost, padajočo na naju kakor sneg na gozdove, ki jih lahko v daljavi gledava.

V najin mir trka stara stenska ura. Starejša je, kakor bi si kdo mislil. Pri naši hiši je bila že Bog ve koliko rodov. Ko sem si postavil koč tu v hribih, sem jo prinesel sem. Ne vem, zakaj. Njeno tikanje se mi je že od nekdaj zdelo dosti bolj domače, bolj znano kakor vsako drugo. Morda zato, ker je bila med prvimi glasovi, ki sem se jih v življenju zavedel. Da, tako je, in moj prijatelj Jurij misli najbrže nekaj podobnega. Ušesa mu zardevajo, ko meče kvarte na mizo s tako silo, da butanje vetra kar zamre. Pa samo za trenutek. Potem se oglasi s podvojeno silo, kakor bi hotelo vdreti vrata; oba spet prisluhneva, zadrživa kvarte v rokah in se spogledava. «Ali se morda bojiš?» vpraša Jurij, ko besnenje poneha. «Ali morda ti?» ga godrnjavo zavrnem in spet igrava dalje. Vonj po grogu naju reže v grlo. Potem se iznenada oba zasmeyeva. Zunaj nenadoma vse potihne. Samo ura pokojno tika na steni. Na varnem sva. Na varnem kakor dva piščanca pod kokljo.

Naenkrat zavije snežni zamet proti koči. Zdi se, kakor bi bila iznenada vsa koč vzdrhtela. Svetilka za malenkost potemni, potem pa se spet zasveti kakor prej. Veter bobna po koči. Toda vse mine prav tako hitro, kakor je prišlo. In vendar je nekaj drugače, kakor je bilo prej. Jurij me pogleda in spusti kvarte na mizo. «Ura se je ustavila!» rečem jaz. Nekaj minut pred deveto je. Jurij plane kvišku. «To ne pomeni nič dobrega!» Jezno mu nekaj ugovarjam. Navijeva uro in poženeva nihalo. Nič ne pomaga. Tikanje je utihnilo. Vzameva jo s stene in poslušava. Jurij je mehanik, on bo že znal. Nič ne pomaga. Tikanja noče

več biti. «Vzmet je počila», reče preprosto. Molčiva. Tudi ura molči in zunaj je vse mirno. Povsod tišina. Sediva za mizo in se kvart niti ne dotakneva. Kaj je z nama? Čutim, kako mi drhti roka, ko hočem dvigniti kozarec. Potem rečem:

«Odpeljala se bova v dolino. Še danes, Jurij.

«Torej se le bojiš?»

V tem trenutku sem besen na Jurija. Zakričal bi mu rad nekaj v obraz, pa mu le mirno rečem:

«Zaradi ure, Jurij. Saj si sam rekel, da to ne pomeni nič dobrega.»

«Sanjarije!» odvrne posmehljivo.

«Danes se je to primerilo prvič, kar pomnim», mu praviljivo sežem v besedo. «Ali misliš, da res nič ne pomeni?»

Jurij samo skomigne z rameni.

«Kaj pa se more zgoditi? Bolje je, da ostaneva čez noč tu v koči. Ali ti ne misliš tako? Najbolj varno bo.»

«Jaz pojdem!»

«Jaz ostanem.»

Prepirava se in pregovarjava. Naposled pa porabim preprosto zvijačo. Vzamem nahrbtnik, snamem spet uro in jo začnem zavezovati.

«Kaj pa delaš?» me vpraša Jurij.

«Odpeljal se bom in ura pojde z menoj.»

«Pa vendar ne boš tega storil!»

Jurij se je že ves razvnel. Uhlji mu spet rde.

«Saj je ura moja», mu rečem odločno, potem pa stopim k smučem in se začnem pripravljati za odhod.

«Strahopetec,» reče Jurij, «sanjač!»

Vse mu odpustim. Premagal sem ga in za drugo mi ni mar.

Stopiva pred koč. Veter se je obrnil. Topleje je postalo. Noč čepi pred nama, gozdovi se ne zganejo. Potem zdreviva v dolino, Jurij in jaz. Nahrbtnik na mojem hrbtu pleše. Tišči me. Jurij pa neprestano zabavlja, Jurij, moj prijatelj.

Drugo jutro pri zajtrku zveva, da je ponoči zdrobil plaz mojo koč kakor škatlico vžigalic. Jurij pogleda mene, jaz pa njega. In potem se odpeljeva v mesto in dava napraviti stari stenski uri novo vzmet. Mislim, da sva ji bila to dolžna...

Ri.

Prvi koraki bele smrti: Plaz se ruši

Jean Valjean in mali Gervazij

Jean Valjean je odšel iz mesta, kakor da je begunec. Z veliko naglico je pričel korakati po poljih, po potih in stazah, ki so se mu ponujale, ne da bi bil opazil, da se vsak trenutek vrača po svoji sledi.

Tako je, ne da bi bil jedel in ne da bi bil čutil lakoto, blodil vse jutro. Bil je izpostavljen v plen kopi novih doživetij. Čutil je v sebi nekakšno jezo, vedel pa ni do koga. Niti bi ne bil mogel trditi, da je ganjen ali se čuti ponižanega. Zdaj pa zdaj se ga je lotila čudna mehkoča, ki se je je otepala in se ji upirala z zakrknjenostjo, pridobljeno v teh zadnjih dvajsetih letih. Takšno stanje ga je utrujalo. Spoznal je z nemirom, kako se ruši v njegovi notranjosti tisti strašni mir, ki mu ga je dala krivičnost njegove nesreče. Izpraševal se je, s čim naj to nadomesti. Včasih bi bil kar rajši imel, da bi bil v ječi z žandarji, da bi se ne izteklo vse tako, kakor se je. Manj bi ga vznemirjalo. Četudi se je poletje nagibalo h koncu, je bilo vendar tu pa tam po plotovih še nekaj poznih cvetov, katerih vonj, ki ga je hodeč mimo čutil, mu je privabljal spomine iz detinstva.

Ti spomini so mu bili skoraj neznosni, tako dolgo je že bilo, kar je zadnjikrat mislil nanje.

Tako so se v njem kopičile vse jutro misli, ki jih ni moči izraziti.

Ko se je sonce nagibalo v zaton in metalo na zemljo senco najmanjšega kamenčka, je sedel Jean Valjean pod grmom na veliki, rdečkasti, čisto zapuščeni ravnini. Samo Alpe je bilo videti na obzorju, sicer pa niti zvonika oddaljene vasi. Jean Valjean je bil kake tri milje od Digne. Steza, ki je rezala ravnino, je držala nekaj korakov od grma.

Sredi tega preiščljanja, ki bi v očeh vsakogar, kdor bi ga utegnil srečati, niti malo ne izboljšalo videza njegove razcapanosti, je zaslišal vesel šum.

Okrenil se je in zagledal majhnega desetletnega Savojca, ki je prihajal po poti pojoč, z lajno ob boku in s kletko s svizcem na hrbtu, enega tistih nežnih otrok, ki hodijo od kraja do kraja in kažejo kolena skozi hlačne luknje.

Medtem ko je pel, je otrok zdaj pa zdaj postal, se poigračkal z novci, ki jih je imel v roki — najbrže vse njegovo premoženje. Med tem drobižem je bil tudi novce za štirideset soujev. Pri grmu se je otrok ustavil, ne da bi bil opazil Jeana Valjeana, metal v zrak novce in jih spet spretno lovil v dlan.

Tedaj pa mu je ušel novce za štirideset soujev in se zakotalil proti grmovju do Jeana Valjeana.

Jean Valjean je stopil nanj.

Otrok pa je sledil novcu z očmi in zagledal Valjeana.

Nič se ni ustrašil, stopil je naravnost k možu. Bilo je na čisto zapuščenem kraju. Kakor daleč je seglo oko, ni bilo niti na ravnini niti na stezi nikogar. Le slabotne krike je bilo slišati, prihajajoče iz jate ptic selivk, ki so v neizmerni višini letele pod nebom. Otrok je obračal hrbet soncu, ki mu je metalo zlate pramene na lase in rdečilo s krvavim žarom divji obraz Jeana Valjeana.

«Gospod,» je dejal mali Savojec s tisto otroško zaupnostjo, ki izvira iz nevednosti in nedolžnosti, «moj novce?»

«Kako ti je ime?» je vprašal Valjean.

«Gervazij, gospod.»

«Beži!» je rekel Jean Valjean.

«Gospod,» je spet zaprosil otrok, «vrnite mi novce!»

Jean Valjean je sklonil glavo in ni odgovoril.

Otrok je pričel iznova: «Moj novce, gospod!»

Oko Jeana Valjeana je še vedno strmelo v tla.

«Moj novce, moj svetli novce, moj denar!» je zavpil otrok.

Jean Valjean pa kakor da ga ni slišal. Otrok ga je prijel za ovratnik jopiča in ga stresel. Hkrati se je trudil, da bi

premaknil veliki okovani čevlji, ki je pokrival njegov zaklad.

«Svoj novce hočem! Novce za štirideset soujev.»

Zajokal je. Jean Valjean je dvignil glavo. Še vedno je sedel. Oči so mu bile kalne. Motril je dečka z začudenjem, potem pa je iztegnil roko proti svoji palici in zavpil s strašnim glasom:

«Kdo je?»

«Jaz, gospod,» je odvrnil. «Gervazij! Jaz! Jaz! Vrnite mi štirideset soujev, prosim! Umaknite nogo, gospod, prosim!»

Potem pa je razdražen, četudi čisto majhen, skoraj zagrozil:

«Oh no, ali boste umaknili nogo! Umaknite vendar nogo, no!»

«A, še vedno ti?» je rekel Jean Valjean. In skočil je bliskovito pokonci, z nogo še vedno na novcu, ter dodal: «Ali še ne boš bežal?»

Otrok ga je preplašen pogledal, vztrepetal kakor šiba na vodi in se po nekaj sekundah osuplosti pognal v beg, ne da bi si upal okreniti glavo ali zavpiti.

V precejšnji razdalji ga je zasopljenost vendar prisilila, da se je ustavil, in Jean Valjean ga je sredi svojih sanjarij slišal, kako joče.

Čez nekaj trenutkov je izginil. Sonce je bilo zašlo.

Okoli Jeana Valjeana se je temnilo. Že od jutra ni jedel. Najbrže je imel mrzlico.

Stal je še vedno in ni se premaknil, odkar je bil otrok zbežal. Sapa mu je dvigala prsi v dolgih, neenakih presledkih. Njegov pogled, ki ga je zapičil deset do dvanajst korakov predse, se je zdel, da proučava z globoko pazljivostjo obliko stare, modre črepinje iz fajansovine, ki je ležala v travi. Nenadoma je zadrhtel, začutil je večerni hlad. Potisnil je čepico na čelo, mehanično skušal zapeti bluzo, stopil za korak dalje in se sklonil, da bi pobral na tleh palico.

V tistem trenutku je opazil novce za štirideset soujev, ki ga je njegova noga potlačila v zemljo, da se je svetil med kamenčki.

Dirnilo ga je kakor elektrika. «Kaj pa je to?» je siknil. Umaknil se je tri korake, se ustavil, ne da bi mogel odtrgati oči od točke, ki jo je malo prej teptal, kakor da je ta stvar, sveteča se v mraku, odprto oko, ki zre vanj.

Po nekaj minutah se je krčevito pognal proti novcu, ga zgrabil in iztezajoč se pričel gledati daleč po ravnini, upirajoč svoje oči hkratu na vse kraje horizonta, iztegnjen in tresoč se kakor plašna zver, ki išče zavetja.

Ničesar ni videl. Nočilo se je. Ravnina je bila nejasna in mrzla, velike, goste, vijoličaste megle so vstajale v somračnem svitu.

«Ah», je dejal in pričel stopati hitro v smer, kamor je bil otrok izginil. Po kakih tridesetih korakih se je ustavil, gledal, pa ni videl ničesar.

Tedaj je zavpil na vso moč: «Gervazij, Gervazij!»

Umolknil je in čakal.

Nobenega odgovora.

Pokrajina je bila zapuščena in mračna. Obdajala ga je neizmerna prostranost. Nič, le mrak je bil okoli njega, vanj se je izgubljal njegov pogled, in tišina, vanjo se je izgubljal njegov glas.

Ledenomrzol veter je pihal in dajal stvarjem okoli njega podobo tožnega življenja. Grmovje je neverjetno divje stresalo svoje suhe ročice. Človek bi dejal, da komu grozijo, da koga zasledujejo.

Stopil je spet dalje, pričel nato teči, se zdaj pa zdaj ustavil in vpil v tej samoti z glasom, ki je bil kar najbolj strašen in obupan: «Gervazij, Gervazij!»

Samotna breza

Gotovo bi bilo otroka strah, ako bi ga bil slišal, in bi se mu kajpak ne bil upal pokazati. Toda gotovo je bil že daleč. Srečal je duhovnika na konju. Šel mu je nasproti in rekel: «Gospod župnik, ali niste srečali nekega otroka?»

«Ne», je rekel duhovnik.

«Gervazij mu je ime.»

«Nikogar nisem videl.»

Povlekel je iz svoje usnjene torbe dva novca za pet frankov in ju izročil duhovniku.

«Gospod župnik, tole za vaše ubožce. Gospod župnik, enajstleten malček morda, s svizcem, mislim, in lajno. Tod je šel. Eden teh Savojcev menda.»

«Nisem ga videl.»

«Gervazij? Ali ni tod nobenih vasi? Prosim.»

«Če je tako, kakor pravite, prijatelj, potem je to tuj otročiček. Teh hodi več po deželi. Ljudje jih ne poznajo.»

Jean Valjean je hlastno vzel še dva novca za pet frankov in ju dal duhovniku.

«Za vaše ubožce», je dejal.

Potlej pa je dejal izgubljen:

«Gospod abbé, dajte me zapret. Tat sem.»

Duhovnik je izpodbodel z ostrogami konja in ves prestrašen zbežal.

Jean Valjean je pričel teči v smer, kamor ga je zanesel korak.

Tako je napravil precej dolgo pot, gledal okoli, kričal, klical, srečal pa ni nikogar. Dvakrat ali trikrat je stekel po ravnini proti nečemu, kar se mu je zdelo, da utegne biti ležeče ali čepeče bitje. Pa so bili le grmi ali pa skale v tleh. Naposled se je ustavil na kraju, kjer so se križale tri steze. Mesec je bil vzšel. Daleč so zrle njegove oči in zaklical je zadnjikrat: «Gervazij! Gervazij! Gervazij!» Njegov klic je zamrl v megli, celo odmeva ni bilo. Tedaj je le še mrmral: Gervazij! Toda s slabotnim in skoraj nerazločnim glasom. To je bil njegov zadnji napor. Kolena so mu nenadoma klecnila, kakor bi ga bila nevidna sila s težo njegove slabe vesti mahoma pobila na tla. Padel je izmučen na velik kamen, s pestmi v laseh, z obrazom na kolenih, in vzkliknil: «Nesrečnik sem!»

Tedaj se mu je stisnilo srce in začel je jokati. Bilo je prvič, da je jokal po devetnajstih letih.

Njeni prijatelji

Ljudem se v življenju odpro marsikatera vrata. Meni so se celo jetniška. Za zidovjem je svojevrstno životarjenje, ki nikomur ne diši, a vendar ni brez zanimivosti. Doživljanje sveta in ljudi je vse drugačno kakor zunaj. Svet se skrči na jetnišnico in vidno okolico za jetniškim zidom, ki je pa že nedosegljiva, a prav zato tem bolj mikavna. Vsaka služkinja, ki briše okna v bližnji hiši, je bitje iz svobodnega življenja, pa če se ji še tako hudo godi. Ljudje našega sveta so bili pazniki in jetniški tovariši. Z zadnjimi pa pred sodbo ni mogoč niti kratek pomenek. Vsakdo zase kraljuje v samotni celici in preganja počasne ure, kakor ve in zna. Na izprehodu v krogu je med posameznimi preiskovanci zmeraj toliko razdalje, da si ne morejo nič povedati. A paznik neprestano strogo nadzira.

Jetnik iz sosednje celice mi je pa nekoč vzlic vsemu stisnil košček časopisnega papirja v roko. Poprosil me je knjig in pripisal: «Če ne čitam, nisem več človek.»

Nemalo sem se začudil nad tem velikim spoštovanjem pisane besede. Slabotni mož v jetniški raševini bi utegnil biti karkoli, tat ali morilec, posiljevalec ali goljuf, le tolike kulturne žeje bi mu ne bil prisodil. Kolikor sem mogel dognati, je možakar pomagal pri vlomu v neko skladišče. Tovarišem, ki so zlezli skozi okno, je posodil ključavničarsko orodje. Policiji je menda kar sam pomagal do odkritja kaznivga početja. Pred nekim znancom se je pobahal, da dandanes skrbe samo za demonstrante, prebrisancem pa ne pridejo do živega. Prav to je pa pomagalo, da so ga prepričali o nasprotnem, ker je z drugimi vred tudi on poromal na policijo, se znašel pozneje v samotni celici na sodišču in premišljal svojo usodo.

Jetniška knjižnica premore nekaj knjig. Med njimi sem iztaknil celo Shakespearja. Jetnikom jih nosijo na tasi za donajanje ričeta. Vsakih štirinajst dni ali na tri tedne gredo z njimi od celice do celice. Paznik vodi, kaznjenci nosijo. Jetniki vračajo prečitane knjige in dobivajo nove. Največ po tri. To je pa za dva ali tri tedne veliko premalo, ko je od zore do mraka časa na pretek.

Tudi mojemu sosedu so dajali samo po tri knjige. Pogoltnil jih je že prve dni; če niso bile preveč zajetne, že drugi dan ni imel več branja. Potem se je dolgočasil, in ni čuda, da je gledal na vso moč, da pride do knjige, da bo spet človek. Tako vneti prijatelji lepe knjige pa niso bili vsi jetniki.

Sosedova vnema me je spomnila kmečkega dekleta, ki je pogosto silila svojega brata, naj vsaj zdaj pa zdaj vzame v roke kakšno pametno branje. V njej ni bilo tiste velike sle po čitanju, kakršno je izpričeval sosed v celici, vendar je vsako leto prečitala nekaj knjig. Pogosto se je spotikala ob brata in mu govorila, da si ne more misliti človeka, ki živi kakor on: brez zanimanja za pisano besedo. «Zame to ni človek», je večkrat rekla. Živela je na samotni kmetiji, kjer so trdo garali v vseh letnih časih. Redko je zašel tja tuj človek, vse je bilo daleč, še vaško župnišče, a ona je le gledala, da je prišla do knjig. Zelo je pazila nanje in jih vselej hranila na najčistejšem kraju.

Kljub delu v sajasti kuhinji s starinskimi kotli in opravkom na polju, v hlevu in v svinjaku, je redkokdaj pokvarila knjigo z enim samim neznatnim madežem.

Dobe se pa ljudje, ki jih je sama eleganca, a ravnaajo s knjigami kaj nespoštljivo. Nekoč mi je mlad tovarniški pisar posodil večji roman. V besedah in vedenju je kaj rad dal čutiti, da je nekaj več kakor navadni fabriški pobalini. Njegova jezičnost in vsevednost nista imela primere. Ko sem mu knjigo vrnil, sem ga našel pred hišo. Povedal mi je, da prav za prav ni njegova. Govoril je, da vsem mogočem, le to se mu ni ljubilo, da bi odnesel knjigo v stanovanje. Kar skozi okno jo je vrgel v sobo, kakor bi zagnal jabolčni ogrizek. Za vselej sem si ga zapomnil.

Še nekaj prinese izpremembo: čiščenje!

Nekoč mi je očistil celico natak, ki so ga zašili zaradi priložnostnih tatvin. Mirno mi je zaupal nekaj svojih grehov, saj sva se poznala iz kavarn. Prostodušno je priznal, da se ne mara poboljšati, saj uganja v malem samo to, kar delajo drugi na veliko. Ljudje, ki poneverijo milijone, prejmo manj kazni, kakor jo je on za nekaj obleke in drobnarij.

Z zanimanjem je pregledoval knjige na polici. Književnost je precej dobro poznal. Govoril je o Cankarju in o živečih literatih, ki jim je marsikdaj postregel s črno kavo in kapucinom. Poslušal je njih razgovore, se veselil preprirov, zbadanj in vsega, s čimer so se obkladali v duhovitih vinskih urah. Med čiščenjem me je izpraševal za Dostojevskega in Tolstega, kateri izmed obeh ima večjo ceno, za koga se ljudje bolj navdušujejo. Ako bi bila utegnila pomenek na široko razplesti, bi bil gotovo prešel še na druge literarne veličine. A paznik ga je priganjal, naj brž napravi, ker ga čakajo še druge celice. Pri čiščenju je nadziral več kaznjencev. Ko je moral k njim, sva spet svobodneje govorila. Zanimalo ga je, katere pisatelje ceni ves svet, katerega najbolj bero. Rad bi bil dognal tudi to, v katerih knjigah je večja vrednost, ali v leposlovnih ali v znanstvenih.

Njegova kulturna žeja se mi je zazdela zagonetna. Res da v zapore zaidejo najčudovitejši ljudje, učenjaki in bedaki, zastran natak, karjeve ljubezni do knjig si pa sam nisem prišel na čisto.

«Tudi knjige spadajo v mojo obrt», je pojasnil. «V Zagrebu imam dosti prijateljev. Tam so velike knjižarne. Pa gremo po dva ali trije na posel. Prvi izprašuje za cene, pregleduje knjige in zamoti prodajalko. Drugi pa sune, kar mu je najbolj pri rokah. Seveda ne kaže, da bi se za piškavo vrednost izpostavljali nevarnosti. Zato bi rad vedel, kar gre najbolj v denar.»

Presenetil me je s podjetnostjo in odkritostjo. Nič ni tajil, da ostane zvest svobodni obrti, ki mu utegne prinesiti denarja ali pa ponoven zapor, kar je bolj gotovo, ker toliko kulturn le še ni bil, da bi znal za svojo obrt dobiti kakršnokoli koncesijo.

Različni so ljudje, tudi knjige ljubi vsak človek na svoj način.

Grozote vojne

L Kralj; Zima

Boj se je pravkar končal. Solnce se že nagiba za hrib, pod katerim so sovražnikovi rovi. Vrhovi dreves, ki jih obletavajo topovske krogle, se zibljejo. Čuden mraz, pomešan z dihom surove, razorane prsti in smodnika, se dviga iz doline, kjer počivajo v strahotnem molku pobiti vojaki.

Z dvema sanitejcema hodim po dolini in gledam mrtvece v obraz. Ali smo pričakovali, da bomo dobili kakšnega živega človeka, ne vem, toda nečesa se zavedam: hodili smo po razorani dolini z občutjem ljudi, ki iščejo v mraku žarek nečesa svetlega.

Nad nami krožijo vrane — o te odvratne vrane!

Ena izmed njih se je spustila na truplo in zasadila svoj trdi kljun v razmesarjeni obraz. Ko se ji bližamo, se niti ne premakne. Sklonim se, da jo zgrabim z roko, in šele tedaj raztegne svoja črna krila, zlobno zakraka in odleti. Malo stran od nas se spet spusti na drugo truplo. Odtrgam se od tovarišev in grem za njo. Spet čaka, da sežem po nji, in šele potem nejevoljno odleti.

Ustavim se in dolgo strmim predse. Jezen postajam, besen. Po sipinasti prsti se spustim v globoko jamo, ki jo je moral pred kratkim izkopati roj granat. Tu je ležal na hrbtu vojak. Ali je živ ali je že davno nehal dihati? Dlani si je pritiskal na obraz, kakor bi bil nekaj zakričal ali pa zajokal v brezmejni bolesti.

Morda še potrebuje pomoči?

Nagnem se čezenj in mu položim dlan na čelo. Hladen je in trd, kakor vsi mrtveci. Natanko ga pogledam. Desna noga mu je odtrgana in leži bog ve kje pokopana. Primem ga za

roke in mu jih hočem z vso močjo odtrgati od lic. Moj trud je zaman. Vse truplo se dvigne, roke pa ostanejo, kakor so bile.

Oči ima še odprte. Med trepalnicami, ki so le na pol zatisnjene in bele od prahu, se zde te oči, kakor bi se smehljale.

Kriknem od groze. Za mano prideta še tovariša in se spustita v jamo. Prvemu rečem, naj prime mrtveca za glavo. Po kratkem obotavljanju mi pomaga, jaz pa spet primem odrevenele roke, da bi jih potegnil od obraza. Spet zaman. Vse telo se dvigne in naši napori so brez uspeha.

Nekaj me sili, da moram za vsako ceno zvedeti, čemu pritiska ta človek tako krčevito roke k obrazu.

Na puško natakнем bodalo, ga potisnem pod mrtvečeve roke in z vso silo dvignem k sebi. Roke še zmerom ne popuste. Namesto tega se truplo obrne in pade z obrazom proti zemlji na tla.

Eden izmed tovarišev mi svetuje, da bi roko odrezal.

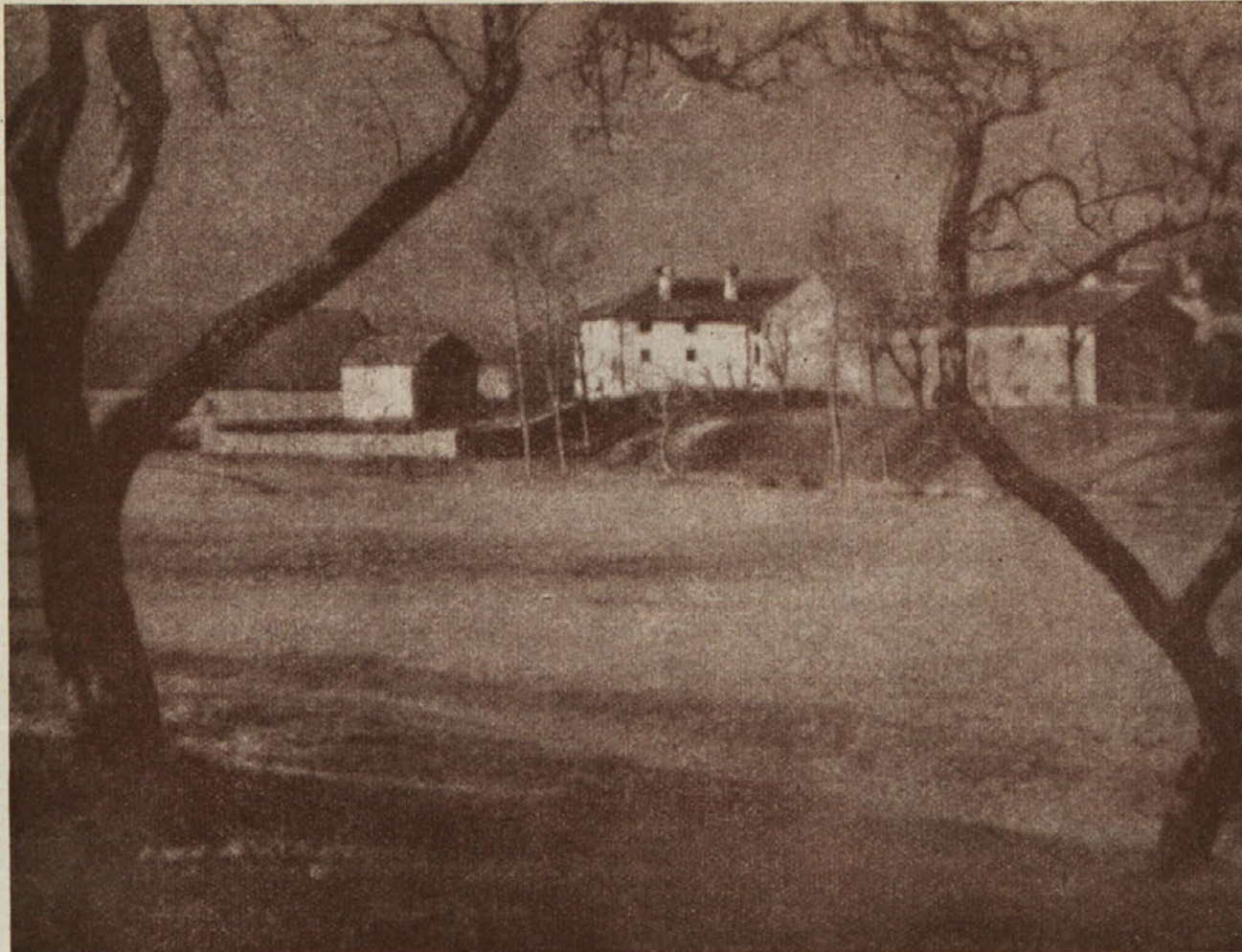
«Greh bi bil», rečem in snamem bodalo s puške.

«Greh? Greh na fronti? Ali ti veš, kaj se dogaja tam na drugi strani, kadar streljaš s kartečami? Ne, tovariš, tu ne smemo poznati greha. Ni ga. Če pa je, je splošen, moj, tvoj in nas vseh.»

Potisnem prste med ukrivljene dlani. Začutim trd papir. Komaj ga izvlečem. S široko odprtimi očmi ga gledam. Fotografija je: mlada žena in zraven nje dva nebeško ljubka otroka.

Nekaj me pretrese. Slika mi zdrkne iz drhteče roke in pade na mrtvečev nasmejani obraz.

Zakaj, zakaj sem le moral pretrgati njegov poslednji poljub?

Ljubo Michieli — Fotoklub Ljubljana

Bela hiša

E. Simbay:

VELIKI TRENUTEK

Ela je žarela. Prosim, zdaj se vidi, ali ima talent ali ne. Dobila je prvo nagrado — 1000 frankov. Pariška tvrdka je razpisala nagrado za pomladanski klobuk. Ela je poslala svojo risbo in zmagala.

Doslej ni imela mnogo uspehov. Risala je za male časnike, tudi statirala je v malih gledališčih — bog ve kaj ni zaslužila, toda zadostovalo ji je za življenje. Nekoliko razkošja pa potrebuje v življenju vsakdo, tem bolj pa čedno, mlado dekle, kakršno je bila Ela. Za to razkošje že ni več zaslužila, a na srečo je imela Pavla. Pavel Lavendin, mlad inženir v tovarni za radijske aparate, tudi ni imel velike plače, a vendar ji je mogel zdaj pa zdaj posoditi nekaj frankov.

Prosim, posoditi, ne darovati! Ela bi sicer ne bila vzela. Vestno si je zapisovala vse te male dolgove. Vse to bo Pavlu vrnila, ko pride uspeh. Pavel se je prizanesljivo smehljaj in ni verjel. Ela je pa verjela. Da, nekoč bo zaslužila in potem vrnila. Nabralo se je ravno 600 frankov.

In zdaj je napočil njen veliki trenutek. Zmagala je. Zaslužila je naenkrat 1000 frankov ter bo Pavlu lahko vse vrnila. Pavel se je najprej upiral, potem je pa popustil. Ni hotel kvariti Eli veselja in pa — sam je čutil, da je to nekaj lepega. Zares velik trenutek.

Pripravljala sta se na to zelo slavnostno. V nedeljo zvečer bo prišla Ela k Pavlu in mu slovesno plačala dolg

600 frankov. Pavel je pripravil večerjo, kupil cvetice.

Ela je prišla točno ob določeni uri. Pavel kar ni mogel verjeti, zakaj navažen je bil najmanj na polurno zamudo. In nekako čudna je bila — v zadregi. Imela je novo obleko, nov klobuk, novo torbico — vse zelo elegantno. Pavel jo je komaj spoznal. Stopila je v sobo in molče sta sedla k večerji. Ela ni bila vesela in razposajena kakor druge krat.

Njene nemirnosti se je navzel tudi Pavel. Lej, kako resno smatra to zadevo, si je mislil. Je res dobro dekle.

Povečerjala sta, in Pavel je dvignil kozarec. «V proslavo najinega velikega trenutka!» je rekel ganjen. Ela pa si je komaj omočila ustnice z vinom, zardele je in ni rekla ničesar. Pavel je čakal, da bo zdaj vzela denar iz torbice, toda Ela je hitela v zadregi:

«Kako ti je všeč moja nova obleka?»

«Elegantna», je pohvalil Pavel.

«Saj je veljala 500 frankov», je tiho pripomnila Ela.

Dosti ti menda ne ostane — je pomislil Pavel, glasno je pa rekel: «Tudi klobuk imaš nov, tako lep!»

Ela je prikimala. «Sto frankov je stal», je zašepetala. Pavel je v duhu računal: tri sto in sto je štiri sto. Začel je nekaj slutiti. Vprašujoče se je ozrl na novo torbico. Ela je zardela, povsila oči in priznala:

«Tudi torbico imam novo. 60 frankov. In čevlje — 120 frankov.»

Pavel je presenečeno molčal. Ela, rdeča kakor roža, se je izpovedovala dalje:

«Tudi novo perilo sem potrebovala — 250 frankov. In nogavice — 50. Tudi ondulirati sem se dala — 40 frankov. Potem dolg pri gospodinji, tega je bilo 60 frankov. In pa Hedi sem bila dolžna, samo 10 frankov.»

Pavel je strmel in tiho računal: 100, 400, 460, 580, 830, 860, 900, 960, 970... — Ponovil je na glas: «— devet sto sedemdeset... Potem ti je ostalo...»

Ela se mu je vrgla okrog vratu in začela jokati. «Vem, da si hud, da me ni-maš več rad...»

Pavel je komaj zadrževal smeh. Po-božal je Elo in rekel:

«Moj Bog, saj se ni nič zgodilo... odslej boš imela več naročil, denar mi vrneš pozneje. Ne mudi se mi.»

Ela pa ni prenehala ihteti, skrila je obraz na Pavlove prsi, zgrabila torbico in jo odprla Pavlu pred očmi.

Kar streslo ga je. V torbici je ležala tista strašna doza za puder, po kateri je Ela tako hrepenela in katero je on smatral za višek neokusa in smešnosti. Vedel je tudi za ceno, 80 frankov. Pavel je začel slutiti nekaj strašnega. Vprašal je:

«Ampak — saj ti je ostalo samo trideset frankov, torej kje...?»

Ela je obupno zaihtela in mu položila roke na usta. Pavel je skušal razumeti njen šepet, ki ga je prekinjal jok. Polagoma je izdaval:

«Pavel... ti me boš gotovo pustil... prav imaš... zaslužim to... Pavel... prosim te... posodi... mi... teh... petdeset frankov!»

Janko Branc — Fotoklub Ljubljana

Mojstrana

Marcel Proust:

(Rencontre au bord du lac. - 12. les plaisirs et les jours)

Srečanje ob jezeru

Včeraj, preden sem šel obedovat v Bois, sem dobil pisanje od nje, ki je po osmih dneh kaj hladno odgovarjalo na moje obupano pismo, da se boji, da mi ne bo mogla reči zbogom, preden odpotuje. In jaz sem ji precej hladno odgovoril, da je bolje tako in da ji želim lepo poletje. Potlej sem se oblekel in se v odprtem vozu peljal skozi Bois. Zelo, zelo sem bil žalosten, toda miren. Trdno sem sklenil pozabiti: saj sčasoma preide.

Ko je voz zapeljal v alejo ob jezeru, sem zapazil čisto na koncu stezice, ki obkroža jezero, kakih petdeset metrov od aleje, samotno, počasi korakajočo žensko. Izprva je nisem razločil. Z roko mi je voščila dober dan, in tedaj sem jo spoznal kljub razdalji, ki naju je ločila. Ona je bila! Od daleč sem jo pozdravil. In še vedno me je gledala, kakor da bi rada videla, da se ustavim in jo vzamem s seboj. Nisem storil tega, toda čutil sem kmalu neki, skoraj vnanji občutek razburjenja, ki se je zgrnilo name in me stisnilo z vso silo. «Prav sem uganil», sem vzkliknil. «Neki vzrok je, ki ga ne poznam in zaradi katerega je vedno igrala ravnodušnost. Ljubi me, draga duša.» Neskončna sreča, neka ne-

zmagljiva gotovost se me je polastila, čutil sem, kako se onesveščam. Zaplakal sem. Voz se je bližal Armenonvilleu, obrisal sem si oči, in pred njimi je lebdel mili pozdrav njene roke, kakor da jim tudi on suši solze, in vanje so se tiho uprle njene vprašujoče oči, proseč, da prisede k meni.

Ves sijoč sem prišel k obedu. Moja sreča se je raztočila na vsakogar v radostni ljubeznivosti, hvaležni in prisrčni, in čustvo, ki zanj nihče ni vedel, katera neznana roka ljudi, ročica, ki me je bila pozdravila, je prižgala v meni ta veliki veseli ogenj, katerega žarenje so vsi videli, je dajalo moji sreči čar skrivnostnega razkošja. Čakali smo samo še na gospo T., in prišla je kmalu. To je najneznatnejša oseba, ki jo poznam, in četudi je kar leporasla, najodvratnejša. Pa bil sem presrečen, da bi vsakemu ne oprostil njegove napake, njegove neprijetnosti, in šel sem ji nasproti s prisrčnim nasmeškom.

«Pravkar ste bili manj ljubeznivi», je rekla.

«Pravkar!» sem rekel začuden, «pravkar; ampak, saj vas nisem videl.»

«Kako? Niste me spoznali? Res je, da ste bili daleč; šla sem vzdolž jezera, vi

ste se ponosno peljali mimo v kočiji, pozdravila sem vas z roko in rada bi prisedla k vam, da bi ne zamudila.»

«Kako, vi ste bili?» sem vzkliknil in večkrat obupano pripomnil: «Oh, prosim, oprostite mi, oprostite!»

«Kako je videti nesrečen! Čestitam, Charlotta!» je rekla hišna gospodinja. «Toda potolažite se vendar, saj zdaj ste pri nji.»

Ves pobit sem bil, vsa moja sreča je bila uničena.

Da, da! Najhuje pa je, da mi ni bilo, kakor da se to ni zgodilo. Draga podobna nje, ki me ni ljubila, je celo potem, ko sem spoznal svojo zmoto, za dolgo izpremenila še misel, ki sem jo imel o njej. Poskusil sem se pomiriti, pozabil pa nisem tako hitro in često sem v trpljenju — tolažeč se s prisiljeno vero, da so bile njene roke, ker to sem najprej čutil — zapiral oči, da bi spet videl ročice, ki so me pozdravljale dober dan, ki bi mi tako nežno otirale oči, tako mehko osvežile čelo, njene ročice v rokavicah, ki jih je lahko iztezala na kraju jezera kakor rahle simbole miru, ljubezni in sprave, medtem ko so bile njene žalostne, vprašujoče oči, kakor da moledujejo, naj jo vzamem s seboj.

NEW DEAL

Kako Amerika prebolela gospodarsko krizo

New Deal ni prav za prav nikakršen nov sistem v ameriški zgodovini. Že večkrat so v zgodovini Združenih držav poizkušali vodilni državniki ustvariti tisto idealno stanje, ki so ga sami imenovali «sanje Amerike». Sanje o najlepšem in najbogatejšem življenju, o družbi, v kateri bi mogel najti vsakdo brezskrbno eksistenco. Predsednik Jefferson v začetku preteklega stoletja, pozneje Jackson, Lincoln, Theodor Roosevelt in naposled Wilson, — vsak izmed njih je izkušal na svoj način te sanje uresničiti. Ta cilj se razlikuje od socializma zlasti po tem, da pušča velike možnosti podjetnosti poedinca in da vsebuje hkrati tudi močne elemente idealizma, ki jih dobimo v historičnem materializmu. Z nekaterih strani gledan, se zdi New Deal prav za prav neprimeren, zlasti ker on prav v državi, ki je docela industrializirana, pridiga nekakšen povratek k zemlji in zahteva združenje majhnih, neodvisnih posestnikov.

A vendar ima naravnost mogočno privlačnost na domišljijo Američanov. V tem je tudi tajnost uspehov in priljubljenosti predsednika Roosevelta in njegove ponovne izvolitve leta 1936. Američani pravijo o svojem predsedniku: «The President is for underdog» — «predsednik je še za podpsa» — to se pravi, da je tudi za najubožnejše ljudi.

Vendar pa se njegovi nameni križajo s principi, ki niso po svoji moči nič slabotnejši od njegovih. Prirodno je, da izkuša v tej ogromni državi z neomejenimi in neizčrpnimi prirodnimi bogastvi vsakdo izkoristiti vse možnosti do skrajnosti. Močnejši v tem uspevajo, hudo pa je slabotnim. Toda v državi je toliko bogastva, ki bi se dalo razdeliti tako, da bi lahko vsakdo dobil vsaj nekaj drobtin z bogatinove mize. Temeljev blaginje niso sezidali ne država, ne sindikati, ne dobrodelna društva. Sezidala jih je kopica pionirjev, ki so brez tuje pomoči trebili nepregledne gozdove, oplajali neizmerne priroje in začeli prvi kopati v drobu zemlje — v rudnikih.

Ti pionirji so navadno odločali o blaginji države. Le malo je bilo predsednikov, ki bi bili zahtevali kontrolo in intervencije v gospodarstvu. Povedali smo že njih imena.

Gospodarski dvig, nezaposlenost in finančni položaj.

Predsednik Franklin Roosevelt je zagrien pristaš smeri s kontrolo. Mnogo se je že pisalo o tem, ali je bila strašna ameriška kriza v letih 1929.—1934. premagana po zaslugi njegove politike. Nesporno pa je, da je Rooseveltov New Deal mnogo pomenil vsaj psihološko in da je Američanom pomagal iz globoke duševne pobitosti, v katero so padli, in jim vrnil zaupanje v same sebe. Seveda je težje presojati njegove pozitivne rezultate in zasluge ter tisto dolgo mero intervencijskih

mer, ki so spremljale njegovo uresničevanje.

V gospodarskem ozdravljenju države se nam vsiljujejo še nekatera vprašanja. Čeprav je ugotovljeno, da je celotna ameriška produkcija že posekala rekordno iz leta 1929. in da se je dohodek kmeta povečal za 35 odstotkov, s tem še ni rečeno, da je vse že zdravo in trajno.

Predvsem vidimo tu še veliko rano — nezaposlenost. V Združenih državah ni mogoče dobiti točne statistike o zaposlenosti. Vendar pa trdijo precej zanesljive statistike, da je še zmerom 7—8 milijonov ljudi brez dela. Če upoštevamo, da jih je bilo v najhujših letih 16 milijonov, je vendar to število še zelo kritično. Sedem na 47 milijonov, kolikor je v Ameriki delavcev in kmetov, je vendar precej. Vlada kaže dobro voljo in izkuša to število zmanjšati, vendar pa je zanesljivo, da bo nezaposlenost še dolgo ameriška kronična bolezen.

Druga temna stran so javne finance. Roosevelta so izbrali leta 1932. na podlagi njegovega programa za rešitev dolarja in proračunskega ravnovesja. Toda že marca meseca leta 1933. je začel podirati vrednost dolarja, dokler ga ni nazadnje pred letom dni ustalil na dobrih treh petinah prvotne vrednosti.

Državni dolg, ki je leta 1930. padel na 16 milijard dolarjev, znaša sicer po 40% devalvaciji — zdaj 35 milijard. To pomeni, da pride na vsakega prebivalca (USA jih ima 129 milijonov) 271 dolarjev. Temu pa je treba dodati še dolgove posameznih držav in javnih ustanov, ki dosegajo spet 20 milijard.

Predsednik Roosevelt se je odločil, da bo obremenil narod samo zato, da bi vdahnil bolehnemu gospodarstvu novih moči. To je sicer v bogati državi, kjer so bili javni dolgovi prej majhni, znošno zdravilo, toda vprašanje je, ali zdravilo počasi ne bo zbudilo obratnega učinka, kakor bi ga moralo.

Vprašanje zlata.

Druga bolezen Amerike so prevelike zaloge zlata, ki jih je pod pritiskom Rooseveltove valutne politike kupovala in jih še kupuje.

V državni blagajni imajo za 12 in pol milijarde dolarjev zlata, to je več kakor polovico zlata na svetu. Samo leta 1936. so Američani kupili več zlata, kakor pa so ga tisto leto na vsem svetu izkopali. Da bi zadržali priliv zlata, ki prinaša s seboj skrito nevarnost inflacije, so nekateri gospodarstveniki mislili, da bi bilo dobro, če bi njegovo vrednost zmanjšali. To pa bi spet pomenilo devalvacijo dolarja.

Beli dom, kakor se imenuje predsedniška palača, pogosto ograja ameriški denarni trg in nekateri ameriški bančniki resno razumevajo to nevarnost in se ji ostro upirajo. To so tudi najhujši Rooseveltovi nasprotniki. Toda zadnje čase vse kaže, da se bo pred-

sednik z bančniki pomiril in da ne bo več izdajal ukrepov, ki bi jih preveč rezali v meso. Ali je to posledica umikanja pred njimi ali pa koncesija, ki si jo je lahko dovolil, ker je kriza že premagana, je težavno reči. Čeprav bi kakšna nova samolastna devalvacija gospodarstvo še neverjetno poživila, vendar ne misli nanjo, ampak se pogaja z Anglijo za skupno utrditev funta in dolarja, kar bi omogočilo vrnitev k zlati veljavi.

Predsednik in najvišje sodišče.

Roosevelt pa še zmerom misli, da uspehi, ki jih je dosegla njegova uprava, še niso zadovoljivi. To najlepše kaže njegov predlog o najvišjem sodišču, ki izvira od njega, a je v washingtonskem senatu propadel.

Znano je, da je najvišje sodišče proglasilo za neustavne skoraj vse zakone, ki so bili izglasovani v korist New Dealu. To sodišče ima namreč pravico, da odklanja zakone, ki se mu zde v nasprotju z ustavo. Pri New Dealu zamerja sodišče Rooseveltu to, da prisvaja za kongres (ameriško unijsko skupščino) pravice, ki jih imajo skupščine posameznih držav.

V očeh večine Američanov je to zamerjanje pretirano. Zgodovinsko pa so Združene države skupina svobodnih držav, ki so si vzlic združenju zadržale del lastnih pravic. «Združene države so suverena unija suverenih držav.» Ta definicija je prva točka političnega «creda», s katerim polnijo že otrokom glave. Dregati v to načelo pomeni dregati v svetinjo.

A predsednik Roosevelt je to storil. Prišel je s predlogom, ki mu daje pravico, da poveča število članov najvišjega sodišča. Na ta način je hotel sebi pridobiti poslušno večino, ki bo potrjevala njegove zakone. Ta njegov predlog pa je v samem kongresu naletel na nepričakovan odpor, in to ne samo pri republikancih, katerih število se je pri zadnjih volitvah še občutno zmanjšalo, ampak celo v njegovi lastni stranki, pri demokratih.

Ne smemo pozabiti, da se je že od srede preteklega stoletja demokratska stranka zmerom potegovala za pravice posameznih držav proti pravicam centralne unije. Od državljanske vojne so bili predstavniki južnih držav konservativci, kakor so še danes, in v demokratskem taboru. Iniciativa Roosevelta je bila torej naperjena proti eni najsvetejših tradicij njegove lastne stranke.

Sicer pa je moral to sam izkusiti. Senatska komisija, ki je njegov predlog proti najvišjemu sodišču pretresala, se je izrazila o njem negativno. A ker je v senatu na 86 demokratskih senatorjev le 15 republikanskih, pomeni to, da so mu predlog odklonili pristaši lastne stranke.

Najvišje sodišče pa na predsednikove poizkuse ne odgovarja in mu celo poizkuša delo olajšati. Aprila je s pe-

Največji newyorški nebotičnik Empire State Building, simbol ameriške delavnosti

timi glasovi proti štirim priznalo ustavnost zakona, ki dovoljuje sindikalno svobodo, čeprav je zbudil ta zakon ogromen odpor pri vseh denarnikih. Maja mu je potrdil zakon, ki uvaža obvezno socialno zavarovanje. Nazadnje je eden izmed »starokopitnih« sodnikov Van Devanter odstopil, da je mogel prititi namesto njega Rooseveltov kandidat.

Ali bo to popuščanje zadovoljilo predsednika? On sam je uradno izjavil, da bo ponovno poizkušal prodreti v kongresu s predlogom o reformi najvišjega sodišča. To je ponovil julija na sestanku s časnikarji, s katerimi se sestaja po dvakrat na teden. Toda predsednik je oportunist, če je potrebno. Zato je prav verjetno, da se bo ognil glasovanju, ki bi utegnilo pospešiti razcep v njegovi stranki.

Nova moč — sindikalizem.

Ni dvoma, da ga na drugi strani žene k vse večji delavnosti nova, čedalje večja sila v Združenih državah: delavske organizacije. Do nedavnega je bil sindikalizem, kakršnega imamo v demokratskih državah Evrope, v Ameriki skoraj neznan. Pogosto so delodajalci prepovedovali svojim delavcem in uslužbencem, da bi bili člani kakšnih sindikatov, razen tistih, ki so jih oni sami ustanovili. Mnogi delavci se moči sindikatov niso zavedali. Saj je Georges Beer še leta 1902. modroval: »Delavskih interesov ne branijo delavski agitatorji, ampak kristjani, ki jim je dal Bog v svoji neizmerni modrosti vlado nad bogastvom te države, da bi nad tem bogastvom dobro vladali.« (!) Ford je še zdaj za visoke mezde, a proti sindikalni svobodi, čeprav je Rooseveltu že v mnogočem popustil.

Edini aktivni delavski sindikati so združeni v »American Federation of Labour« (A. F. L.); po naše, v »Ameriški federaciji dela«, ki v čisto korporacijskem zmislu družijo kvalificirane delavce iz istih delovnih strok. Poleg te korporacije pa je nastal v zadnjih letih še nov organizem: »Committee for Industrial Organisation« (C. I. O. — »Združenje industrijskih organizacij«), ki zahteva ustvarjanje sindikatov, v katerih bi bili organizirani vsi delavci posameznih podjetij, naj bodo že kvalificirani ali ne. Vodja C. I. O. je rudniški delavec John Louis, zelo privlačen osebnost, ki ima za seboj kopice v Evropi šolanih agitatorjev. John Louis odločno zanika, da bi bil socialist, ker je to ime v Ameriki iz neznanih vzrokov silno nepriljubljeno. Vendar pa je on začetnik ogromnih štrajkov, ki so pogosto zelo krvavi in delajo precej zmede v gospodarski aktivnosti države.

Od 47 milijonov ameriških delavcev (17 mil. v industriji) ima A. F. L. komaj 3,5 mil., a C. I. O. 2 milijona članov. Vendar pa Louisova organizacija rapidno narašča. Zlasti privlačuje delavce, ki so se rodili že v Združenih državah in ki so upornejši od nekdanjih priseljencev (ti počasi že izginjajo iz vrst delavstva). C. I. O. ni za načrtno razredno borbo. A vzlic temu so njene tendence za Ameriko preveč revolucionarne.

Težave predsednika Roosevelta.

Pod pritiskom sindikalnih organizacij mora predsednik udarjati po najvišjem sodišču, ki mu je nedavno potrdil zakon o sindikalni svobodi in mu

želi priznati še nekatere socialne zakone, čeprav mu jih je prej razglasil za neustavne. Zato je tudi lani meseca maja predložil zakon, ki daje nekemu novemu oblastvu pravico, da določa največje dovoljeno število tedenskih delovnih ur in najnižje mezde. Isto oblastvo naj bi tudi obvezno uvajalo in nadzorovalo kolektivne pogodbe med podjetniki in delavci. Ta predlog ni nikakršna drakonska mera: omejevanje delovnega časa pomeni na primer samo večjo nagrado za delo, ki je opravljeno v krajšem času. Vendar pa se je dobilo med demokrati dosti ljudi, ki so vstali proti temu novemu oblastvu, češ da je orodje diktature in napad na pravice države in poedincev.

Med težavami, ki mu jih povzročajo na eni strani delavske organizacije, na drugi pa liberalnejši člani lastne stranke, poskuša Roosevelt manevrirati, kakor se da. Nesporo ima veliko osebno privlačnost, hitro preudarnost in dar glasu, ki dela v radiu čudeže. Vse te svoje prednosti izkorišča s suvereno spretnostjo. Vendar pa kaže vse, da to ni dovolj, da bi mu ohranilo neomejeno priljubljenost v narodu, ki odkriva zmerom nove težave, čeprav verjame v vrnitev blagostanja.

Neki ameriški list je nedavno razpisal anketo o eventualni tretji Rooseveltovi kandidaturi za predsednika. 52,6% odgovorov je trdilo, da bi bil Roosevelt spet izvoljen, drugi pa, da ne več. Po treh mesecih je anketo ponovil. To pot je bilo za Roosevelta 45% glasovalcev, 55% pa proti njemu.

Čeprav ni vredno takšnim anketam pripisovati preveč pomena, vendar lahko trdimo, da je Roosevelt pri zadnjih volitvah dosegel svoj višek. Sicer pripravlja v zadnjem času zakone v korist poljedelcem, ki naj bi dvignili njegovo priljubljenost med farmarji, a

na ta način tvega izgubo vplivnih skupin na jugu, ki so mu bile doslej naklonjene.

Bodočnost.

Vse kaže, da bo nastal med ameriški demokrati razcep, pri katerem se bodo konservativni in liberalni pridružili republikancem, napredni elementi in pristaši New Deala pa bodo ustanovili s pomočjo delavskih organizacij nekakšno delavsko stranko.

Vendar pa vzlic vsemu že zaradi »tradicije dveh strank« lahko računamo, da bo leta 1940. še zmagala pri volitvah demokratska stranka. V sami stranki bodo najbrže nastala stremljenja, da bi bil izvoljen kakšen bolj umerjen kandidat in bi pomiril bojazni, ki so jih marsikje izzvali Rooseveltova politika in socialne tendence enega dela njegovih prijateljev.

Bodoče volitve bodo seveda v veliki meri odvisne tudi od tedanjega gospodarskega položaja v državi. Če bodo znale Združene države ohraniti zadovoljivo razmerje med produkcijo in porabo, če se bodo znale ogniti nevarnosti valutne in kreditne inflacije, če bodo nove potrebe širokih mas na pravičen način pomirjene in če se bo na posled zmanjšalo število nezaposlenih, bo nastalo v Ameriki zadostno bogastvo in vprašanje njegove razdelitve se ne bo več pojavljalo v sedanjih ostri obliki.

Zanesljivo je, da Združene države ne bodo nikoli več tak raj, kakršen je bil in ki je imel vzlic vsemu obilo mračnih kotov, a vendar pa mogoče najti razumno ravnotežje in pogoje — vsaj za nekaj časa — za uresničenje »ameriških sanj«, ki bodo dali dovolj prostosti in sredstev za vse, hkrati s tistim temeljnim individualizmom, ki je bil v bistvu glavno gonilo ameriške prosperitete.

Kratkovidnost in inteligenca

Profesor Vogt je nedavno ugotovil, da je med vidom in inteligenco zelo zanimiva zveza.

Pri slaboumnih je ugotovljeno, da so vsi daljnovidni. Pri inteligentnih ljudeh prevladuje kratkovidnost. Dandanes je že skoraj nesporo dokazano, da je kratkovidnost dedna in da je ne povzročajo prevelik napor oči, branje in pretirano učenje. Tudi inteligenca je dedna. Zato je treba računati tudi s tem, da mora biti zveza med mozgom in vidom.

Nekaj števil s pariške svetovne razstave

Površina letošnje pariške svetovne razstave ni prav velika. Rekord v tem pogledu je imela razstava iz leta 1900., ki je imela 216 hektarjev, medtem ko ima sedanja komaj 100 hektarjev.

Letošnja razstava je urejena v obliki križa, pri katerem je daljši krak dolg 3500 metrov, krajši pa 1600 metrov.

Notranjost vseh paviljonov, ki so jih postavili za razstavo, ima skupno 450 tisoč kvadratnih metrov površine.

Na razstavo se lahko pride skozi 35 vrat. Nekatera izmed njih so zelo velika. Skozi ta vrata bi lahko prišlo na sekundo 900 obiskovalcev ali na uro nad 3 milijone.

V Curihu so preiskali 3500 dijakov. Dijake so razdelili med slabe, srednje in dobre. Izmed kratkovidnih je bilo 17% slabih, 42% srednjih in 41% dobrih dijakov. Med daljnovidnimi je bilo 30% slabih, 49% srednjih in 21% dobrih dijakov. Med dobrimi je torej dvakrat toliko kratkovidnih, kakor daljnovidnih. Med daljnovidnimi je dvakrat več nesposobnih.

Razume se, da to pravilo ni splošno in da so tudi tu izjeme. Toda dejstvo je, da gre kratkovidnost bolj kakor daljnovidnost vzporedno z višjo stopnjo inteligence.

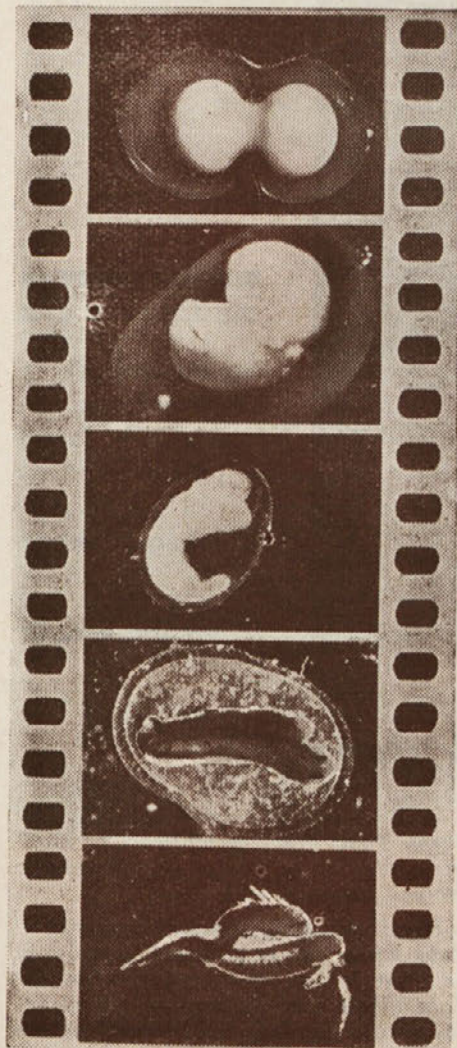
Razstava ima okoli 300 paviljonov in njih prostornina je okoli 4,5 milijona kubičnih metrov.

Vsega imajo na razstavi okoli 100 stolpov in njihova skupna višina znaša 3000 metrov.

Za razsvetljavo in pogon potrebujejo na razstavi 800.000 konjskih sil. Tok, ki ga dovajajo, ima napetost 12.000 voltov in 230 transformatorjev ga izpreminja v tok s 115 volti.

Na razstavi imajo 3000 vodometrov, ki brizgajo v zrak vsako sekundo 15.000 litrov vode ali 54.000 kubičnih metrov na uro.

Na razstavi je tudi največja fotografija sveta. Dolga je 24 metrov, široka pa 12. Imajo jo v avstrijskem paviljonu.

NASTANEK DVOGLAVEGA PUPKA-PAGLAVCA OD PREVEZANEGA JAJČECA DO TRENUTKA, KO SE PAGLAVEC IZLEŽE.

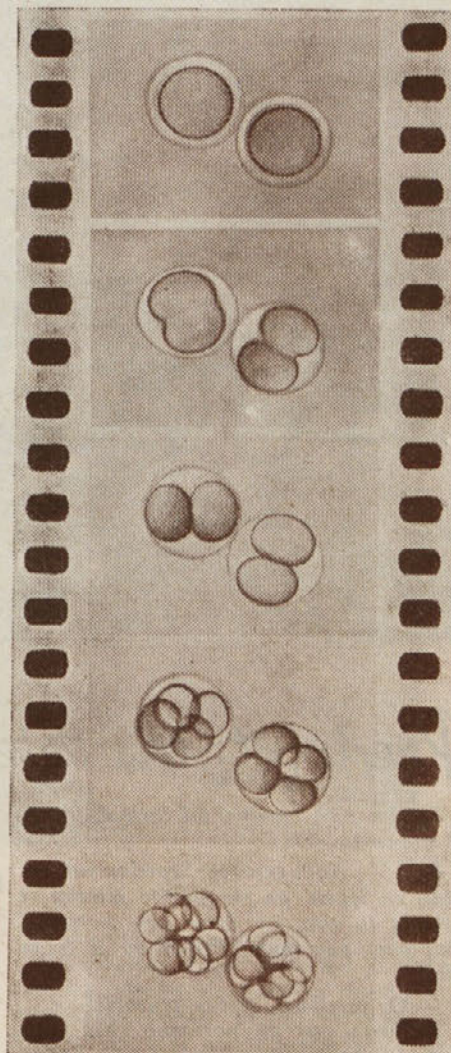
1. Jajčece je prevezano.
2. Prvi obrisi dveh glav na skupnem trupu.
3. Razen glave se že odražata trup in rep.
4. Pet dni pozneje: dvoglavi zarodek se začneja barvati. Na obeh glavah se kažejo že škrge.
5. Pupek-paglavca je pravkar zlezel iz mešička.

Skritost življenja

Med kulturnimi filmi zadnjih časov je zbudil obilo pozornosti zlasti film, ki se je drznil iti za sledovi skrivnosti življenja. Poizkusil je pokazati, kako življenje nastaja. Dve leti so izdelovali ta film. Več mesecev je bilo treba delati z mikroskopskimi filmskimi aparaturami. Koliko stotin metrov filma je šlo v nič, da je ostalo nekaj za znanost pomembnih sličic, ki so gledalcu nazorno pokazale posamezne stopnje razvoja v semenskih klicah raznih bitij. Koliko potrpežljivosti je bilo na primer treba, da je prišlo na filmski trak rojstvo očesu nevidne ribice. Naposled se je s težavnimi operativnimi posegi — na primer tako, da so pupkovo jajčece prevezali s pomočjo dojenčkovega lasu — posrečilo ustvariti umetne dvojčke; da, celo siamske dvojčke. Filmali so tudi ves razvoj v semenskem jajčku kunca od takrat, ko še ni bilo oplojeno, pa do nastanka zarodka.

Dva primera vidite na slikah. Pri prvi seriji se kaže nastanek dvozglavega pupka od prevezanega jajčka do trenutka, ko je pupek-paglavca razvit. Na prvi sliki je jajce prevezano. Na drugi se kažejo že prvi obrisi dveh glav na skupnem telesu. Nadalje se začneta odražati razen glav še trup in rep. Na četrti sliki vidimo, kaj je pet dni pozneje. Dvoglavi zarodek začneta dobivati barvo. Ob obeh glavah se že vidijo škrge. Na zadnji sliki pa sta pupka-paglavca pravkar zlezla iz lupine.

Druga vrsta slik kaže razvoj oplojenega jajca morskega ježka. Med prvo in peto sliko so minile tri ure. Prva slika nam kaže oplojeno jajčece morskega ježka. Kakšnih 45 minut po oploditvi se začne jajčece v sredi cepiti. Iz jajčeca z eno celico sta nastali dve celici. Poldrugo uro nato so že štiri, nato osem in počasi nastane kupček celic, iz katerih se počasi razvije ves ježek.

RAZVOJ OPLOJENEGA JAJČECA MORSKEGA JEŽKA.

1. Dve oplojeni, še enocelični jajčeci morskega ježka.
2. Kakšnih 45 minut po oploditvi se začne jajčece v sredi deliti.
3. Iz enoceličnega jajčeca sta nastali dve celici.
4. Celic je že po četvero.
5. Zdaj je osem celic v mešičku jajčeca.

Vojni proračun posameznih držav

Vlade imajo navado, da vsako leto predložijo zastopnikom naroda, izbranim ali imenovanim, proračune, po katerih se vidi, koliko nameravajo izdati čez leto za to ali ono reč. Tudi za vojsko. Do najmanjše denarne enote natanko. Za letos so zbrali Američani naslednje podatke o vojnih proračunih raznih držav:

	V milijonih dolarjev	v odstotkih celotnega proračuna
Anglija	800	18
Francija	335	17.8
Avstrija	30	9.4
Nemčija	?	?
Jugoslavija	70	22.4
Italija	240	21.2

Rumunija	60	26.6
Češka	65	19.8
Poljska	143	34.6
Rusija	2960	18.8
Bolgarija	?	16.4
Belgija	?	12.8
Japonska	295	46
USA	985	14.1

Seveda tu niso upoštevani razni posebni krediti in posebna posojila. Razne postavke za vojsko se po navadi skoraj povsod skrivajo tudi še po drugih proračunih, da skupne številke niso prevelike.

In povsod se sprejemajo vojni proračuni soglasno in z odobravanjem.

Še en požirek iz
prepolnega ko-
zarca, ki lahko
postane neva-
ren za neizku-
šenega dekleta

Predpust, čas veselih in žalostnih izkušenj

Prosim vas, povejte mi najpoljudnejši slovenski stih.

Brž! — Ne uganete? Seveda, kar takole na lepem ga ne morete iztresti iz rokava in vam ne kane sam z jezika. Naj vam pomagam. Prešernov je in se glasi:

— O, predpust, ti čas presneti!

Kaj neda, vsi ga poznamo. Nič čudnega. Četudi vsi ne vemo, iz katere pesmi je vzel, nam brni v ušesih zato, ker se ponavlja leto za letom tale čas v naših dnevnih listih.

Zakaj: čas presneti?

Če ne veste, dajte, preberite tisto Prešernovo pesem o mladem učencu — študentu, ki je klel na pepelnično jutro, ker je pred pustom dobila njegova rejena mošnjica požrešno kugo in je postala popolnoma suha; dalje, ker je zavaljo predpusta obesil dokaj časa uk na kljuko; a kar je najhujše, ker se mu je omožila mlada deklica nezvesta, lepa Rezika nemškuta...

Čas presneti!... Duhoviti in izkušeni naš pesnik France je s to svojo pesmijo poveljal tisto, kar moramo vedeti vsi, ki se sleherno leto veselimo pusta. Da je namreč to vsakoletna kratka doba paradoksov, hudomušne nagajivosti, ki se poigrava s človeškim čustvovanjem in z utripi njegovih žil prav tako, kakor z vremenom.

Pisati o zgodovini pustnega veseljačenja je jalova reč. Kajti vesten zgodovinar bi moral seči vse tja do Adama in Eve, ko sta se prvič maskirala s figovim peresom. Očitno je od tistih dob ostala v človeškem rodu velika naklonjenost do globokih dekoltejev in do fantastičnih oprav, ki jih zlasti v predpustnem času tako radi občudujemo.

Kadarkoli je človeštvu najtrša predla, je zabredlo v mnoge čudaške brezumnosti. In kadar se je topilo v bla-

ginji, je pokazalo svojo strastno radost do izživiljanja z veseljačenjem in s šemarjenjem. Temu so v starejših dobah rekli: bakanalijske. Tudi dandanes si nekaterniki še radi privoščijo takšne zabave. Od prvotnega izraza je zato ostala okrnjenka: kanalijske...

Predpustni čas je prehodna doba iz zime v pomlad, doba previranja in prerajanja vse prirode z nami vred. V drevesa spei po malem lezejo sokovi, v naših žilah začne živahneje plati najnevarnejša tekočina. Vsi vemo: kadar začne burno valoviti kri, tedaj se moramo nekako sprostiti. Tako nastane zabava — ali pa vojna. Dandanašnji imamo vedno oboje.

*

Predpustno razvedrilo v naših idiličnih pokrajinskih razmerah si zamišljamo takole (saj imamo za vsako norost svoj pametni izgovor):

Mladina se mora veseliti življenja. Kdaj se ga pa bo, če ne v cvetočih mladih letih in pa v predpustnem času, ki je veseljaštvu namenjen!

Dekleta se morajo naučiti modernih plesov, fantje pa lepih manir. Ti kakor oni pa se morajo medsebojno spoznati, da bo poskrbljeno za nadaljnji obstanek človeškega rodu.

Kar nas je starejših, se moramo pred pustom še hitro razvedriti, saj imamo toliko tegob in skrbi, da se jih je treba nekoliko otresti. Kaj nas pa čaka drugega kakor hladni grob! Še malo, in vsemu bo kraj. Zakaj bi se torej ne poveselili, dokler nas noge še neso in dokler imamo v Ljubljani zastavljano.

O predpust, ti čas presneti!

Čas samih hudih in dovtipnih nasprotij.

Pred pustom se največ govori o ljubezni. Toda pravi zaljubljeni — meni verjemite! — ne hodijo na maškarade, temveč ostanejo lepo doma.

Pustu pravijo ponekod: mesopust. Zato, ker se ta čas pospravi največ mesa. Pust je čas vsestranskega uživanja. Zato nikoli tako kričavo ne sili človeška beda na dan, kakor prav zdajle pozimi.

In zato tisti, ki jim je za razkošne, nemotene zabave, ne ostanejo v svojem kraju, marveč gredo v Nico. Tam je samotni raj bogatih veseljakov z vsega sveta.

Ljubljana ima sleherni predpustni čas svojo sezono, kakor druga mesta: ima veselice in plese in maškarade. Tako opržemo pred svetom stari očitek, da Slovenci ne znamo biti veseli. (Kakšen paradoks!) Toda enega pa Ljubljana že dolgo več nima: pustnih sprevodov. Menda bo minilo že pol stoletja, kar je poslednjič strašila brna po ljubljanskih ulicah. O, kako pa drugod dajo na stare običaje. V Kelmorajnu, kjer je mnogo pobožnosti, je vsakoletni karnevalski sprevod tako sloveč, da se pripeljejo ljudje s posebnimi vlaki občudovat velikanske poulične norčije. V Monakovem prirejajo vsako leto mednarodni kongres norcev. Tudi o letošnjem lahko že naprej povemo, da bo uspel kakor prav noben drug kongres na svetu. Židovski nosovi so na tem kongresu dovoljeni, procesije takisto. Pa bo še kdo oporekal, da na svetu ni svobode, vsaj enkrat v letu! O, še preveč je je. Sicer bi ne bilo toliko svobodnega divjanja po Španiji in na Kitajskem...

*

Morda želite nasveti, kaj naj storite letošnji predpust?

Preveč alkohola — povzroča glavobol

Radi vam ustrezemo. Storite, kakor je nekoč napravil nepozabni stric Čelofiga.

Na stara leta ga je premotilo, da se je vdal pohlepu po pustnem veseljačenju. Ne, si je rekel, ne bom se vezal na eno samo prireditev, v pustni noči objadram vse maskarade in plesne venčke in kroge, kolikor daleč me poneso noge in kolikor bo zmogel mošnjček.

Šel je v prvih večernih urah, ko so na ulicah zacingljali kraguljčki princa Karnevala. Šel je stric Čelofiga od dvorane do dvorane, od gostilne do gostilne, zašel je v beznice, vrnil se je spet v dvorane. Pot ga je vodila kakor izgubljeno zvezdo repatico. Izgubljal se

je v množici rajajočih kakor uboren prežač na razkošni svatbi. Videl je premnoga lepa ženska telesa, ki so se vila v plesu in v objemu. Videl je može, ki so ob mizah uklonili sicer vedno zravnano hrbtenico, vse to zavoljo težke pijače. Videl je dekleta, ki so v beznicah kinkala ob mizo, videi je plačugarje in postopače, ki so oprezovali, kako in komu bi izmaknili denar ali uro.

Vso noč je popotoval stric Čelofiga, videl je prizore, ki jih ponazorujejo tudi naše slike. (Prizori so vsako leto in v vsakem mestu enaki.) Neodoljivi čar polblaznega izživljanja je zajel tudi strica Čelofiga.

In kaj se je zgodilo?

Nič drugega kakor tole: Ko je drugi dan, na pepelnico, že davno utihnil raj veseljakov, ko so najbolj skrokani že prespali mačka, ko je marsikatero dekle že izjokalo svoje izkušnje in izkušnje, ko so žepni tatovi prav tako oprezno ponujali v nakup ukradene ure in verižice kakor so nekateri družinski očetje na skrivaj ponesli zlato uro v zastavljalnico —

tedaj šele je nehal veseljačiti stric Čelofiga. Premagalo ga je veselje, premagala ga je pijača. Pri belem dnevu so ga morali nezavestnega prepeljati domov. Vsa Ljubljana je govorila o njem. Zdaj je ozdravljen za vse večne čase.

Nevarnim zape-
ljivcem je alko-
hol najboljši
pomočnik

ABC vojne

Svoboda ni bila za vse ljudi samo vzvišen ideal, ampak tudi resničnost v tistih časih, ko je imel vsak mož svojo sulico, lok, bojni kij in ščit in ko ni imel nihče drugega, boljšega orožja. Kakor hitro se pa orožje razločuje tako, da je razen orožja, ki si ga lahko nabavi vsakdo in zna vsak z njim ravnati, tudi dražje in uspešnejše orožje, katero zna pa uporabljati samo tisti, ki se je v tem posebej uril — se umakne svoboda iz kraljestva resničnosti v kraljestvo idealov. In kadarkoli poizkusi ljudstvo, da bi dobilo svojo izgubljeno posest nazaj, naleti pri svojih sovražnikih na premoč orožja.

Če hoče zmagati, mora to premoč izravnati. Flandrski rokodelci so premagali v 14. stoletju viteško konjenico s taktiko sklenjenih vrst pehote, ki je bila oborožena z novim strašnim orožjem — s helebardami. Švicarski borci za svobodo so umeli spretno napadati svoje gosposke sovražnike z boka in jih zasipavati z umetnimi plazovi skal in hlodov. Žižka je izuril svojo vojsko v utrjevanju z vozovi. Francoska revolucija je ustvarila taktiko četnikov, ki je slavila zmago nad starejšim načinom vojevanja v sklenjenih vrstah.

Dandanes smo priča svojstvene taktike »dinamiterov«.

Kjer se v takšnih okoliščinah bori ljudstvo za svojo svobodo, se mora izpred vsega popolnoma izuriti v uporabi vseh vrst modernega orožja in si mora prisvojiti najnovejši način vojskovanja. In kar nauči vojske šola v zaledju, na to ga vedno iznova opominjajo nazorni lepaki v strelskih jarkih. Že ruska revolucija je uporabljala ta način, zdaj pa naletimo nanj v Španiji. Metoda nazornega pouka s slikami na lepakih, ki so nekakšen abecednik modernega vojaka, je ondi še toliko primernejša, ker je v Španiji — kakor nekoč v Rusiji — veliko nepismenih ljudi.

Seveda ni ta metoda, kakor kažejo dosednji posledki španske vojne, edino rešilna. Težišče državljanske vojne je zmerom v njenem političnem vodstvu. In dandanes še tolikanj bolj kakor kdajkoli prej, ker je veliko težavneje premagati, da, celo samo izravnati premoč boljšega vojnega materiala na strani sovražnika.

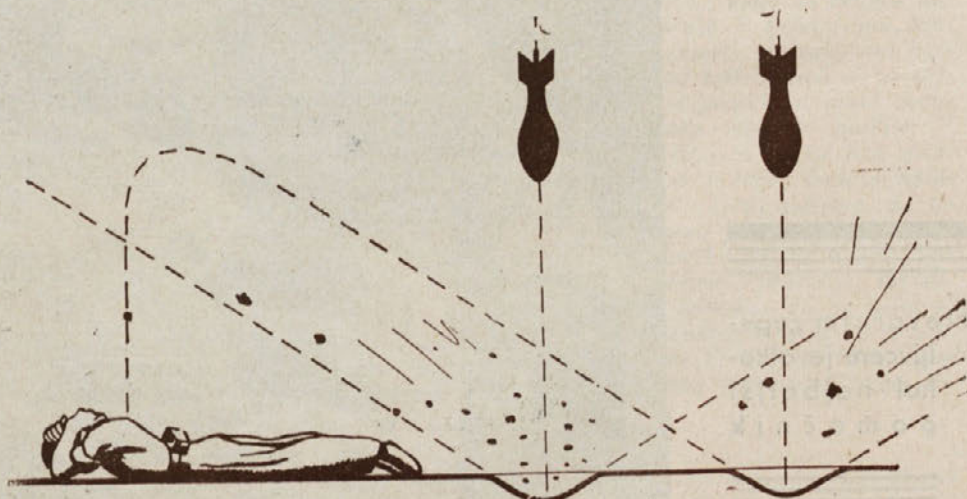

Španska mladina se tudi v zakopih državljanske vojne ne more ločiti od svojih kitar.

«Ne pijte pokvarjene vode! Bolje je, če je človek žejen, kakor da ima legar», svetuje španska vlada svojim vojakom na bojišču.

«Pred letalskimi bombami ne bežite, ker bi bil to samomor. Pred njimi se varujte tako, kakor vidite na sliki. Drobci bombe lete namreč navzgor. Slika kaže, kako malo je nevarno, če se pri letalskem napadu uležete na tla.»

BARBERIA

«Dajte si postrič lase!»,
pravi slika na tem le-
paku. «To je veliko bolj
zdravo in prijetno, samo
mrčesu škoduje.»

Špansko ljudstvo ne daje
samo vojakov za fronto,
ampak tudi stražarje za
obalo. Na sliki vidimo
takega čuparja, ki služi
v Valenciji.

Miličniki se s tega lepaka
uče, da nese njih puška
500 m daleč, sovražniku,
ki je oddaljen 600 m, pa
ne more do živega.

500 m.

600 m.

Ta lepak uči vojaka,
kako mora streljati na
bežečega sovražnika.

Tip španskega miličnika,
ki je pripravljen, da bo
že drugo zimo prebil v
zakopih.

Zakop ni grob, ampak
obramba. Ni pogumen
tisti vojak, ki brez po-
trebe leze iz zakopa,

ampak tisti, ki se dobro
varuje, da lahko dobro
strelja.

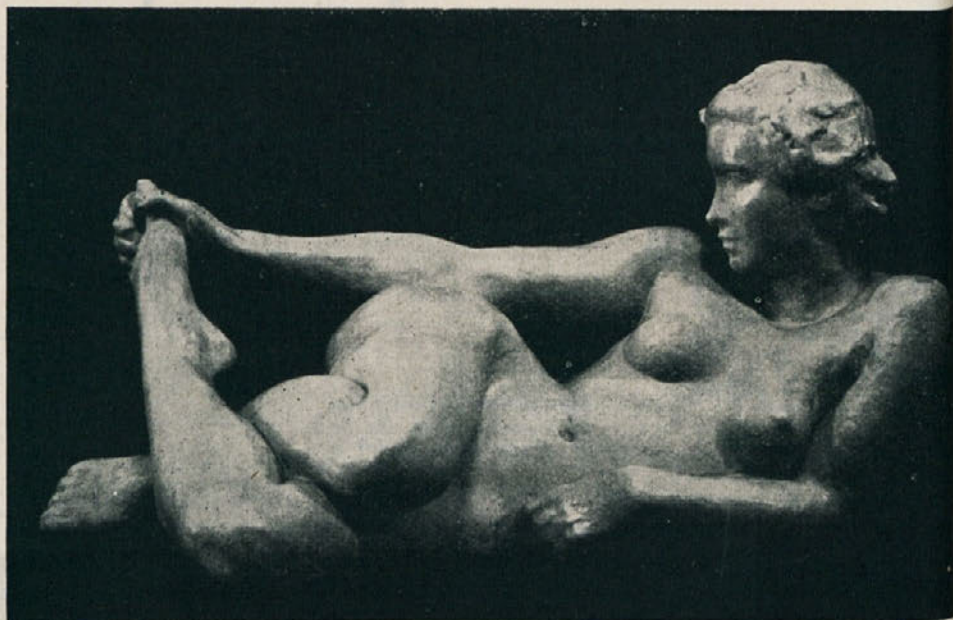
Sex-appeal

v trgovskem realizmu

Odkar se je tehnika tekočega stekla tako izpopolnila, se je pojavilo v prodajalnicah nenavadno veliko Dian, Vener, plesalk in podobnih ženskih kipov iz stekla. Tudi v njih umetniški izdelavi je vse polno stopenj, od navadnega kramarskega blaga do krhke realizacije umetniških idealov.

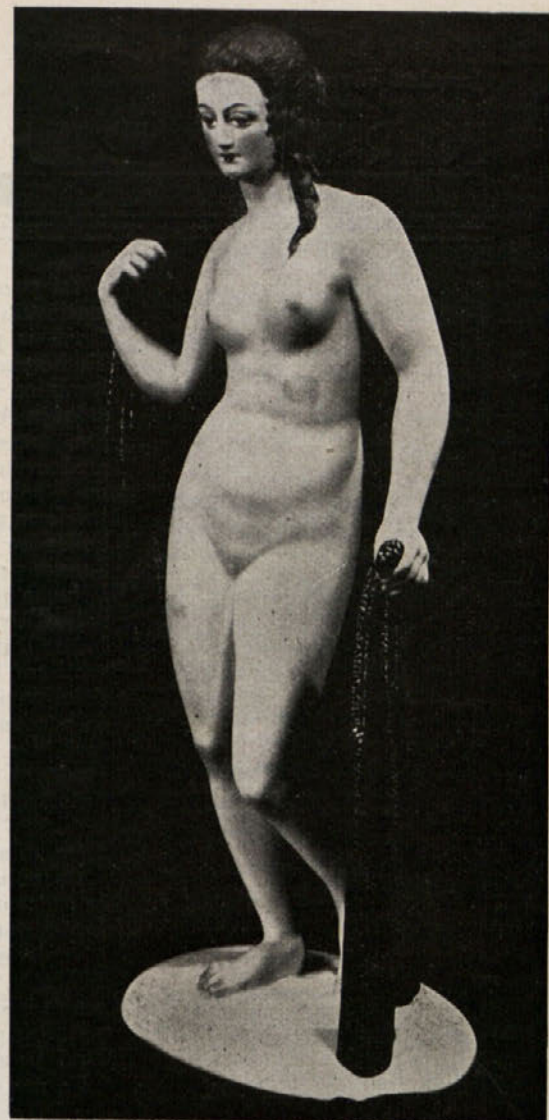
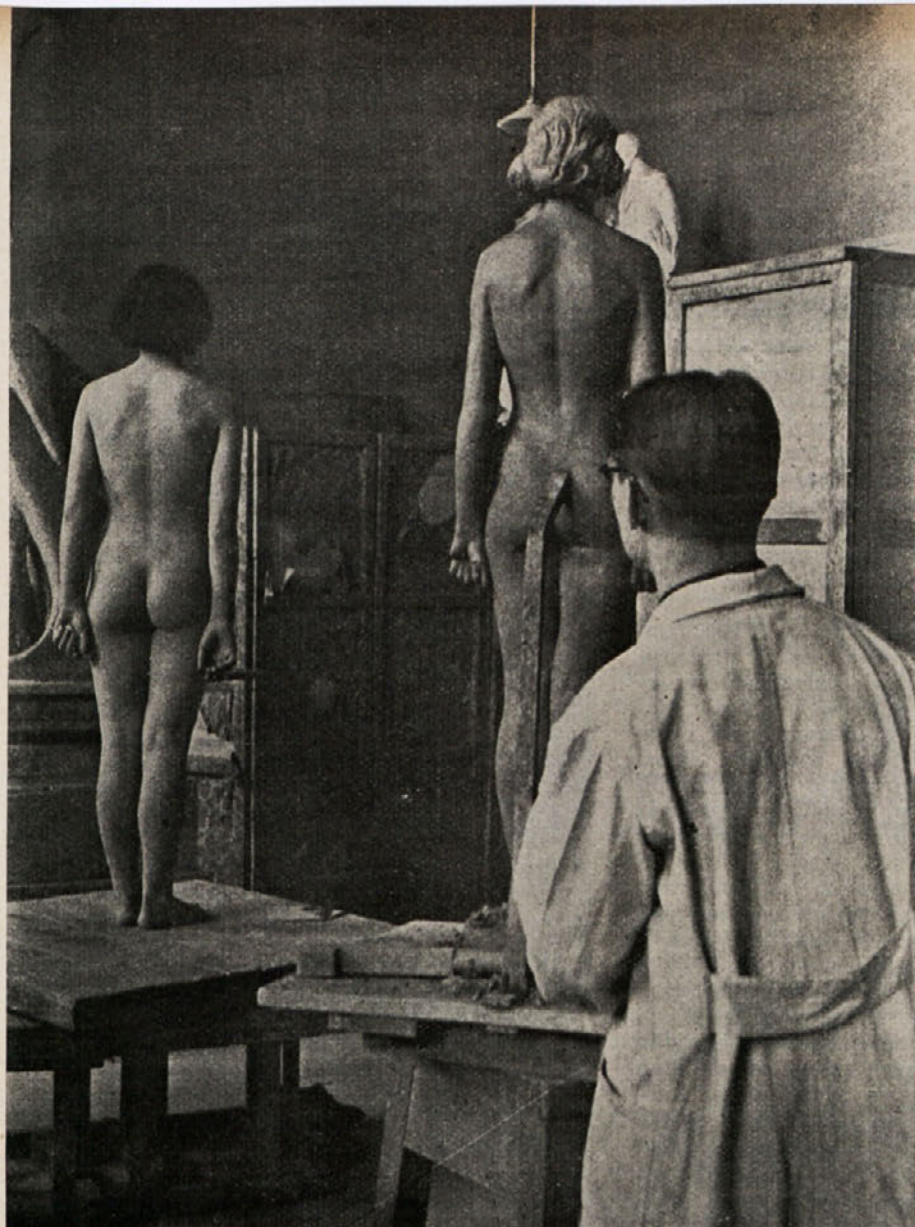
Iz najstarejših evropskih porcelanskih tovarnic prihajajo še vedno izdelki umetniškega okusa, kakor so na primer ti trije kipi.

Les, glina, porcelan, steklo, slonova kost in bron — vsaka izmed teh snovi je bila že nešteto krat uporabljena v službi sex-appeala (človeške spolne privlačnosti), ki je trajnejši kakor vse kovine sveta. Nismo popolnoma prepričani o resničnosti trditev nekaterih modroslovcev, ki pravijo, da vzame umetnost vsemu, kar prestopi njen prag, spolnost. Sicer poznamo nekatere Rembrandtove slike, katerim ne more nihče odrekati umetniške vrednosti, niti izrazite polnosti. Tudi ni nobena skrivnost, da sta od nekaterih slik najslavnejših mojstrov po dve izdaji, izmed katerih ni druga nič manj umetniška kakor prva, čeprav je erotično veliko bolj svobodna.

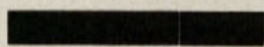
Toda sex-appeal v umetnosti je čisto nekaj drugega kakor sex-appeal v trgovini. O tem nas zmerom iznova prepriča velika večina predmetov umetne obrti, ki jih vidimo za šipami izloženih oken. Naturalizem, ki s hladno stvarnostjo meša na svojih kipeh rožnato barvo telesa z nekaj zgovornimi temnejšimi odtenki in naredi nanje dve, tri živokarminate pike, ta trgovski naturalizem je za vso umetnost največji sovražnik. Zakaj umetnost je področje Erosa, nebeške in zemeljske ljubezni, kateri ni nič, kar je človeškega, tuje in kateri niti frivolnost ne more škodovati; samo trgovina jo uničuje in ubija.

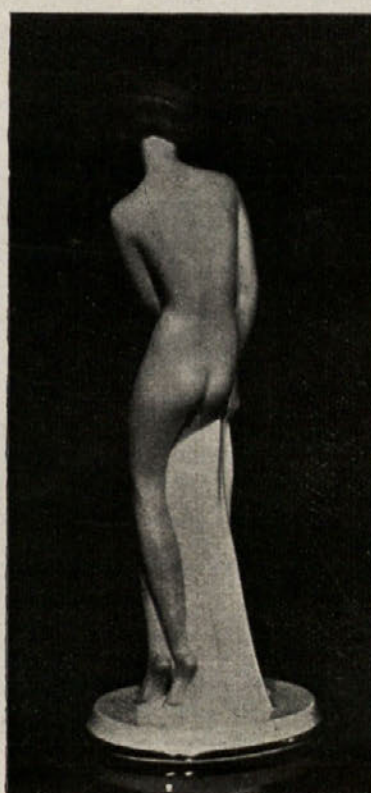

V velikih toornicah delajo dandanes kiparji po živih modelih nove osnutke, ki naj bi slavili nove zmage v naturalistični javnosti pa tudi v trgovini.

Ta kip je bržkone namenjen oboževalcem renesanse, ki hrepene med dandanašnjimi ženskami športnih oblik po polnejših oblikah starih časov.

Trgovski izdelki Venere, narejeni z največjo naturalistično vernostjo.

KRUH IPUŠČAVIE

Vsi poznamo to rastlino. V naših dalmatinskih vrtovih ob morju raste v košarah iz protja kakor pozdrav z juga. Ta hčerka tropičnih krajev krasi park igralnice v Monte Carlu, se razcveta ob zidovju Alkazarja in v vrtovih Alhambre, trepeče ob Sredozemskem morju med cvetovi robate aloe. To je dateljnova palma.

Šele za gorami mogočnega Atlasa, tam, koder se razprostira modra preproga Sahare proti nedoglednemu jugu, se dateljnova palma izpreminja v kruh. Človeško življenje je zvezano ondi z njo kakor nikjer drugje z nobeno drugo rastlino. Tisti, ki nimajo v tistih krajih dateljnovih palm, se potikajo razcapani in nemirni kakor nomadi s pisanimi šotori in s skromnimi čredami živine od studenca do studenca, od slučajnega pašnika do slučajne stepe, lačni in revni. Tolikšna je torej na jugu moč dateljnovе palme.

Če potujete po grozotnem skalnatem in brezvodnem svetu, ki se pričenja pod Laghuatom in sega do El'Golea, vidite planoto in v njeni sredini edino dolino El'Mzab. Ta dolina je bila nekoč kilometre široka rečna struga. Ob njej leže pravljična mesta Ghardaja, Melikka, Beni Isquen, Bou Nourat, El'Attenf.

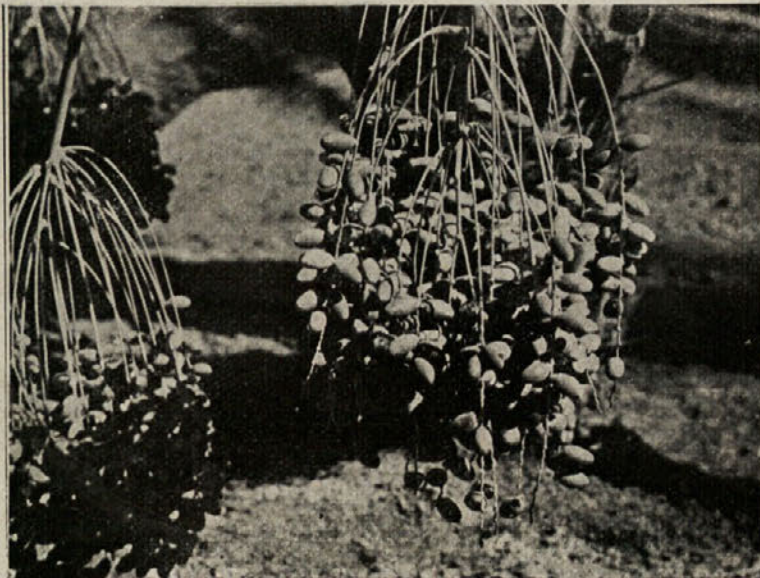
Ta mesta v žaru žgočega sonca črpajo življenje iz tokov davno izginule reke, ki se je vjedla v mehko apneno rečišče in teče že stoletja in stoletja globoko pod zemljo. V Mzabu škripljejo povsod od ranega jutra do pozne noči lesene klade vodnjakov, globokih po štirideset do sto metrov. V tamošnjih palmovih gajih spoznamo šele, s kakšnim trudom zalivajo ljudje to rastlino, če hočejo, da dobro uspeva.

Če stopite k veliki stari mošeji v najstarejšem delu mesta Ghardaje, vidite

Vodnjak v Mzabu, iz katerega črpata vodo človek in velblod z dolgimi vromi.

Trg v Ghardaji, kjer prodajajo presne dateljne.

Zeleni dateljni, ki rastejo na košatih grmičkih.

v ozkih ulicah ob zidovih hiš izkopane dolge poti za živino. Povsod tam naletite na globoke vodnjake, iz katerih vleče nesorodna dvojica, osel in velblod, iz skalnate globine na dolgi vrvi vedro vode, zadostujoče komaj za dve do tri dateljnovne palme, ki so pognale svoje korenine v nanese no prst. To je ena najčudovitejših slik, ki jih vidite lahko samo v Sahari. Tu šele spoznate, kaj pomeni krošnja te vitke, visoke rastline za življenje človeka.

Do Ghardaje sva potovala dva. Od Ghardaje dalje sem bil jaz edini beli potnik. Ko se je moj sopotnik poslavljaj pri avtobusu, mi je dejal: «Pazite dobro, ko se boste vozili po serpentinah iz Mzaba. Kaj takšnega ne boste videli nikjer več.»

Prevozili smo dolino, rečišče veletoka, ki ga že več tisoč let ni več, in se jeli polagoma vzpenjati v dolgih serpentinah navzgor do kamenite puščave. Od začudenja so se mi odprla usta kar sama od sebe. Mislite si štirinajst kilometrov široko in večkrat po deset kilometrov dolgo ravno dolino, iz katere se dviga skoraj navpično, toda v milijon strmih pobočjih sklenjena veriga navzgor do visoke planote. Te skale so tako gole, kakršne so samo v skalnati puščavi. Nad grozovitimi prepadi in pod njimi je na vsaki teh neštevilnih ploščadi izdolblja človeška roka iz gline

žleb, da se ne izgubi nobena kapljica, ki pade kadarkoli z neba. Koliko stotin glinastih žlebov, od sonca ožganih in s stoletji okamenelih, je človek prilepil z genialnostjo žuželk in s hudim naporom na stene skalovja. Čigave roke so napravile to čudo? Morda roke otrok, ki so jih še pred petdesetimi leti prodajali na ghardajskem trgu poleg velblodov, oslov, ovnov in koz.

To čudo je nastalo zgolj zato, da sedem kilometrov od Ghardaje lahko živi v oazi dateljnova palma, ki je stoletja preživljala to mesto spretnih trgovcev, obrtnikov, tkalcev in verskih fanatikov.

Drugo jutro smo se po tri sto kilometrov dolgi neprijetni vožnji spustili skozi puščavo malone brez ceste z visoke planote v globoko kotanjo, ki ne leži niti sto metrov nad morsk gladino. V blede jutrnji svetlobi smo zagledali na obzorju oazo Uarghli, kakor neskončno črno črto. To je v saharski puščavi najbolj razsežno kraljestvo dateljnovih dreves. Sredi v senci skritih vasic se košati belo mesto Uarghla.

Dateljnovc, Alahu posvečeno drevo, je prav tako občutljiv in potrebuje prav tolike nege, kakor je darežljiv. Vsak ženski cvet v visoki krošnji drevesa mora oploditi človeška roka s cvetnim prahom narezanih moških cve-

Iz vodnjaka odteka načrpana voda v kotanjo, od koder je napeljana v palmove gaje.

Celotni pogled na Ghardajo, mesto v puščavi, ki je središče trgovine z dateljni.

Saamba iz mesta Uarghla.

tov. Niti oploditev cvetov se ne sme prepušiti samo žuželkam. Na tisoče rok, na tisoče ur trdega, napornega in nevarnega dela je treba, da rodi majhen palmov gaj te prelestne medene plodove, ki prihajajo k nam iz Sahare. Takšno drevo daje v rodovitnih letih po 200 kg sadežev, kar prinese po 800 do 1000 frankov na leto. Če to vemo, šele lahko razumemo, da preživljajo tisti trije dateljnovci, ki stoje pri vsaki hiši, v rodovitnih letih vso družino.

NEPRICAKOVANA poroka

Novi prošt je bil goreč mož. Prvo, kar je sklenil, ko je prišel v novo faro, je bilo, da izžene iz fare vse nečistnike, da zapreti gostilničarjem in lastnikom vinskih pivnic z večnim pogubljenjem in da izpremeni vse divje zakone v svete. In to je bilo potrebno. Kajti odkar se je Dalmatinec naselil v tem lepem kraju, je bilo ob nedeljah več pretepov, v družinah več prepиров, cerkev bolj prazna. Dalmatinec je točil svoje vino po nizki ceni in njegova beseda je bila prijazna in vabljliva. Njegovo vino je bilo bolj sladko od domačega in ljudje, ki njegove moči niso poznali, so že po prvem poliču kar ponoreli.

Pa tudi sicer je bilo življenje v fari zelo navzkriž. Postopači in lenuhi so se zbirali v trume, vznemirjali osamljene kmetije in se kar sami vabili na obed. Če so se jim kmetje postavili po robu, so jim postopači zagrozili s požigom. Bali se niso nikogar. Prepevali so po poljih, vodili s seboj dvomljive ženske in se smejali kmetom in delavcem na polju, češ, norci, ki delate, mi brez dela lepše živimo! In če si hotel prešteti vse koruzne zakone v fari, si moral uporabiti prste obeh rok, pa še ti jih je bilo premalo. Da, tu je bil potreben tak mož kakršen je bil novi prošt, brez dvoma!

Začel je pri mladih. Poklical je tiste fante k sebi, o katerih je zvedel, da imajo svoja dekleta. Zabičil jim je, da bo priklcal najhujšo kazen božjo nadnje in nad njih imetje, če se v doglednem času ne poženijo s svojimi dekleti. Če pa koga kaj ovira od poroke, naj takoj pretrga zvezo, še preden je prepozno. A poklical je tudi dekleta k sebi. Da ne bodo grešile s svojimi ženini, preden jih ne zveže sveti zakon! Če se že Boga ne boje, naj kar okrog sebe pogledajo, koliko nezakonskih otrok je po svetu in koliko zapuščenih deklet! «Ne bojte se, nič ne boste zamudile! Potrpljenje torej, pamet, pa vero v Boga, in srečno boste zajadrale v življenje!» Tako je govoril prošt, dekleta so kimala.

Tistim pa, ki so živeli v skupnem gospodinjstvu, je vneto prigovarjal, naj se poročijo.

A vse besede niso dosti zalegle. Zgodilo se je le tu in tam, da so ga ljudje ubogali. Tisti, ki so že leta in leta živeli v divjem zakonu, so se tega stanja že privadili in se jim je smešno in nepotrebno zdelo, da bi ga izpreminjali. Če je bilo doslej dobro, zakaj bi ne bilo še poslej? In prošt je uvidel, da bo moral poseči po drugačnih sredstvih. «Če ne pojde izlepa, pojde pa izgrda!» je dejal sam pri sebi in pljunil v roke. In po njegovem prizadevanju se je zgodilo, da sta se poštna uradnica, ki je bila že šesti mesec noseča, in sodnik iz bližnjega trga na tak čuden način poročila, da so si ljudje zapomnili in postali previdnejši.

Zgodilo pa se je takole:

Sodnik iz sosednjega trga in poštna uradnica v tem grešnem kraju sta se na neki veselici sprijateljila. Sodnik je jel obiskovati uradnico ob večerih — pripeljal se je iz trga z večernim vlakom — ostajal pri njej vso noč in se zjutraj odpeljal. To se je godilo več mesecev. Ljudje so si namigovali in izpraševali uradnico, kdaj bo poroka. V najlepšem poletnem času pa je sodnik izostal. Ni ga bilo več, ne njega, ne nobene vesti o njem. Kmalu pa so bistrovidnejši opazili, kako je z njo. Jela se je debeliti, bila je vsa v skrbeh in kar naprej je premišljala. Zjutraj pa je imela vse objokane oči. Slednjič se je spomnila novega prošta in je stopila k njemu. Zaprla sta se v sobo, govorila debelo uro, potem je pomirjena odšla.

Neki večer, ko se je začelo mračiti, so ljudje opazili, da je stanovanje, v katerem je prebivala poštarica, vse razsvet-

ljeno. Vse sobe so bile svetle, okna odprta, vse luči prižgane. Kaj neki dela poštarica, da potrebuje toliko svetlobe?

Imela je goste. Po dolgem času je prišel sodnik. Povabila ga je, da naj pride praznovat obletnico poroke njenih prijateljev, poštnega uradnika Mikliča in njegove žene. Ker ga je še Miklič pismeno povabil, se je sodnik dal premotiti in je obljubil, da pride. A le za en večer, je odgovoril. No, da le pride, vse ostalo preskrbi že ona, njena prijateljica in novi prošt.

Ko so sedeli pri dobri večerji, sodnik, njegova bivša ljubica, ki se je skrbno oblekla, da bi zakrila nosečnost, Miklič in njegova žena, je pogovor od kraja zastajal. Sodnik se je bal očitkov svoje ljubice, a ona je bila tiha in mirna. Stregla je ljubeznivo, nevsiljivo, in ko so že popili precej vina — da je sodnik mnogo pil, je skrbel Miklič — je pogovor postajal glasnejši, družba veselejša in sodnik je tesno prisedel k nekdanji ljubici in ji šepetal v uho. Kar se je sredi splošnega veselja in zdravic dvignil Miklič in predlagal, da bi šli pogledat v cerkev, kjer bo nocoj poroka, izredna po svoji kakovosti in zato zelo zanimiva. «Pojdimo si ogledat to poroko, nato pa k nama domov na majhen prigrizek!» je pristavil. Sodnik je izpraševal, čigava poroka bo, kdo sta ženin in nevesta, pa ni nič zvedel. Tudi poštarica je izpraševala Mikliča o podrobnostih te poroke, pa tudi njej ni Miklič hotel nič povedati.

«Boste že videli!» je hudomušno odgovarjal.

Odpravili so se. Miklič in njegova žena spredaj, sodnik s poštarico, ki je bila nekam tiha in nemirna, zadaj. Ko so prišli do cerkve, je stopil Miklič k sodniku in dejal:

«Poslušaj, Dolfe, majhno presenečenje te čaka. Da ne boš preveč rogovilil, če ti ne bo prav.»

Sodnik je začudeno pogledal in hotel zvedeti, zakaj naj bi ravno on rogovilil, pa ni dobil odgovora. Stopili so v cerkev. Oltar je bil pripravljen za poročni obred. Prošt je stal v slavnostnem oblačilu in mirno motril prihajajoče. Klečalniki je vabil.

«Kje sta ženin in nevesta?» je tiho vprašal sodnik.

Tedaj je Miklič pristopil k Dolfetu in mu jel malo v zadregi prigovarjati:

«Čuj, Dolfe, saj ne boš zameril, poglej vendar Ano, kakšna je, v treh mesecih bo rodila» — sodnik je v čudni slutnji pogledal Ano, ki se je umaknila nekaj korakov in plaho zrla predse, ne da bi se upala dvigniti pogled k Dolfetu. Oči je imela vse solzne. «Sodnik si, ugled boš izgubil, če boš tako delal. Vzmeta se, pa je! Kar nocoj, je že vse pripravljeno. Drugače te nismo mogli pridobiti!»

Zdaj se je oglasila še njegova žena:

«Ali se vam ne smili otrok, gospod sodnik? Kar za priči bova z možem. Kaj bi odlašali!»

Sodnik je pobesnel. Odrinil je Mikliča od sebe, divje zaškrtal z zobmi, siknil: «Kanalje!» ter hotel oditi iz cerkve. A tisti hip je zagledal prošta, ki se mu je slovesno bližal s čudovitim mirom na obrazu. Nehote je sodnik obstal.

«Sin moj!» je dejal prošt z nizkim glasom. «Vi sodite in kaznujete ljudi po njih pregrehah. Ali se sami ne bojite sodbe božje in obsodbe človeške?» Pokazal je z roko na Anino obilno telo, s katerega je ona odgrnila ogrinjalo, ki si ga je bila nadela pri odhodu z doma.

Ta pogled je sodniku zaprl sapo. Torej je le res, kar mu je bila pred nekaj meseci povedala in kar je on smatral za zanko, s katero ga lovi v zakon. Oči so se mu v jezi zabli-skale, a vdal se je le in stopil pred oltar kakor klavno živinče pod nož. Prošt je zašepetal:

«Zahvaljen!»

Nato je bil poročni obred. Celo za prstana je bilo preskrbljeno. Sodnik ves čas ni pogledal Ane, in ko so odhajali iz cerkve, se je v naglici poslovil od Mikliča in njegove žene, ne meneč se za njuno vabilo na majhno zakusko. Svoji ženi, ki se je plaho skrivala za Mikličem, še besede ni privoščil, kaj šele da bi se od nje poslovil. Zaman sta ga Miklič z ženo zadrževala, češ, kaj bi ob tej uri hodil domov, vlak je že odpeljal, peš bi pa tudi potreboval dve debeli uri. Vse zaman! Kar peš jo je mahnil proti svojemu trgu. Ana je zajokala. Miklič in žena sta jo prijela vsak za eno roko in jo odvedla domov. «Zdaj si pa le poročena, kaj bi jokala, bo že prišel, boš videla!» je dejala ona.

Elin Pelin:

Kaj se je zgodilo nekemu angelu v vasi Cepilovo

Ni več miru v vasi Cepilovo, ni več pokoja. Štiri dele ima vas, a se je razcepila na pet strank. Vsaka stranka na pet strančic. Vsaka strančica ima pet voditeljev. Ljudje so se naježili kakor ježeve bodice. Ne mine dan brez svoje, brez poboja. Človek ne sreča človeka. Vsaka stranka je odprla svojo krčmo, da bi kdo izmed njih ne šel v nasprotno. Govedarja so najeli v drugi vasi, nevtralnega človeka, da jim pase živino. Domačinu bi je nihče ne zaupal. V cerkev nihče več ni stopil — da bi se ne srečal z nasprotniki, ker se niso mogli videti.

Dobro, toda tedaj so nastopili veliki prazniki, rojstvo Kristusovo. Pop je razmišljal, razmišljal, kako naj napravi. Ni se mu ljubilo peti in moliti v prazni cerkvi, a tudi ljudje bodo ostali brez službe božje.

Kako je tedaj naredil ta človek? Oznanil je vasi, da bo na božič bral pet maš, za vsako stranko posebej. Določil je ure in začel zvoniti, to uro za te, a drugo za druge.

Krasni dnevi, krasna zima. Vas pod snegom kakor na kaki sliki. Dimniki so se mirno kadili, beli tanki dimi so se dvigali visoko in se mešali med seboj, ne da bi se menili za to, katere stranke so njih hiše.

Tudi Gospod je opazil z neba, da v vasi Cepilovo ni vse v redu, in je izbral enega izmed najboljših angelov in mu rekel:

«Pojdi, sinko, dol v Cepilovo! Lahko ga najdeš. Spusti se nad Bolgarijo in kamor cepneš, tam je. Pojdi in spametuj ga!»

Ko je angel zaslišal božične zvonove, se je spustil z neba, pa naravnost v Cepilovo. Vas je bila budna vso sveto noč. Pokrival jo je čist, krasen sneg, okna so se svetila od luči. Zbori otroških glasov so peli božične pesmi.

«Ah,» je rekel angel, «tu se je vse dobro začelo; najbolje, da se ne vmešavam, sicer še nastane kak prepir.»

In je vesel sedel na zvon, da se je zazibal. Zibal se je in gledal, nenadoma se je cerkev izpraznila, toda začela se je nova maša, tri maše so bile že skoraj pri kraju.

«Kaj pa to pomeni?» je pomislil angel, zlezal z zvona in stopil po neki ulici.

Zavohali so ga psi, zalajali kakor nad volkom. Prirekli so vaščani s palicami in koli.

«Hej, kdo si? Stoj!»

«Človek kakor vi, zapoznel potnik,» je rekel angel.

Vest o tej čudni poroki in o sodnikovem begu se je bliskoma raznesla po vsej fari. Smehu ni bilo ne konca ne kraja. Ljudje so privoščili zadrego ubogi Ani od srca. Pa tudi sodnik ni ušel jezikom.

«Ujela ga je,» so rekli, «pa je le vdova pri živem možu!» Kajti moža ni bilo od nikoder.

Uboga Ana ni imela poguma, da bi ljudem pogledala v obraz. Ko so pa pretekli trije meseci in je napočil njen čas ter se je pomogla od otroške postelje, je ponosno dvignila glavo. Sodnik se je razveselil sina in je prišel ter ostal pri nji.

Tako je novi prošt čistil svojo farno.

«Ne, ti nisi eden naših,» so zavreščali vaščani, «ti si od druge stranke, psi ne lajajo na naše ljudi, izvohali so tvoje prekleto prepričanje.»

In pika - poka s palicami, angel se jim je iztrgal komaj živ, pa čez plotove in čez dvorišča v drugi del vasi. Ni se še oddahnil, že so zalajali psi.

Zopet so prileteli vaščani s palicami, s kolci in zakričali:

«Hej, kdo si? Stoj!»

«Človek kakor vi, bratje, zapoznel potnik.»

«Ne, ti nisi eden naših,» so zavreščali vaščani. «Naši psi ne lajajo na našega človeka, ti si od drugih.»

In pika - poka, pika - poka s palicami, angel se jim je iztrgal komaj živ in pobegnil v tretji del vasi. Toda tudi tam se mu je tako zgodilo, tudi tam so ga nabili.

Angel je begal s konca na konec vasi in povsod so ga vaščani topli. A zvonovi so vabili k četrti maši.

Angelu je bilo težko.

«V tako vas me pošlje Gospod na tako lep dan. Ljudje se veselijo in radujejo, le jaz prejemam udarce.»

Ustavil se je na obširnem trgu sredi vasi, kjer ni bilo v bližini niti hiš niti psov, se ozrl proti nebu in začel moliti.

Toda iz neke ulice se je po belem snegu približevala temna postava. Angel se je ozrl in zagledal človeka, nedaleč za njim drugega.

«Zopet me bodo,» je pomislil in hotel razpeti peruti, da bi se dvignil, toda ni se mogel. Preveč so ga bili oskubli.

Dve človeški postavi sta se približali in se ustavili pred njim.

«Kdo si?»

«Človek, vaš brat. Zapoznel potnik.»

«Pokaži osebno izkaznico! Nimaš je? Dobro. Poslušaj, redar, odvedi ga v občinski hlev in priveži ga k jaslim poleg osla. Daj mu tudi eno po grbi. Vidim, da ni od naših. Jutri ga zaslišim.»

«Kakor ukažete, gospod župan,» je rekel redar, zgrabil angela, ga tiral v občinski hlev in ga privezal k jaslim poleg osla.

Drugi dan so vaščani dolgo iskali župana, da mu voščijo srečen božič, in so ga pozno, pozno našli v občinskem hlevu, privezanega za jasli poleg osla.

«Kako je to, župan?» so ga vprašali začuden vaščani.

«Ne vem, sam ne vem. Nekdo izmed nasprotnikov mi je to napravil. Zgrabite palice in bijte jih!»

Iz bolgarščine prevedel France Bevk.

Legenda o razbojniku Jožefu

Nekoč je živel v naših krajih strašen razbojnik, ki mu je bilo Jožef ime. Hvalite Boga, otroci moji, da ga poznate samo po pripovedovanju, kajti vedite in zapomnite si, da ni na zemlji, po kateri hodite, pedi prostora, kamor bi se bili upali iti, če bi bil Jožef tam. Kri je prelival tako, kakor sejejo drugi pod zimo pšenico, leta in leta je pobiral zlate ure, mošnje, prstane in drago kamenje od bogatih popotnikov in celo bednih prihrankov kmetov in pastirjev se je lotil. Noben kraj mu ni bil svet, nobeno življenje in imetje. Pa vendar je v dnu duše tega človeka, ki je bil vsega sposoben, prebivalo neko plemenito občutje, kakor se pod mahom skriva droben izvir. V svoji mladosti je bil naš razbojnik, dragi otroci, iskreno vdan svojemu zaščitniku svetemu Jožefu, in zato je smel vzlic svojemu bogokletnemu delovanju še upati, da bo rešil svojo grešno dušo, če se bo dovolj zgodaj odrekel bodalu in pištoli.

Ali se vam ne zdi čudno, da je ta grešnik, ki je imel roke zmerom krvave, postal blag kakor jagnje in poln pobožnih misli, če se je spomnil svojega patrona? Takrat se je vselej zavedel zla, ki ga je napravil s svojim grešnim delom, in vroča molitev z njegovih ustnic se je dvignila do nebes.

Razpela na križpotih, kapelice po hribih, vaške cerkvice, ki jih je zgradil, so bile priče njegovega kesanja. In še sama božja previdnost, ki je najbrž upala, da se bo zločinec vrnil na pot dobrega, je zmerom odlagala zaslužen kaznen zanj.

Pa vendar je ta kaznen prišla. Prišla je tako nepričakovano, tako pravično in neumljivo, da je zalotila Jožefa nepripravljenega pred obličjem smrti. To je bilo neki zimski večer, malo pred božičem. Razbojnik je na veliki cesti napadel poštni voz. Ker je predolgo plenil popotnike, so ga presenetili orožniki, ki so ga takoj spoznali. Z razširjenimi rokami je padel na kraju svojega poslednjega zločina. Krogle so mu prevrtale prsi in na čelu je dobil veliko luknjo.

Njegovo telo so privezali k sedlu in ga odnesli, njegova duša pa je ostala brez molitve in varstva, brez potrebne kesanja in opore sredi snega, vsa bleda in slabotna.

Iz srca upam, da boste vi vsi, ki ste pobožna čreda dobrega pastirja, našli na tej poti, ki čaka nas vse, svetlo stezo med zvezdami in kometi, v višave, ki so zmerom sinje, čeprav je vreme na zemlji še tako grdo, na tej poti, ki drži pred rajska vrata.

Čeprav je bila grešna duša tega zločinca za nebesa izgubljena, je vendar poznala tudi to pot, kajti po njej je pogosto hodila z molitvijo k svetemu Jožefu ob urah kesanja in pobožnosti. Dostikrat je že hodila po njej in se ji zato ni bilo treba ustaviti niti za trenutek na številnih razpotjih. Spoznala je celo besedo, s katero je mogoče preslepiti angelske straže. Zato se je mogla dvigniti kvišku, vzlic težkemu bremenu svojih grehov, v katere je bila vprežena kakor mravlja, ki vleče zrno turščice.

Prišla je duša tja gor, zjutraj zarana, osramočena in utrujena, hkrati s prvimi zvonovi iz svoje vasi, s prvo pesmijo petelinov in z jasnim glasom kovačevega nakovala. Bilo je na dan pred svetim večerom. Z drhtečo roko je nemirno potrkala na rajska vrata. Sveti Peter je takoj odprl okence:

«Kdo si?» je vprašal sveti Peter.

«Jaz sem duša Jožefa... razbojnika Jožefa...»

Za vrati je nastal kratek molk. Sveti Peter je začel listati po svoji ogromni knjigi. Iznenada pa se je spet oglasil. «Ko bi le mogel vedeti, nesrečnik, kako ti je uspelo priti sem», je dejal nebeški vratar. «Kako se sploh upaš tu prositi, izprijenec?»

«Vem, dobro vem, da bom pogubljen, sveti Peter! Vem, da nisem vreden nebes in da sem preklet, toda na vaša vrata ne trkam zato, da bi me sprejeli v nebo.»

«Kaj pa želiš? Kaj pričakuješ od nas?»

«Preden padem v pekel, ki sem ga zaslužil, bi rad samo enkrat videl svetega Jožefa, svojega patrona, ki sem mu zvesto služil. Poslovil bi se rad od njega.»

Po kratkem premišljanju je sveti Peter, ki je bil dober človek, sklenil, da tej duši ne bo odrekel poslednje želje v trenutku, ko je že na robu večnega prepada.

«Pa naj bo!» je zamrmral samemu sebi v brado. «Počakaj tu, jaz pa pojdem poiskat tvojega varuha. Reči pa moram, da si mu zelo dobro služil. Lahko je ponosen nate!»

Kmalu so zaškripala rajska vrata in na pragu se je pokazal sveti Jožef pred dušo našega razbojnika. Stal je tam, ves žalosten, na belem oblačku, v rokah pa je držal grčevo, krivo vejo, ki mu je bila za palico, ko je bežal v Egipt, in svojo popotno čutarico, ki jo je shranil v spomin na nekdanje težave na zemlji.

«Nesrečnik,» je vzklilnil, ko je zagledal svojega častilca, «zakaj se nisi obrnil name, preden si zapustil svoje

zemeljske ostanke? Tedaj bi te bil še lahko rešil.»

«O, moj dragi varuh, vidi se vam, da ne poznate naših orožnikov! Bistre oči imajo in puške, ki hitro pokajo.»

«Ena sama misel, namenjena meni, in rešen bi bil pekla.»

«Niti toliko časa mi niso pustili!»

«Razumem te. Vidim,» je zamrmral dobri svetnik, «da nisi imel sreče. Žal mi je, ker si mi bil zmerom zvest in vdan, čeprav drugače nisi bil dosti prid.»

«Ni še mesec dni, ko sem na hribu nad svojo rojstno vasjo postavil kamnito kapelo. Na sredi stoji vaš kip med dvema vazama iz porcelana.»

«Da, da... tudi to vem. Toda, žal...! Kaj morem danes storiti za tebe?»

«Vse lahko storite, vse, veliki patron! Saj vidite vsak dan dragega Boga... Poskušajte, zaklinjam vas, ublažite njegovo pravično jezo. Recite mu, da sem bil... tako rad sem vas imel... pa bom morda...»

Sveti Jožef je pomislil, obrnil počasi svoj obraz in zamrmral:

«Poskusil bom, videli bomo!»

Zadnje besede je izpregovoril v našem jeziku, da je ohrabil obupano dušo.

Dobri sveti Jožef je torej šel h Gospodu, da bi tam kaj dosegel. Toda Bogu se je že naprej zresnil obraz, in to ni obetalo nič dobrega. Vedel je, kaj bo sveti Jožef hotel od njega. V jezi zaradi takšne predrzne zahteve je že pograbil šop gorečih strel. Preplašena Marija je vzela Jezusa na kolena.

Sveti Jožef je takoj spoznal, kakšno težavno nalogo je prevzel.

«Gospod,» je začel, «saj ničesar od tebe ne želim.»

«To je najbolje, Jožef,» mu je odgovoril Bog. «Ne sili vame. Tvoj varovanec ni vreden tega truda. Živel in umrl je brez Boga. Zato ga bo pekel pogoltnil.»

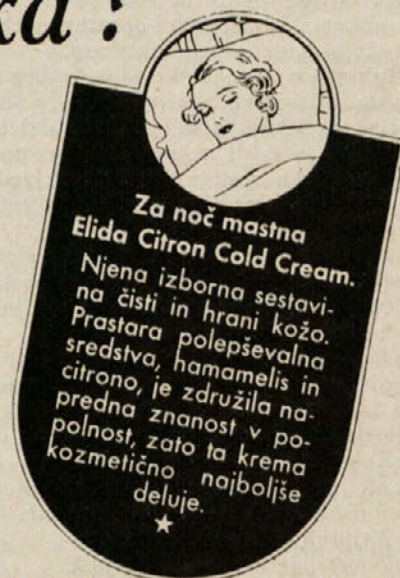
Zaman je svetnik pripovedoval pred Bogom o zaslugah svojega razbojnika. Zaman ga je rotil: «Če ga zavržeš, gospod, boš zadal moji slavi na zemlji še poslednji udarec. Ali imam jaz mar med ljudmi položaj, ki ga zaslužim? V nebesih so z menoj vsi dobri in me spoštujejo. Kaj pa tam doli? Oče, tam vidijo v meni samo siromašnega rednika, Pepčka, in norčujejo se iz mene prav toliko, kolikor se mi klanjajo. Davi sem dobil med svojo pošto vsega samo tri molitve, sveti Anton pa mora imeti tri tajnike, da lahko preceni tiste molitve, ki so njemu namenjene. Zločinec, ki ti ga priporočam, bo dvignil

Naravna lepota ali krinka?

Naravno lepa ali naličena? Kar se z ličilom ne da nikoli doseči, se doseže brez truda z redno nego: naravna lepota — tajnost uspeha.

Mladostno svežo, nežno in čisto polt dobite z redno uporabo ELIDA kreme IDEAL za podnevi. Ta krema se popolnoma vpije v kožo, jo napravi medlo in čisto kot alabaster. Koža se niti najmanj ne sveti, zato je ta krema idealna podlaga za puder. To je dnevna krema za polepšanje.

ELIDA IDEAL KREMA

moj ugled bolj kakor vsi nesrečniki, ki jih je on pobil in ki so bili po večini, to naj ostane med nama, kandidati za Luciferja. Če ne boš uslišal moje prošnje za pomiloščenje, me boš osmešil.»

Tako se je razpletal pogovor med Bogom očetom in svetim Jožefom. Bog oče se je čedalje bolj jezil in je že metal strele po nebu. Prestrašeni angeli so skrivali glave med peruti. Jezus je jokal.

Ko je sveti Jožef opazil solze na licih svojega sina, je rekel:

«Ali si dobro premislil, Gospod? Ali ne boš uslišal moje prošnje?»

«Ne!»

«Ali ne dovoliš, da bi človek, ki mi je dvigal oltarje, prišel v raj?»

«Ne, ne in še tretjič ne!»

Tedaj se je sveti Jožef priklonil pred Gospodom in mu rekel: «Vse sem poskusil, kar je bilo mogoče. Ti si tako želel, oče nebeški.» Potem se je obrnil k presenečeni Mariji, ki je pritiskala otroka k sebi, in jo resno vprašal:

«Marija, ti si moja žena, ali ne?»

Marija je pokimala.

«Vzemi malega in pojdimo!»

Tedaj so se razgibala vsa nebesa. Ti soče strun je popokalo na harfah in violinah pod drhtečimi angelskimi prsti. Tišina je zavladala. Marija je vstala, si vrgla rob plašča čez ramo in se pripravila za odhod. Tedaj se je dvignil Gospod in z neizmerno bolečino v očeh pogledal svetega Jožefa.

«Pa vendar ne boš tega storil?»

«Da, storil bom.»

«Ne boš...»

In počasi, od besede do besede, od kretnje do kretnje so se roke razklenile in zbližala srca. Naposled je rekel Gospod:

«Tudi nad pravico mora včasih zavladati dobrota. Naj pride ropar v nebesa... Samo malega mi pustita tu...»

In Marija je spet sedla na Gospodovo desnico. Jezus se je nasmehnil angelom, Jožef pa si je pogladil brado. Duša njegovega nesrečnega varovanca, ki so jo spustili v raj, je prišla k njemu in se izgubila v gubah njegove halje.

Georg Mühlen - Iv. Vuk:

GLADIATOR IN LEV

(Zgodba iz življenja dvojnika.)

Kritičen trenutek v filmskem rokopisu «Gladiator», ki ga je snemala filmska družba «Heureka», je bil konec prizora, v katerem se mora Petronij, mlad, vročerkven Rimljan, boriti v areni z levom za svojo ljubico Klavdijo, Cezarjevo hčerko, in zmagati ali umreti. Silvio Morelli, filmski zvezdnik, je nervozno pilil svoje lakirane nohte.

«Prizor se mora seveda odigrati z dvojnikom», je pripomnil oprežno, misleč na svojo cenjeno nedotakljivost.

Režiserjevi pomočniki so zato begali in iskali dvojnika Silviju Morelliju. Tri dni so ga iskali in obleteli vso deželo. Naposled so našli nekega čisto preprostega, krepko raslega človeka. Privredli so ga pred prestol vseмоgоčnega režiserja.

«Imenitno, neverjetno, kakšna podobnost!» je vodja fotografiranja zašepetal režiserju. «Vendar mislim, da ni kdo ve kako inteligenten.»

«Tudi v tej točki popolna enakost z originalom», je zagodrnjal režiser, ogorčen zaradi kaprice filmskega zvezdnika.

Pogledal je dvojnika.

«Kako se pišete?» je vprašal.

«Ali hočete moje pravo ali moje umetniško ime?» je vprašal dvojnik.

«Najprej vaše pravo ime?»

«Švicer», je odgovoril dvojnik.

«In umetniško?»

«Transpiro.»

«Aha... V katerih filmih ste že sodelovali, gospod Transpiro?»

«Prvič v filmu «Bombe na Monte Carlo». Tam sem igral med bežečo množico trgovca s sadjem poleg velike hiše na levo. Morda se spominjate?»

«Zdi se mi, da, tako mimogrede. Dalje, prosim!»

«Igral sem pozneje solo v zgodovinskem filmu «Fran Karel». Moral sem s svetilko iti po grajskem hodniku. Spotakniti sem se moral in se zvaliti po stopnicah. Škoda, da so ta prizor iz filma izrezali.»

«Pametneje bi bilo, ako bi bili to pustili in vse drugo izrezali!» je zamrmral režiser. «Dvojnika pa še niste igrali, kaj?»

«Koga?»

«Dvojnika!»

«Oprostite, gospod režiser, reči hočete, če pijem. Ne, ne pijem.»

«Že prav», se je zadovoljno nasmehnil režiser, se obrnil k vodji fotografov in zašepetal: «Ne ve, kaj se to pravi, igrati dvojnika. Kakor nalašč. Ne bo težko. Nobene sitnosti ne bo.»

Obrnil se je spet k Transpiru:

«Ali veste, kakšno vlogo boste igrali pri nas?»

«Vem. Umirajočega gladovalca naj bi igral.»

«Kaj pa še! Gladiatorja boste igrali.»

«Prav. Vseeno mi je, od česa mi bo slabo.»

«Veliko skrb ste vzeli z mene, gospod Transpiro», je rekel režiser. «Hočem vam razložiti tisti prizor, v katerem boste igrali Petronija, da se boste vedeli ravnati.»

«Prosim!»

«Torej», je rekel režiser, «413. sprejem: Petronij v areni — strumno vzravan — pozdravi z mečem: Ave, Cezar!... 414. sprejem: Klavdija v svoji loži — na pol nezavestna — pade v naročje svojih prijateljev: Pomagajte, bogovi!... 415. sprejem: Odprtina za levo se počasi odpira — najprej za palec na široko — nato kakor pest — potem kakor čevljev — meter — zdaj plane iz od-

prtine lev... 416. sprejem: Lev obstane rjoveč — otepa z repom po pesku — mogočen skok... in 417. sprejem: Je že pri Petroniju — ga vrže s silnim zamahom šape v pesek — Petronij sune z mečem leva — lev skoči — zagrebe kremplje v Petronija... 418. sprejem: Petronij s krvjo oblit, od bolečin ves skremžen — se brani zaman — lev udari s šapo preko Petronijevega obraza — ugrizne Petronija v vrat — Petronij omahuje... 419. sprejem: Petronij omahne in se zgrudi — zver in človek se valjata po tleh — oblaki prahu se dvigajo — mesarita se — obnemoreta in odnehata... 420. sprejem: Oba pogineta v pesku... Tako, gospod Transpiro, to bi bilo vse. Kako vam ugaja vloga?»

«Ni slaba. Kdo bo igral leva?»

«Kaj pravite?»

«No, kdo bo igral leva? Človek namreč rad ve, kdo je njegov soigralec.»

«Vprašanje je bedasto. Leva bo igral seveda lev sam.»

«Pravi lev?»

«Da... to se pravi... Stojte, Petronij!... Gospod Švicer!... pardon, Transpiro, kam pa?»

«Domov k ženi in otrokom. V svojem zasebnem življenju sem izključevalec pri dražbi rib. Gospodar bi me takoj odpustil, ko bi se vrnil s pregriznjenim vratom.»

«Ne bodite neumni! Terno boste zadel, če igrate. Če svojo nalogo dobro opravite, se bodo vsa filmska podjetja trgala za vas.»

«Najprej se bo zame trgal lev. In to mi ne ugaja. Zbogom!»

«Stojte! To je vendar čisto nedolžna reč. Lev bo prej kajpada dobil porcijo broma. Edino, kar nas skrbi, je to, da bi lev med bojem ne zaspal.»

«Prej se mora vsekakor dobro navečerjati.»

«Podvojimo vam honorar.»

«Premalo za človeka, ki bo morda celo razčetrverjen», je rekel Transpiro.

«Dobro, početverimo honorar!»

«Pa tudi porcijo broma za leva, če smem prositi!»

Dogovor je bil sklenjen in prizor se je filmal. Posrečil se je brez napake, razen da je usmrčeni lev malo preveč smrčal...

Vendar se je nazadnje odigral še kratak, nepotreben prizor.

Transpiro je že odšel iz dvorane. Silvio Morelli, zvezdnik in zapisani igralec v tem filmu, je namesto njega ležal poleg mrtve zveri. Počasi je stopala Klavdija, Cezarjeva hčerka, po stopnicah v areno. Pokleknila je, kakor je predpisovala vloga, k trupu ljubljence, zajokala: «Zame si umrl!» in se pripravljala, da pritisne svoja usta na obeledele gladiatorjeve ustnice, ko jo je zviškoma dvignila močna roka. Ozrla se je, in glej, poleg nje je stal veliki, močni Transpiro, dvojnik, in zaklical, poln častihlepja:

«Klavdija, motiš se! Tisti, ki je poginil zate, sem bil jaz!»

Ta del prizora je bil žal izrezan, in tako je film izgubil na svoji resnični senzaciji.

Strašna noč

Neprestano je bobnal dež po strehi.

Marija Ryanova je čakala svojega moža, ki se še ni vrnil z ribolova. Odšla je že polnoč. Gledala je skozi okence v temno noč in ni videla ničesar razen njih velikega avtomobila, ki je stal s plahito pokrit pred hišo.

Odvila je plamen petrolejske peči in hodila nemirno po sobi. Ni se ji dalo iti v posteljo, preden ne pride Jurij.

Pozna vsak kamen. Najbrže se je zamudil pri vodi in zablodil v temi.

Čez eno uro se je njen nemir spet prebudil. V strahu je prisluhnila. Tiho kakor v grobu. Samo enolično bobnanje dežja. Čas se je vlekel strašno počasi. Na petrolejski pečici je pogrevala Marija Juriju večerjo že šestič.

O pol dveh ponoči se ji je zazdelo, da čuje zunaj korake. Zaklicala je v noč Jurijevo ime, a nihče se ni oglasil.

Zdajci zasliši pred vrati oduren glas.

«Ne gani sel!» je slišala nekoga reči. «Ne brigaj se zame in jaz se ne bom zate.»

Marija je videla, kako je neznanec vstopil. Pod širokim klobukom, potegnjenim globoko čez oči, je opazila neobrit obraz. Tujec je držal težko puško v roki. Marija ni slutila nič dobrega.

Nekaj časa je stal pri vratih. Potem je stopil bliže in sedel.

«Bodi mirna in nič se ti ne bo zgodilo», ji je surovo zakričal. «Ko se zdani, se odpeljem v tvojem vozu.»

Marija ga je prestrašena pogledala in v svoje presenečenje zapazila, da ima tujec obleko njenega moža. Toda najstrašnejše je bilo, da je bila obleka okrvavljena.

Hotela je vprašati, a beseda ji je zamrla v grlu. Marija je vedela, da bi ji tujec ne povedal resnice. Niti hotela ni vedeti te grozne resnice. Bilo je jasno, da je ta grozovitež napadel Jurija, ga oropal in mu vzel obleko.

Ta mož ne sme vedeti, da sedi nasproti ženi svoje žrtve.

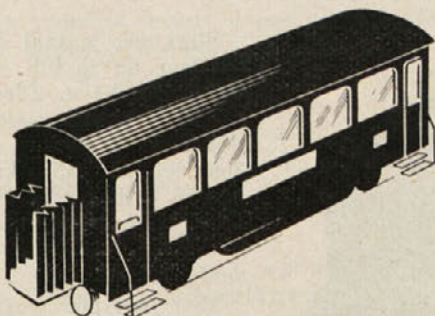
«Kar šivajte!» je dejal tujec. «Kako daleč je od tod do Shestona?»

Slišala je svoj glas kakor iz daljave — da je petnajst milj do Shestona.

Medtem jo je minil prvi strah in odločila se je za dejanje. Marija se zna braniti. Imela je majhen revolver, ki ji ga je bil Jurij nekoč podaril. Ležal je nabit v skrinjici za šivanje. Sklenila je, da ustrelj vsiljenca kakor steklega psa.

«Ne poskušajte nekaj, kar ne boste mogli nikoli izvršiti», je godrnjal potepuh, kakor da bere njene misli. Njegova puška je bila spet naperjena nanjo. «Ostanite kar lepo pri svojem šivanju, to je dobro za naju oba», jo je svaril tujec.

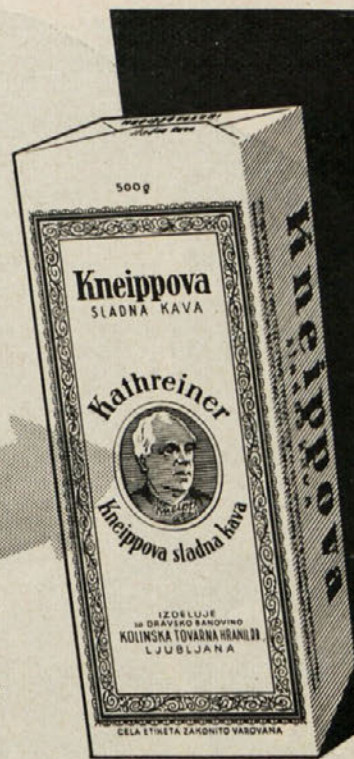
Sklonila se je nad šivanjem in hitela vbadati v plašč svojega moža. Le zdaj pa zdaj se je na skrivaj ozrla na malo skrinjico na mizi. Revolver je ležal prav na dnu, tako da ga vsiljenec ni opazil.

I. II. ali III. razred?

Brez napisa odzunaj tega ne spoznamo. Napisi so torej potrebni. Tudi pravo Kneippovo spoznamo pred kuhanjem najsigurnejše po sliki župnika na zavitku.

Odrpala, v vrečah ali v zavitkih brez župnikove slike sploh ne obstoja
Kneippova sladna kava!

Košarica z raztrganimi nogavicami in gobo za krpanje je ležala tik zraven.

Z eno roko je segla v skrinjico. Čutila je, kako upira nanjo tujec svoj ostri pogled. Vzlic temu ji je uspelo, da je porinila revolver pod kupček nogavic. Začela je krpati par za parom, medtem ko je prežal tujec nanjo kakor mačka. Puška mu je ležala vodoravno na kolnih. Z eno roko jo je držal za oblesje, z drugo je segel po jedi, ki je bila pripravljena na mizi.

Marija je slišala, kako hrusta z zobmi drobne koščice postrvi. Kakor spazena pošast se je risala njegova senca na steni...

Dež je neprenehoma bobnal po strehi. Marija je premagovala strah in segla po drugem paru nogavic. Čim globlje je segala, tem bolj se je bližala revolverju.

«Kje so vžigalice?» je vprašal tujec, «moje so mokre.»

«Na posteljni omarici so bile.» Marija se je tresla po vsem telesu, ko je vstal in šel po vžigalice. Da bi odvrnila njegovo pozornost, je tiho rekla: «Vaš plašč je ves premočen in — okrvavljen.»

Ozrl se je na madeže na plašču, kakor da jih je šele zdaj opazil. «Deval sem ustreljeno košuto iz kože», je zagodrnjal.

Vzel je cigareto iz žepa in jo prižigal. Marija je poznala to vrsto cigaret — bila je cigareta njenega moža! Stisnila je zobe. Kakor slučajno je vzela Jurijev plašč s kolen in ga položila čez mizo.

Ko je tujec ozrl plašč, je željno segel po njem: z eno roko je neprestano meril na Marijo, z drugo je pa slekel svoj krvavi plašč, ga vrgel na tla in oblekel Jurijevega.

«Koliko je ura?» je nestrpno vprašal. Pogledala je na svojo zapestno uro. «Štiri», je odgovorila.

Počasi je snela zakrpano nogavico z gobe, jo lepo zložila, potem pa segla

globlje v košarico, vzela revolver in spretno potegnila čezenj drugo nogavico. Držala ga je v levi roki kakor prej gobo.

Vsa se je tresla. Počasi je krpala nogavico, medtem je pa obračala cev revolverja proti tujcu. Prsti leve roke so začutili petelina. Privzdignila je nogavico.

Ostro je zadonel glas tujca: «Kaj je v nogavici?»

«Daj sem!» se mu je tresel glas od jeze. Obraz mu je bil grozen. V smrtnem strahu je pritisnila. Ustrelila je skozi nogavico in gledala prestrašeno na cev revolverja. Videla je, kako se je mož najprej zgrudil na kolena, potem pa padel na tla. Hotel je vstati, pa je padel na obraz.

Marija je odrpala vrata. Dež je prenehal. Začelo se je daniti...

Mora iti Jurija iskat.

Ustreljeni mož je ležal že čisto mirno. Ko se je pripognila nanj, je stopil v hišo Jurij.

«Jurij!» se je opotekla k njemu. Imel je krvavo čelo, a stal je vzravnan in jo je objel.

«Neki surovež me je napadel odzadaj, me udaril s puškinim kopitom po glavi ter mi vzel obleko», je hotel Jurij razlagati.

Ko je pa uzrl moža na tleh, je vedel vse.

«Čudež je, da te ni ubil in zbežal», je šepetal Jurij, tresoč se od groze.

«Daleč bi ne bil prišel», je rekla Marija in pokazala na hrbet moža, ki je ležal na tleh.

Jurij se je ozrl tja in spoznal, da bi ta človek res ne bil daleč bežal. Na hrbtu njegovega plašča je bilo namreč z velikimi jasnimi črkami všito «Morilec sem.»

**U
dubokom
djelovanju
leži
vrijednost!**

Vaša koža bo lepa, če jo boste negovali

Snovi Creme Mouson, ki delujejo v globino, prično delstvovati v spodnjih kožnih plasteh, in ta racionalni način kožne nege naredi polt **mladostno-nežno**.

Na milijone žensk vsega sveta je spoznalo koristi, ki jim jih nudi **edinstvena sestava** te kreme, pa tudi Vam, gospa, bo

CREME MOUSON

kmalu neogibno potrebna za vsakdanjo kožno nego! In za varstvo Vaše kože neprekosljivi

PUDER CREME MOUSON

ki bo dal Vaši koži nežno gladkost in tako zaželeni breskvi podobni nadih. Pri izdelovanju tega pudra so bile izrabljene najnovejše raziskave na polju kozmetike — tako **nežen je kakor dih**, da se njegova obrambna plast komaj zapazi. Vam se ne bo poznala «napudranost», če boste uporabljali puder **Creme Mouson!**

Druge Mousonove potrebščine za lepoto nego:

Cold Cream Mouson
Igemo Skin Lotion

Igemo črtalo za ustne
Igemo lak za nohte

Creme Mouson milo
Igemo Shampoo

Nadaljevanje s strani 55

Stari vek je znal delati umetne ude; sploh je napačno, če mislimo, da so bili v davni na zelo nizki stopnji, kar se tiče zdravilstva. Zdravniško orodje, ki so ga odkrili poleg ostankov nekega rimskega vojaškega zdravnika, dovolj jasno dokazuje, da so v starem veku že poznali narkozo. Neki 4000 let star egiptski papiros pripoveduje, kako se operira očesna mrena. Pri Hipokratu dobimo mnoge zdravilne načine, ki še zdaj veljajo. Čeprav takrat ni bilo elektrike, so se ljudje vendar lahko na velike razdalje sporazumevali v zelo kratkem času.

Med perzijsko vojno so poznali v Grčiji brzojavljanje s plamenicami. Vsako minuto so taki poročevalci oddali do 25 znakov na velike razdalje. Pomanjkanje železnic in letal so takrat nadomestili s spretno ureditvijo potovalnih pomočkov. Z državno pošto se je prišlo od Antiohije do Carigrada v šestih dneh, in to pomeni pot, ki je znašala po 190 kilometrov na dan. Tekachi na konjih, ki so nosili važna sporočila, so še bolj hiteli. Poprečno so v rimskih časih pošte prevozile na dan po 50—55 kilometrov.

Sposobnosti starega veka na področju stavbarstva pozna vsakdo že po piramidah. Toda tako dobri gradbeniki niso bili samo Egipčani, ampak tudi Sumerijci, ki so imeli že v tretjem tisočletju pr. Kr. med Evfratom in Tigrisom deželo s cvetočo civilizacijo. In prav takšno cvetočo civilizacijo so poznali še mnogi drugi stari narodi.

MISLI

Če se ženska igra z ognjem, si navadno opeče prste — moški.

Čim lepša je kakšna ženska, tem več pomanjkljivosti odkrijejo druge ženske na njej.

Ženska presoja žensko z očmi, ne z besedami.

Mnogi ljudje se zadovoljujejo s smernicami, ker si ne znajo poiskati prave smeri.

Človek lahko živi za svoje ideale, a ne od svojih idealov.

Če imaš uspehe, te ljudje spoznavajo, če nimaš uspehov, spoznaš ljudi ti.

Težje je razkrinkati laž oči kakor laž jezika.

Pošteni ljudje se mnogo lažje prevarajo v svoji okolici kakor nepošteni.

Naš dobri glas je pogosto odvisen od ljudi, ki sami do brega glasu nimajo.

Obrekovanju vsakdo rad verjame, za resnico pa terjaja vsakdo dokaze.

Če kalno vodo mešamo, postane še bolj blatna; če jo pa pustimo, se počasi izčisti.

Glej v sebe, pa boš videl dosti boljše tudi okoli sebe.

LITERARNI DROBIŽ

Roger Martin du Gard je dobil Nobelovo nagrado.

Menda že dolgo let ni bilo takšne borbe za Nobelovo literarno nagrado kakor letos. Že davno se je šepetalo, da jo bo dobil letos Francoz, toda med Francozi jih je precej, ki bi jo zaslužili, — da pomislimo samo na pesnika Paula Valeryja, ki čaka že dolgo let nanjo in ga švedski akademiki po krivici zapostavljajo za drugimi.

Dobil jo je Roger Martin du Gard zlasti zaradi svojih ciklov romanov «Jean Barois», ki je izšel leta 1913., in «Les Thilbault», ki je izhajal v debelih zvezkih od leta 1922. do 1928. V teh romanih je na čudovit način pokazal francosko družbo in vse tiste male in velike ljudi, ki se sučejo v njej.

Du Gard se je rodil leta 1881. v bližini Pariza. Izprva je sklenil postati profesor in se je šele pozneje odločil za literaturo. Že s svojim prvim romanom «Le Devenic» je dosegel velik uspeh, krona njegovega dela pa so «Les Thilbault», ki so mu prinesli Nobelovo nagrado.

Wiliam Astor:

VAMPIR

Prigoda, ki jo hočem pripovedovati, je kaj preprosta. Ta prigoda je vzrok, da je Roger Ellis neprestano pijan.

Mož je izkušen dečko, kakor pravimo. Preveč sveta je že videl, da bi se dal kar tako opehariti. Preden se je ustalil kot plantažnik, je služil v Delhi pri policiji na konjih. In kdor služi pri tej policiji, si pridobi takšno znanje ljudi, da ga ne bo nihče več opeharil.

Nekako pred dvema letoma je imel Roger Ellis v šanhaju posloven opravke, potem pa se je vračal s parnikom «Kent» v Kalkuto. Ko se je vkrcal, se je namrdnil. Videl je zbrano natanko takšno družbo, kakršno srečujemo na takih ladjah. Bilo je nekoliko potujočih starejših Američank, pred katerimi se lepi havajski mladeniči skrijejo, če jih od daleč zagledajo. Bili so na ladji Angleži, ki z nikomer ne govore in si oblečejo črni smoking, brž ko udari ura šest. Tam je bil nemški trgovec, čigar trgovina leži v Tientsinu v razvalinah, a mu gre jed in pijača v slast za tri. In bili so tam tudi trije gentlemani, ki drug drugega niso poznali, a so vendar tvorili najboljšo trojico sleparskih igrancev.

«Ampak kje je le — za vruga — kakšen vampir?» je zagodrnjal Ellis.

Ozrl se je in iskal z očmi po krovu.

«Aha! Tamle je!» si je rekel slednjič v duhu. Na ležalnem stolu je udobno počivalo nežno, zlatolase bitje in čitalo knjigo. Zdaj pa zdaj je žalostno pogledalo naokoli.

«To je vampir!» si je mislil Ellis in je bil zadovoljen.

Krovnih vampirjev sta dve vrsti. Osamele vdove na potovanju in domov se vračajoče vzgojiteljice.

Uganil je. Na izprehodu po večerji je srečal zlatolasko na krovu, in ker je bil vaje študirati ljudi s hladnim smehljajem in jim včasih tudi malo ponagajati, se je naredil, kakor bi jo hotel ujeti, da bi ne padla čez zvito vrv.

V zadregi se mu je zahvalila. Poznal je to zadrego in spačil obraz v temi, ki mu je zakrila obraz.

Čez nekaj časa mu je že pripovedovala svojo zgodovino, tipično zgodovino male, zlatolase žeparice, ki vznemirjajo pomorske potnike.

Ime ji je Joana Flore in je vzgojiteljica v angleški rodbini v Šanhaju. Toda otrok je umrl.

«Ah — kako je to žalostno!» je rekel gospod Ellis. In zdaj se vrača Joana Flore s svojimi skromnimi prihranki nazaj v London. Tam nima nikogar, je čisto sama na svetu, toda človek se

vendarle doma ne čuti tako osamelega kakor v tujini.

«No, seveda!» je rekel gospod Ellis.

Ves večer je bil dobre volje. Ta je pa dobra! Nanj, ravno nanj se je vrgel tale vampir. Kakšna priložnost za majhno skrivalico!

Ni ji pokvaril njene igre, skrivalice. Delal se je, kakor da vse verjame. Sedel je pri mizi poleg male «vzgojiteljice» in je nekajkrat tudi plesal z njo. Zvečer je hodil z njo na izprehod po krovu in slonel z njo na ograji, v mesečini, ko se morje svetlika.

Nekoč je rekel, da je tudi on sam na svetu. Takoj je prišla.

«Samota je najhujša, gospod Ellis!» je dejala in imela res solze v očeh. «Človeku se včasih zdi, da so mu neprijazni vsi ljudje, tudi vse hiše, samo zato, ker je na svetu tako sam. Vam je ta občutek neznan, ker ste mož. To je nekaj groznega! Včasih se človeku zdi, da se vrže v naročje prvemu, ki ga sreča.» Osupnila je. «Zato se peljem v London. Tam so ljudje drugačni kakor v kolonijah. In vendar se bojim tudi Londona... Hudo je, če je ženska sama na svetu.» Njen glasek je zvenel kakor ščebet ptička.

Nekaj je v njenem glasu ganilo Ellisa. Igrala je imenitno, in on je bil zmeraj pripravljen hvaležno priznati dobro umetniško delo.

«Kar dalje igraval!» si je mislil.

Prijel jo je za roko in jo stisnil. Umaknila je tresoč se roko. Ellisu se je zdelo, da se ni še nikoli dotaknil tako nežne roke.

«Igra pa peklensko dobro,» si je mislil, «peklensko dobro!»

Ponoči je sanjal o njej vsakovrstne neumne sanje: Kako pada v vodo in on plane za njo. Zjutraj si je mel oči. «Kar zdi se mi, da se bom še zaljubil v tega vampirja!» si je mislil. «To sem bebec! Tele zgodbe o osamelih vzgojiteljicah sem vendar slišal že vsaj šestkrat!» In vtaknil je glavo v umivalnik.

Nič ni pomagalo. Ellis je bil zaljubljen. Bilo mu je ravno štirideset let, takrat se človeka že lotevajo take stvari!

Hotel je res verjeti, da Joana Flore ni vampir, temveč drobna, osamela vzgojiteljica. Popolnoma je izgubil glavo. Kupoval ji je cvetlice na krovu, dvoril ji je tako nerodno kakor še nobeni ženski. Srečen je bil, če se mu je nasmehnila — zaupno in hvaležno. Čutil se je moža — zaščitnika.

«Blaznež!» si je mislil. «Kako sem le mogel dvomiti o tej deklici! Res je — vampirji pripovedujejo podobne zgodbe. Toda, ali ni morda ravno pri tem dekletu vse resnica? Kako je nežna! Kako je zadovoljna, če koraka pod mojim varstvom! Srečen sem!»

Nič več mu ni umikala svoje roke.

Veramon-ovitek z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odslej vsakdo. Prosimo napravite poizkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON

Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
Ovitek z 2 tabletama

Oglas reg. pod B. Br. 25.409 od 4. X. 1987

Neki večer — preden so pristali v Hongkongu — je pripovedovala s solznimi očmi:

«Tako dobri ste mi! Ne veste, kako strašna bi se mi zdela ta pot! Imam vozni listek in sto liber prihrankov. Moja bodočnost je negotova. Vi pa ste mi dali pogum. Hvala vam za to!»

Ellis je čutil, kako ga praska v grlu.

«Ne pojdete v London!» je zašepetal hripavo. «Ne pustim vas dalje... jaz... pri meni ostanete... jaz bi... jaz bi vas rad nekaj vprašal...»

Ni mogel dalje. Sklonil se je in jo poljubil.

Za izkušenega moža, kakor je bil Ellis Roger, je bil to precej nespreten poljub, toda ona se je privila k njemu.

In spet jo je poljubljal in poljubljal. Potem so prišli drugi potniki in ju zmotili.

Ellis jo je odvedel s krova v svojo kabino. Dolgo je strmela vanj, potem pa se ji je vrnilo v oči prejšnje zaupanje in šla je mirno z njim.

V čast temu izkušenemu možu moramo reči, da jo je vsega skupaj trikrat poljubil. Sedela sta na robu postelje in se držala za roko. Kazal ji je fotogra-

**Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:**

Chlorodont-zobna pasta

fije in pripovedoval o svojih doživetjih, ko je bil pri policiji v Delhi. Potem je spet ona kaj povedala. Ellis je bil srečen kakor še nikoli.

Pred polnočjo se je poslovil od nje s četrtem poljubom in Joana je šla v svojo kabino.

Ellis se je ves srečen zleknul. Hipoma pa se je prestrašil. Listnica, ki jo je nosil na prsih, je izginila. Na krovu jo je še imel, to je vedel zanesljivo. Zdaj je ni bilo več!

Ellis ni nosil denarja v tej listnici. Denar je imel zmerom v manjši denarnici v hlačnem žepu. V naprsni listnici je imel samo bankovec za sto liber in nekaj legitimacij. Toda do vsega tega mu ni bilo.

Kar zatulil bi bil od bolesti! Torej se je vendar ujel! Zdaj sedi pač njegova mala deklica v svoji kabini in ogleduje svoj plen. Seveda se nadeja, da je kot gentleman ne bo izdal! In on jo je poljubljal! Gotovo je bila vajena drugačnega ravnanja! Saj poznamo vampirje!

Ellis se je brž oblekel, šel naravnost k njeni kabini ter jo hrupno odprl. Bila je še oblečena in je gledala skozi ladijsko okence.

V očeh se ji je zaiskrila bojazn.

Ellis je skočil k njej. Zdelo se mu je, da je nekaj zletelo v morje.

«Moje legitimacije, kajne?» je zakričal nanjo.

«Čujtel!» je rekel nato čisto mirno. «Ujeli ste me. Mene — razumete — mene, Rogerja Ellisa! To je že vredno sto liber! Ko bom povedal, da mi je zlatolas vampir pri poljubu izvelkel listnico, se mi bo smejala vsa Indija. Ampak da boste vedeli, ravno vam je ne pustim! Kje imate svojo torbico?»

Iztegnila je roko k njemu, a on jo je zagrabil za zapestje, da je zajavkala. «Kje je torbica? Sem z njo!»

Odprl jo je in zagledal bankovec za sto liber.

«Vaši prihranki, kajne?» se je zahehtal. «Dovolim si jih torej vzeti. Tako. Izročil bi vas policiji, toda bojim se, da se mi bodo posmehovali. Hvala Bogu za to — vi — vi — osamela vzgojiteljica!»

Odšel je. Nemo je zrla za njim. In njemu se je zdelo, da njene ustnice komaj zadržujejo smeh.

V Hongkongu je Ellis izstopil. Ni se hotel voziti z njo na isti ladji. Srce ga je bolelo; nikoli si ni bil mislil, da more srce tako boleti.

Drugi dan je bral v časopisih, da se je vzgojiteljica Joana Flore usmrtila. Ko je izgubila službo v Šanhaju, se je vračala na «Kentu» v London; v Hongkongu je skočila s krova v morje. V njeni kabini so našli samo njen vozni listek. Nobenega denarja. Začela je pisati neko zmedeno pismo policiji z ovačbo, da ji je nekdo vzel njene poslednje prihranke. Toda pisma ni dokončala in ni nikogar v njem imenovala.

In pod to časopisno vestjo je bila druga, ki je poročala, da so v Hongkongu aretirali mednarodnega žeparja Loyda Fennerja. Našli so pri njem več listnic, med njimi tudi listnico plantažnika Rogerja Ellisa z bankovcem za sto liber in več legitimacijami. Imenovanega poziva policija, naj se prijavi...

Mislil, da se ni prijavil. Ni se vrnil na plantažo. Odsihdob pije — brez prestopanka. Toda to mu nič ne pomaga. Jaz nisem pobožen, a zanj bi rad včasih molil...

Skromni kralj.

Danski kralj Friderik VI. je nekoč obiskal majhno šolo na deželi. Proti koncu ure je sam posegel v učiteljeve besede in vprašal nekega dečka, kateri so bili največji danski vladarji.

Ta mu je povedal, da so biti to Knut Veliki, Valdemar Zmagovalec in Kristijan IV. Ko je hotel kraj še vprašati, kaj so velikega storili, je dvignil roko deček v predzadnji klopi.

«Ali veš še katerega?» ga je vprašal kralj.

«Da,» je odvrnil deček, «Friderik VI.» Kralj je bil nekoliko presenečen in je vprašal dečka, kaj je storil ta kralj — on sam — v primeri z drugimi velikimi vladarji. Deček je pričel premišljati in je premišljal, dokler ni naposled izbruhnil v jok in rekel, da ne ve povedati.

«Ni ti treba jokati,» ga je potolažil kralj. «Tudi jaz ne vem!»

Čudežni konj.

Robert Koch, slavní bakteriolog in odkritelj bacila kolere, si je nekoč pri izpitu dovolil tole šalo. Vprašal je nekega kandidata:

«Kaj bi storili, če bi vas kdo poklical, da bi mu ozdravili konja z zlomljeno ključnico?»

Redna stolica
Leopiltule
Oglas reg. S. Br. 31430 dne 24. XII. 1935.

Knjižne nagrade imamo za Vas!

Lepo knjigo lahko dobite, ki si jo sami izberete. Preberite razpis, ki je na str. 44. števil. 1.

Kandidat je naštel celo vrsto zdravilnih metod.

«Ne, ljubi moj,» je odvrnil Koch. «Jaz bi tega konja za vsako ceno kupil in ga z dobrim dobičkom prodal kakšnemu muzeju. To bi bil namreč edini konj, ki bi imel ključnico.»

«ZVONČEK», ilustrirani mladinski mesečnik, je namenjen domači deci in otrokom naših izseljencev po vsem svetu. Prijatelji slovenske mladine, podpirajte plemenito narodno-obrambno akcijo «Zvončka», darujte v «Zvončkov» sklad, da bo čim več izseljenčkov brezplačno prejemalo «Zvonček» in se po njem duhovno vezalo s svojo domovino!

Jedro Kneippove sladne kave je izpremenjeno v karameliziran sladni sladkor, ki hrani in krepi živce. Kneippova sladna kava se dobi samo v originalnih paketih s sliko župnika.

Anekdote

Mlad skladatelj je prišel k Pucciniju: «Prosim, povejte mi odkrito svoje mnenje o moji orkestrski suiti.»

«Dragi moj,» je vneto odvrnil Puccini, «ali ne bi rajši ostala dobra prijatelj?»

Norec v sredi.

Friderik Veliki je nekoč obiskal novo zgrajeno norišnico v nekem manjšem pruskem mestu. Ravnatelj ga je vodil po vseh prostorih. Zdaj je šla pot po stopnicah navzgor, zdaj navzdol. Po nekkih strmih polzastih stopnicah je šel ravnatelj spredaj, kralj v sredini, zadaj pa vladarjev pobočnik.

«Zdaj mi pa povejte,» se je iznenada oglasil kralj, «kako spravite norce po teh stopnicah?»

«To je pa tako,» je povedal ravnatelj, «da gre spredaj en paznik, zadaj en paznik, v sredini pa norec.»

«Tako, hm,» je odvrnil kralj in se pomuzal, «nazaj grede bomo pa naš vrstni red izpremenili!»

«Prijatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina je: Letno 12 števk revije «Prijatelj» Din 62.—

Če se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16—
polletna naročnina 3—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/I. Tel. 21-32.

Tisk Delniške tiskarne d. d. Predstavnik: Ivan Ovsenik v Ljubljani.

Skrbite malo več za svoje zobe!

Na notranji strani zob se tvori nevarni zobni kamen, kateri lahko tudi najbolj zdrave zobe razmaja, tako da končno izpadejo. Ni vsaka zobna pasta dobra, da Vas obvaruje te nevarnosti.

Skrbite torej malo več za svoje zobe - uporabljajte Sargov Kalodont! V Jugoslaviji vsebuje samo Sargov Kalodont sulforicin-oleat dra Bräunlicha, ki odpravlja polagoma zobni kamen in prepreči njegovo ponovno tvorjenje.

SARGOV

KALODONT

proti
zobnemu
kamnu

★ Prijetno poživilo: Kalodont voda za usta! Koncentrirane sestavine, izborno razkuževalno sredstvo, varčna v uporabi.

Gospodinje pripovedujejo
ena drugi:
„Peči“ le z
Dr. Oetker jevim
pecilnim praškom

KLIŠEJE
vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše

KLIŠARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

BOGATO IZBIRO

VSAKOVRSSTNIH KOLEDARJEV

Vam nudi lahko samo LITOGRAFIJA

ČE MAŽAR
JOSIP

LJUBLJANA, IGRIŠKA UL. 6, TELEFON 25-69

ki je vodilna jugoslovanska
tovarna koledarjev

Odlična izdelava in nizke cene presenečajo vsakogar — Zahtevajte obisk
našega zastopnika, da se prepričate o pred-
nostih, ako kupite naravnost od proizvajalca